№. 2. ПЯТНИЦА, 5 ЯНВАРЯ. 1862. PIĄTEK, 5 STYCZNIA. №. 2.

ВИЛЕНСКІЙ ВѢСТНИКЪ

ГАЗЕТА

ОФФИЦІАЛЬНАЯ, ПОЛИТИЧЕСКАЯ И ЛИТЕРАТУРНАЯ.

ВЫХОДИТЪ ПО ВТОРНИКАМЪ И ПЯТНИЦАМЪ.

Цѣна на мѣстѣ: За годъ 10 р. За полъ года 5 р. За четверть года 3 р. За 1 мѣсяцъ 1 р.
Съ пересылкою: За годъ 12 р. За полъ года 6 р. За четверть года 3 р. 50 к.
За объявленія: За строку изъ 40 буквъ платится 17 коп. сер.

KURYER WILEŃSKI

GAZETA

URZĘDOWA, POLITYCZNA I LITERACKA.

WYCHODZI WE WTORKI I PIĄTKI.

Cena na miejscu: Roczna rs. 10, Półroczna rs. 5, Kwartałowa rs. 3, Miesięczna rs. 1.
Z przesyłką: Roczna rs. 12, półroczna rs. 6, kwartałowa rs. 3 kop. 50.
Za wiersz ze 40 liter ogłoszenia płaci się k. sr. 17.

СОДЕРЖАНІЕ:

TREŚĆ.

Часть оффиціальная.

Ст.-Петербургъ, 2 января.

ВЫСОЧАЙШІЕ УКАЗЫ.

1. *Государственному Совѣту.*

Указомъ Нашимъ въ 14 (26) день марта сего 1861 года даннымъ, Мы повелѣли возстановить государственный совѣтъ Царства Польскаго и возложили на сей Совѣтъ разсмотрѣніе проектовъ новыхъ законовъ и уставовъ, годовой росписи доходовъ и расходовъ Царства, и отчетовъ главноначальствующихъ разными частями управленій въ Царствѣ.

Признавая за симъ существованіе въ государственномъ Совѣтѣ Имперіи особаго департамента для дѣлъ Царства Польскаго излишнимъ, Мы повелѣваемъ департаментъ сей закрыть.

На подлинномъ собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою подписано:

„*АЛЕКСАНДРЪ.*"

Въ С.-Петербургѣ 1 (13) января 1862 года.

Предсѣдателю департамента законовъ государственнаго совѣта Нашему статсъ-секретарю дѣйствительному тайному совѣтнику графу *Блудову* Всемилостивѣйше повелѣваемъ быть предсѣдателемъ государственнаго совѣта.

На подлинномъ собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою подписано:

АЛЕКСАНДРЪ."

Въ С. Петербургѣ, 1-го января 1861 г.

2. *Комитету Министровъ.*

Назначивъ Нашего статсъ-секретаря дѣйствительнаго тайнаго совѣтника графа Блудова предсѣдателемъ государственнаго совѣта, Всемилостивѣйше повелѣваемъ вмѣстѣ съ тѣмъ быть ему и предсѣдателемъ комитета министровъ.

На подлинномъ Собственною ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА рукою подписано:

„*АЛЕКСАНДРЪ.*"

Въ С.-Петербургѣ 1 января 1862 года.

Именнымъ Высочайшимъ указомъ, даннымъ 1 января 1862 года государственному совѣту, повелѣно:

1. Предсѣдателя департамента государственной экономіи дѣйствительнаго тайнаго совѣтника графа *Гурьева*, согласно желанію, по болѣзни его, уволить отъ званія предсѣдателя сего департамента.

2. Предсѣдателями департаментовъ быть: законовъ—дѣйствительному тайному совѣтнику князю Павлу *Гагарину* и *государственной экономіи: дѣйствительному* тайному совѣтнику *Броку*.

Высочайшимъ указомъ, даннымъ 1-го января 1862 года правительствующему сенату, управляющій дѣлами комитета министровъ дѣйствительный статскій совѣтникъ *Корниловъ*, въ награду отлично-усердной и полез-

Dział urzędowy.

St. Petersburg, 2 stycznia.

NAJWYŻSZE UKAZY.

I. *Do rady państwa.*

Przez ukaz Nasz w dniu 14 (26) marca 1861 roku dany, rozkazaliśmy przywrócić radę stanu Królestwa Polskiego i włożyliśmy na tę radę obowiązek rozpatrywania projektów nowych praw i ustaw, rocznego budżetu dochodów i rozchodów Królestwa, oraz sprawozdań głównych naczelników różnych wydziałów zarządów w Królestwie.

Uznając zatém istnienie w radzie państwa Cesarstwa osobnego departamentu do spraw Królestwa Polskiego za zbyteczne, rozkazujemy departament ten zamknąć.

Na autentyku Własną JEGO CESARSKIEJ MOŚCI ręką napisano:

„*ALEKSANDER.*"

W St. Petersburgu, 1 (13) stycznia 1862 r.

Prezydentowi departamentu praw rady państwa Naszemu sekretarzowi stanu, rzeczywistemu radcy tajnemu hrabiemu *Bludowowi* Najłaskawiéj rozkazujemy być prezydentem rady państwa.

Na autentyku Własną JEGO CESARSKIEJ MOŚCI ręką podpisano:

„*ALEKSANDER.*"

W St. Petersburgu, 1-go stycznia 1862 roku,

II. *Do komitetu ministrów.*

Naznaczywszy Naszego sekretarza stanu, rzeczywistego radcę tajnego hrabiego *Błudowa* prezydentem rady państwa, Najłaskawiéj mu rozkazujemy być zarazem i prezydentem komitetu ministrów.

Na autentyku własną JEGO CESARSKIEJ MOŚCI ręką podpisano:

„*ALEKSANDER.*"

W St. Petersburgu, 1-go stycznia 1862 roku.

Przez Najwyższy imienny ukaz, dany 1 stycznia 1862 roku do rady państwa, rozkazano:

1. Prezydenta departamentu ekonomji państwa, rzeczywistego radcę tajnego hrabiego *Gurjewa*, stosownie do życzenia, z powodu choroby, uwolnić z posady prezydenta tego departamentu.

2. Prezydentami rozkazano być: departamentu praw—rzeczywistemu radcy tajnemu księciu Pawłowi *Gagarynowi i ekonomji państwa: rzeczywistemu radcy tajnemu Brokowi.*

Przez Najwyższy ukaz, dany 1 stycznia 1862 roku rządzącemu senatowi, zarządzający sprawami komitetu ministrów, rzeczywisty radca stanu *Kornilow*, w nagrodę szczególnéj gorliwéj i pożytecznéj służby, Najłaskawiej

ВИЛЕНСКАЯ ВОСКРЕСНАЯ ШКОЛА.

При неожиданномъ, можно сказать, появленіи нашей школы отраднѣе всего сочувствіе, которое нашла она въ самомъ народѣ.

Со времени возобновленія ученія въ оной по истеченіи лѣтнихъ каникулъ 17-го сентября текущаго года, число учениковъ постоянно возрастаетъ, такъ, что нынѣ всѣхъ записанныхъ учениковъ 227. Аккуратно посѣщающихъ школы въ послѣднее время стало меньше, можетъ быть, по причинѣ наступившаго холода и по неимѣнію многими учениками теплой одежды.

Къ 22-мъ преподавателямъ, изъявившимъ еще при основаніи школы желаніе учить въ ней и продолжающимъ свои занятія, присоединилось еще 7 новыхъ: гг. Гусевъ, Микульскій, Минкевичъ, Круповѣсъ, Рачкевичъ, Лучинцевъ и Тарапша.

Смѣю надѣяться, что лица, изъявившія готовность приносить досужное время общей пользѣ, не только не откажутся отъ принятыхъ на себя обязанностей; но почтутъ за честь быть участниками въ дѣлѣ умственнаго и нравственнаго воспитанія меньшой своей братіи.

На учебныя пособія, книги, бумагу и проч., а равно на содержаніе прислуги въ истекшіе два мѣсяца израсходовано 37 р. 45 к.

Матеріальныя средства школы увеличились 25-ю руб. сер., пожертвованными г. начальникомъ края, генералъ адъютантомъ Владиміромъ Ивановичемъ Назимовымъ, при посѣщеніи 25 сентября сего года школы его высокопревосходительствомъ.

Исполненные чувствомъ живѣйшей признательности, мы позволяемъ себѣ занести этотъ фактъ въ нашу хронику. Сочуствуя всему доброму и полезному, его высокопревосходительство присутствіемъ своимъ въ школѣ, въ сопровожденіи генералъ-адъютанта Мерхелевича, выразилъ участіе въ нашемъ дѣлѣ и ту теплую любовь къ учащемуся поколѣнію, которая согрѣваетъ и насъ, призванныхъ къ тяжелому труду воспитанія.

Новый попечитель округа, князь Ширинскій-Шихматовъ, во время неоднократныхъ посѣщеній школы самъ уча неграмотныхъ, подаетъ примѣръ отправленія обязанностей преподователями школы безъ всякихъ лишнихъ формальностей.

Такимъ образомъ школа, составляющая первую ступень народнаго образованія, ускоритъ достиженіе вожделѣнной цѣли, разсѣетъ мракъ, покрывающій нынѣ рабочій и ремесленный класъ.

Принятая разъ классификація учениковъ на отдѣленія грамотныхъ, малограмотныхъ и неграмотныхъ, вынужденная различіемъ познаній, съ которыми являются ученики въ школу, остается по прежнему порядку.

Въ отдѣленіи неграмотныхъ при обученіи чтенію употребляется методъ Золотова, преимущество котораго предъ другими методами состоитъ въ томъ, что учащійся начинаетъ прямо со словъ, которыя онъ понимаетъ, а не со скучнаго заучиванія алфавита и безтолковаго упражненія въ складахъ.

Малограмотные занимаются объяснительнымъ чтеніемъ, при чемъ поправляется произношеніе и объясняется значеніе словъ, и правописаніемъ по теоретическимъ и практическимъ методамъ.

На урокахъ ариѳметики ученики неграмотные учились писать цифры, числа на грифельныхъ доскасъ, упражнялись въ сложеніи и вычитаніи небольшихъ чиселъ устно, письменно и по преимуществу на счетахъ. Въ высшемъ отдѣленіи занимаются упражненіемъ въ первыхъ четырехъ ариѳметическихъ дѣйствіяхъ съ простыми числами. Главная цѣль преподаванія ариѳметики въ воскресныхъ школахъ состоитъ въ томъ, чтобы пріучить вести вѣрно расчетъ въ случаяхъ, безпрестанно встрѣчающихся каждому. Въ этомъ же отдѣленіи преподаются наглядно элементарныя понятія изъ геометріи въ особенности въ примѣненіи къ ремесламъ, посредствомъ черченія и геометрическихъ фигуръ.

Преподованіе Закона Божія ограничивается въ обоихъ классахъ изустнымъ толкованіемъ Св. писанія и историческими разсказами изъ ветхаго завѣта. Способъ этотъ, кажется, самый вѣрный; ученіе о вѣрѣ тогда только принесетъ желаемые плоды, когда раскроетъ передъ народомъ ясное сознаніе о добрѣ и злѣ въ приложеніи его къ обыденной жизни.

Чтеніе чистописанія производится съ употребленіемъ автодидактическихъ прописей. Говоря о нашей школѣ вообще, нужно прибавить, что грамотные ученики отличаются большою любовью къ чтенію и постоянно просятъ книгъ на домъ.

Обращеніе съ учениками самое деликатное и гуманное, въ каждомъ ученикѣ стремятся тамъ видѣть прежде всего человѣка хотя и отодвинутаго далеко ниже насъ своимъ горькимъ общественнымъ положеніемъ, зато равняющагося съ нами по своему человѣческому достоинству. Дисциплина въ классахъ самая нестѣснительная и, что очень замѣчательно, не смотря на то, существуетъ и тишина и должный порядокъ.

При возбужденномъ любопытствѣ, которое весьма скоро переходитъ въ любознательность, можно надѣяться, что дѣло дальнѣйшаго развитія нашей школы пойдетъ лучше при безустанномъ трудѣ людей, обрекшихъ себя на тяжелый трудъ образованія.

Въ заключеніе считаемъ нужнымъ упомянуть, что школа наша явилась сигналамъ къ распространенію такихъ заведеній въ цѣломъ округѣ. Циркуляромъ г. попечителя Виленскаго учебнаго округа открытіе воскресныхъ школъ предоставлено свободной дѣятельности общества и можно надѣяться, что общество достойнымъ образомъ откликнется на сдѣланный вызовъ.

Смотритель воскресной школы *С. Наркевичъ.*

22 ноября 1861 г.

О БЛАГОТВОРИТЕЛЬНОСТИ ВЪ ПОЛЬЗУ БѢДНЫХЪ УЧЕНИКОВЪ ВИЛЕНСКАГО РАВВИНСКАГО УЧИЛИЩА.

Прошелъ годъ съ тѣхъ поръ, какъ при нашемъ Раввинскомъ училищѣ устроилось „Общество благотворительности" въ пользу бѣдныхъ учениковъ этого заведенія. Въ немъ принимаютъ участіе какъ состоятельные ученики училища, такъ и городскіе жители-евреи. Но, къ сожалѣнію, число послѣднихъ такъ мало, что приношенія ихъ далеко недостаточны даже для продовольствія наиболѣе нуждающихся только, какъ говорится, сухимъ хлѣбомъ. Въ Раввинскомъ училищѣ считается болѣе 300 учениковъ, а всѣ они, какъ извѣстно, дѣти не первыхъ богачей, изъ коихъ, къ сожалѣнію, многіе посѣщеніе Раввинскаго училища считаютъ униженіемъ своихъ какихъ то аристократическихъ принциповъ. Изъ этихъ 300 учениковъ, если даже положимъ, что двѣ части кое-какъ пробиваются, то ужъ третья никакъ не можетъ обходиться безъ матеріальной помощи. А между тѣмъ „Обществу" удалось только содержать *сухимъ хлѣбомъ*, изъ котораго отпускается бѣднымъ ученикамъ по 10, 12, 14 ф. въ недѣлю, не болѣе 25-ти изъ нихъ. Видя горестное положеніе прочихъ неменѣе нуждающихся въ этой скудной поддержкѣ и безъ причины исключенныхъ изъ числа содержимыхъ хлѣбомъ учениковъ, завѣдывающіе доходами „Общества" съ вершины „Гакармеля" (евр. жур.) два раза взывали къ своимъ иногороднымъ единовѣрцамъ, и, описывая имъ плачевную участь этихъ бѣдныхъ, бездомныхъ, голодныхъ и неодѣтыхъ учениковъ, просили подать имъ руку помощи. Но голосъ съ вершины „Гакармеля" остался гласомъ вопіющаго въ пустынѣ. Никто не отозвался. А между тѣмъ, лица, отказывающіяся принять участіе въ такой благотворительности, сами присылаютъ своихъ нищихъ собратьевъ съ требованіями принять ихъ въ училище! Какъ бы этотъ фактъ не противорѣчилъ еврейской благотворительности, онъ однако можетъ объясниться равнодушіемъ богатыхъ евреевъ къ просвѣщенію. Правда, и это въ свою очередь неменѣе, если не болѣе, грустный фактъ; но это дѣйствительный фактъ, и никто не можетъ пѣнять на насъ, если мы его откровенно высказываемъ.

Въ такомъ положеніи, ободряемые благороднымъ сочувствіемъ къ нашимъ единовѣрцамъ, неоднократно высказываемымъ во многихъ русскихъ и польскихъ органахъ гласности, мы рѣшаемся обратиться къ христіанской публикѣ, глубже и искреннѣй понимающей потребность образованія и всѣми силами старающейся содѣйствовать призрѣнію и преподанію способовъ бѣднымъ юношамъ. Мы увѣрены, что слова наши тронутъ благородныя ихъ сердца, и они обратятъ вниманіе на этихъ несчастныхъ, обреченныхъ голоду и холоду, учениковъ Раввинскаго училища. Мы видѣли много уже примѣровъ подобной благородной благотворительности со стороны христіанъ въ Новороссійскомъ краѣ, въ Минскѣ, Варшавѣ и другихъ городахъ. Съ другой стороны, нельзя же не признать, что наши евреи всегда готовы развернуть свои кошельки въ пользу своихъ христіанскихъ собратовъ, если только обстоятельства того требуютъ. За примѣрами ходить недалеко. Намъ часто говорятъ объ этомъ органы гласности и люди, собирающіе пожертвованія въ пользу бѣдныхъ христіанъ.

А вы любезные единовѣрцы наши! не думайте, что приглашеніемъ христіанъ на это благое, полезное и гуманное дѣло мы хотимъ исключить васъ изъ него. О, нѣтъ! мы въ третій разъ обращаемся къ вамъ и просимъ не отстать отъ добраго дѣла, распространенія просвѣщенія между нашими единовѣрцами. Въ особенности же вы, бывшіе воспитанники Вил. рав. учил., въ какіе города и мѣстечки вы ни заброшены, старайтесь собирать поддержку для вашихъ будущихъ помощниковъ, въ которыхъ народъ нашъ еще такъ сильно нуждается.

Объявляемъ съ благодарностью имена членовъ общества благотворительности въ пользу бѣдныхъ учениковъ Рав. училища. Ежемѣсячно жертвуютъ по 1 рублю сер.: гг. *И. И. Горвицъ, З. Верблоўскій, А. Лебенсонъ*, аптекарь *Шершевскій, А. Корасикъ, Трейгафтъ*, кандидатъ фил., аптекарь *Г. Шапиръ, Л. Розенталь*, аптекарь *Биллигъ, С. Вайнштейнъ* и *Дульберъ*. По 60-ти коп. сер.: Гг. *М.* и *Г. Роммы*. По 50-ти коп. сер.: Гг. над. совѣт. стар. уч. Равв. учил. *В. Кондратовичъ, Г. Вишевіанскій, И. Дворецъ*, г-жа *Д. Роммъ, М. Розенталь, М. Сакиръ, I.* и *В. Іогихесы, И. Ц. Гаркавье* и *С. I. Финъ*. По 40 коп.: Гг. *Герштейнъ, Шкляверъ, Леванда. Л. Рындзюнскій, I. Фридлендеръ, С. Канцель*. По 30-ти коп.: г-жа *Розенталь*, гг. *Раппопортъ* и *Шуръ*. По 25-ти к.: Стар. уч. Рав. учил. *Илья Шершевскій, Шрейберъ, Б. Лебенсонъ*, уч. *А. Шрейберъ*, гг. *Пупкинъ, Ю. Монасевичъ, А. Монасевичъ, М. Гордонъ, Шайкевичъ, Лохвицъ, Бегамъ, Магатъ*, лек. *Фрауштетеръ, Бѣлостоцкій, Тотенгреберъ, Ерахм. Бройдо*, д-цы *А. Фридбергъ, Ш. Фридбергъ* и г. *С. Валкъ*. По 20-ти коп.: надзиратель Рав. учил. *Ш. Зелигманъ, Ц. Натансонъ*, ст. уч. рав. уч. *Бейлинъ*, учителя: цензоръ *Тугендгольдъ, М. Немзеръ*, ст. уч.: *I. Шершевскій, Клячко*, гг. *Блюмовичъ, Т. Горовичъ, М. Вайнштейнъ, Б. Натансонъ, С. Членовъ, И. Натансонъ, М. Іогихесъ, О. Верблоўскій, Фрейдбергъ, С. Лившицъ, М. Ассъ, Роговъ, А. Плямъ*. По 15-ти коп.: гг. *Гейманъ, И. Крамникъ, Ц. Перлисъ, Ю. Герштейнъ, Привальскій, А. Лурія, Биншевичъ, М. Плунгянскій, Л. Дворецъ* и *Юдинъ*. По 10-ти к. гг.: *Заксъ, Гальпернъ*, г-жа *Соня Валкъ, Фрухтъ, Гольдбергъ* и *Марголіясъ*.

Временныя пожертвованія: гг. *Дынинъ* 2 р., *Гольтмерштейнъ* 2 р., *И Залькиндъ* 1 р., *Малисъ* 1 р., *I. Герштейнъ* 1 р., *С-въ* 1 р., Почетный блюститель раввинскаго училища 51 р. на одежду бѣднымъ уч. и 20 р. на квартиру Кромѣ того г. *З. Верблоўскій* пожертвовалъ три воза дровъ въ 9 р. с.

Просимъ гг. иногородныхъ свои пожертвованія прислать въ дирекцію Рав. училища, а Виленскихъ жителей оказать ласкавый пріемъ тѣмъ изъ учениковъ Рав. учил., которые побезпокоятъ ихъ съ просьбою о пожертвованіяхъ. Въ добрый часъ.

Воспитанникъ Рав. учил. Адольфъ *Ландау*.

ной службы, Всемилостивѣйше пожалованъ тайнымъ совѣтникомъ и статсъ-секретаремъ ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА, съ оставленіемъ при занимаемыхъ имъ должностяхъ.

Высочайшими грамотами, данными 1 января 1862 года Всемилостивѣйше пожалованы кавалерами ордена Св. Равноапостольнаго князя Владиміра: первой степени—членъ государственнаго совѣта, дѣйствительный тайный совѣтникъ Александръ *Кочубей* и второй степени—исправляющій должность статсъ-секретаря въ департаментѣ государственной экономіи тайный совѣтникъ Андрей *Заблоцкій-Десятовскій*.

— Приказомъ по министерству внутреннихъ дѣлъ, 18-го декабря, произведены за выслугу лѣтъ: изъ коллежскихъ въ статскіе совѣтники: начальникъ отдѣленія департамента духовныхъ дѣлъ иностранныхъ исповѣданій *Клечановскій* и Витебскій вице-губернаторъ *Сонцовъ*.

На основаніи 1,471 ст. т. IX зак. о сост., евреямъ-земледѣльцамъ, послѣ 25 лѣтъ со времени водворенія, дозволяются всѣ тѣ роды торговли и промысловъ, какіе дозволены крестьянамъ, какъ по торговымъ свидѣтельствамъ, такъ и безъ оныхъ. Въ видахъ облегченія евреевъ, непробывшихъ 25 лѣтъ въ земледѣльческомъ званіи, но устроившихъ свои хозяйства, возможности обращать свои капиталы на полезныя предпріятія и поощренія тѣмъ самымъ этихъ евреевъ къ скорѣйшему устройству ихъ хозяйствъ, ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ, согласно положенію комитета объ устройствѣ евреевъ, основанному на представленіи г. министра государственныхъ имуществъ, въ 27-й день минувшаго октября, высочайше повелѣть соизволилъ, въ дополненіе къ означенной 1,471 ст. т. IX зак. о сост., постановилъ: ,,Тѣмъ изъ евреевъ-земледѣльцевъ, которые устроили вполнѣ удовлетворительно и согласно ст. 1,455 свое хозяйство, и имѣютъ достаточное число рукъ для занятія хлѣбопашествомъ на будущее время, попечительный комитетъ объ иностранныхъ поселенцахъ и подлежащія палаты государственныхъ имуществъ могутъ разрѣшать, до истеченія опредѣленныхъ въ статьяхъ 1,468—1,471 сроковъ, записываться, на общемъ основаніи, въ гильдіи и производить торговлю и промыслы по установленнымъ для крестьянъ торговымъ свидѣтельствамъ, но съ тѣмъ, чтобы такіе евреи не исключались изъ земледѣльческаго званія и несли повинности по обоимъ состояніямъ.“

Намъ достовѣрно извѣстно, что въ настоящее время находятся въ окончательномъ разсмотрѣніи высшихъ государственныхъ учрежденій слѣдующія работы.

1. О главныхъ началахъ преобразованія всей вообще судебной части. Предположенія по сему важному предмету обнимаютъ: а) судоустройство; б) судопроизводство гражданское; в) судопроизводство по преступленіямъ и проступкамъ и г) переходныя мѣры отъ порядка существующаго къ порядку новому.

2. О полномъ преобразованіи всей городской и земской полиціи вообще.

3. О порядкѣ составленія, разсмотрѣнія, утвержденія и исполненія государственнаго бюджета, а также частныхъ смѣтъ доходовъ и расходовъ всѣхъ министерствъ и главныхъ управленій.

4. О преобразованіи всего вообще управленія государственныхъ имуществъ и о примѣненіи къ государственнымъ крестьянамъ тѣхъ положеній 19 февраля 1861 года, кои касаются сельскаго общественнаго управленія.

5. О примѣненіи сихъ положеній къ крестьянамъ государевыхъ, дворцовыхъ и удѣльныхъ имѣній.

6. Объ устройствѣ народныхъ школъ и вообще о системѣ народнаго образованія.

(*Неоф. часть Спв. Поч.*)

ВИЛЬНО.

Чрезвычайная дороговизна, существующая въ г. Вильнѣ на необходимѣйшія жизненныя потребности, и въ особенности непомѣрно высокія цѣны на дрова и удвоившіяся цѣны на наемъ помѣщеній, довели бѣднѣйшихъ жителей города, лишенныхъ въ настоящее время, по нѣкоторымъ обстоятельствамъ, благотворительности людей богатыхъ,—до самаго жалкаго положенія. Въ проѣздъ чрезъ здѣшній край изъ за границы, Ея Императорское Высочество Великая Княгиня Елена Павловна, узнавъ объ этомъ, по возвращеніи въ Петербургъ, изволила обратить вниманіе ГОСУДАРЫНИ ИМПЕРАТРИЦЫ на такое несчастное положеніе бѣднѣйшихъ жителей города Вильно, и ЕЯ ИМПЕРАТОРСКОМУ ВЕЛИЧЕСТВУ бдагоугодно было пожаловать на сей предметъ 500 р. сер., къ коимъ Великая Княгиня присоединила отъ себя 500 р., а сверхъ того Ихъ Императорскіе Высочества, ГОСУДАРЬ НАСЛѢДНИКЪ ЦЕСАРЕВИЧЪ и Великій Князь Михаилъ Николаевичъ благоволили также пожаловать по 200 р., и всю эту сумму, составившую 1400 р. сер., Ея Императорское Высочество Великая Княгиня Елена Павловна препроводила къ супругѣ г. генералъ губернатора, Анастасіи Александровнѣ Назимовой для раздачи самобѣднѣйшимъ жителямъ, въ первый день праздника Рождества Христова.

Въ великій и радостный для христіанъ день Рождества Спасителя, воля Августѣйшихъ жертвователей исполнена въ точности и слезы умиленія излились глубокою и искреннею молитвою къ престолу Превѣчнаго за Ихъ благоденствіе.

---

został mianowany radcą tajnym i sekretarzem stanu JEGO CESARSKIEJ MOŚCI, z pozostaniem przy zajmowanych przezeń obowiązkach.

Przez Najwyższe dyplomata, 1-go stycznia 1862 roku, Najłaskawiéj zostali mianowani kawalerami orderu Św. Równego Apostołom Księcia Włodzimierza: klassy pierwszéj—członek rady państwa, rzeczywisty radca tajny Aleksander *Koczubéj* i klassy drugiéj—pełniący obowiązek sekretarza stanu w departamencie ekonomji państwa, radca tajny Andrzéj *Zabłocki-Diesiatowski*.

— Przez rozkaz dzienny, w wydziale ministerstwa spraw wewnętrznych, 18 grudnia, za wysługę lat zostali mianowani: radcy kollegjalni—radcami stanu: naczelnik wydziału departamentu spraw duchownych wyznań obcych *Kleczanowski* i wice-gubernator Witebski *Soncow*.

Na mocy 1,471 art. T. IX praw o stanach, żydom rolnikom, po 25 latach od czasu osiedlenia się, dozwolone są wszystkie rodzaje handlu i przemysłu, jakie pozwalają się włościanom tak za świadectwami handlowemi, jako i bez tych świadectw. Dla ułatwienia żydom, którzy lubo nie przebyli jeszcze 25 lat w stanie rolniczym, ale urządzili już gospodarki swoje, możności używania swych kapitałów na przedsiębierstwa pożyteczne i zachęcenie przez to tych żydów do prędszego urządzenia swych gospodarstw, CESARZ JEGO MOŚĆ, stosownie do uchwały komitetu urządzenia żydów, opartéj na przedstawieniu p. ministra dóbr państwa, w dniu 27-m zeszłego października, Najwyżéj rozkazać raczył, na dopełnienie rzeczonego 1,471 art. IX pr. o stanach postanowić: ,,Tym z żydów rolników, którzy urządzili w sposób całkiem zaspakajający i stosownie do art. 1,455 swoją gospodarkę, i mają dostateczną liczbę rąk do zajmowania się gospodarką na czas przyszły, komitet opiekuńczy o osadnikach cudzoziemskich i właściwe izby dóbr państwa mogą udzielać pozwolenia, przed upływem terminów w artykułach 1,468—1,471 zakreślonych, do zapisywania się, na ogólnéj zasadzie, do gildji i do prowadzenia handlu i zajmowania się przemysłem za przepisanemi dla włościan świadectwami handlowemi, z zastrzeżeniem atoli, aby tacy żydzi nie byli wykreślani ze stanu rolniczego i pełnili powinności do obu tych stanów przywiązane.“

Z pewnością wiemy, że w téj chwili znajdują się w ostatecznem rozpatrzeniu wyższych instytucij państwa prace następujące:

1. O głównych zasadach reformy całéj w ogolności części sądowniczéj. Pomysły tego tak ważnego przedmiotu tyczące się, obejmują: a) urządzenie sądownictw; b) procerudę cywilną; c) procedurę w występkach i wykroczeniach, i d) środki przechodowe z porządku istniejącego do porządku nowego.

2. O zupełném zreformowaniu całéj w ogólności policji miejskiéj i ziemskiéj.

3. O porządku układania, rozpatrywania, utwierdzania i wypełniania budżetu państwa, tudzież częściowych list dochodów i rozchodów wszystkich ministerstw i głównych zarządów.

4. O zreformowaniu całego w ogólności zarządu dóbr państwa i o zastosowaniu do włościan skarbowych tych ustaw 19 lutego 1861 r., które tyczą się gromadzkiego zarządu rolników.

5. O zastosowaniu tych ustaw do włościan dóbr cesarskich, pałacowych i udziałowych.

6. O urządzeniu szkół narodowych i w ogólności o systemacie oświecenia narodowego.

WILNO.

Nadzwyczajna drożyzna artykułów żywności do zaspokojenia pierwszych potrzeb życia służących, a szczególniéj wysokie ceny drzewa i w dwójnasób zwiększone ceny komornego, doprowadziły biedniejszych mieszkańców miasta tutejszego, pozbawionych przez zbieg okoliczności dobroczynności ludzi bogatszych, do najsmutniejszego położenia. Przy przejeździe przez tutejszy kraj z zagranicy Jej Cesarska Wysokość Wielka Księżna Helena Pawłówna, dowiedziawszy się o tém, po powrócie do St. Petersburga, raczyła zwrócić uwagę CESARZOWEJ JEJ MOŚCI na nieszczęśliwe położenie biedniejszych mieszkańców Wilna, i CESARZOWEJ JEJ MOŚCI podobało się ofiarować na ten przedmiot 500 r. sr., do których Wielka Księżna dodała od siebie 500 r. sr., a prócz tego Ich Cesarskie Wysokości CESARZEWICZ NASTĘPCA TRONU i Wielki Książę Michał Mikołajewicz raczyli takoż ofiarować po 200 rub., i całą tę summę która wyniosła w ogóle 1,400 r. sr. Jej Cesarska Wysokość Wielka Księżna Helena Pawłówna przesłała do małżonki p. jenerał-gubernatora Anastazji Nazimowéj dla rozdania między najbiedniejszych mieszkańców, w pierwszych dniach świąt Bożego Narodzenia.

W uroczysty i radośny dla chrześcijan dzień Narodzenia Zbawiciela, wola Najjaśniejszych ofiarodawców została ściśle spełnioną i łzy rozczulenia popłynęły w głębokiéj i serdecznéj modlitwie do tronu Przedwiecznego za Ich powodzenie.

ŚMIERĆ
Agi Izmaela Czengisa.

POEMAT

IWANA MAZURANICZA

napisany po serbsku.

z czeskiego tłómaczenia Kolara

przełożył

Władysław Syrokomla.

(*Dalszy ciąg ob. N. 1*)

II.

NOCNY WĘDROWIEC.

Słońce zachodzi a pełnia nastaje,
Ktoż tu przez góry i jary sąsiednie,
Jakby się skradał w Czarnogórskie kraje,
Wędruje w nocy, a spoczywa we dnie?
Był to waleczník,—a dziś słaba trzcina,
Czy to gdzie w liściach zaszasta gadzina,
Dawniéj był sroższy nad węża srogiego,
Dziś przeszedł w strachu zająca i tchórza,
Co chwilę słucha, czy wilcy nie biegą,
Albo co gorsza h a j d u k z Czarnogórza: *)
Tak mu się niechce umierać przed porą,
Nim jego myśli swój skutek odbiorą.
On strzeże swojéj głowy ryżowłoséj,
Jakby ta głowa ze złota odlana,
Jakąś go wiedzie ręka niewidziana,
Jakieś tajemne kierują nim losy.

Czyby to hajduk? albo szpieg od Turka,
Posłan na zwiady do strony ubogiéj,
Gdzie zbudowana wioskowa obórka?
Wełnisty baran i wół wielko-rogi?
Nie jest to hajduk, ani szpieg turecki,
Ale N o w i c a, k a w a s Czengis-agi **)
Zbisurmaniały pohaniec zdradziecki,
Bicz Czarnogórza, do krwi i zniewagi.

Dzieci i starcy znali go niemile,
Był to nieszczęścia posłaniec złowrogi,
Jegoby tutaj nawet dobre w i l e ***),
Nietylko własne nieprzyniosły nogi,
Bo dobrze wiedział, że o dnia rozświcie,
Musiałby tutaj położyć swe życie.

Długi karabin z poza pleców sterczy,
Za jego pasem pistoletów para,
U boku wisi jatagan morderczy,
Snadź że w napaści bronić się postara,
Szal z grubéj wełny, co się s t r u k ą zowie,
Przez pierś i plecy zawiesił do drogi,
F e z zuchowato leży mu na głowie,
A lekkie ciżmy ociskają nogi.

Czemuż choć Turek nienosi turbana?
Bo prędzéj wpadłby pod zabójcze ciosy,
Jakaś go wiedzie ręka niewidziana,
Jakieś tajemne kierują nim losy.

Przebiegła Cuce jego stopa chyża,
I przez Belice przegnała go trwoga,
Lecz im się bardziéj do Ceklic przybliża,
Tém rozpaczliwiéj modli się do Boga,
Aby mu serce natchnęła otucha,
Aby go wiodła Opatrzności rada,
By żadne oko, ani żadne ucho,
Niedośledziły kędy się przekrada:
Tak mu się niechce umierać przed porą,
Nim jego myśli swój skutek odbiorą.
O drugich kurach wędrownik nieśmiały,
Już po Czetyńskiéj przechodził równinie,
A kiedy trzecie kury zaśpiewały,
Stanął u celu, był w mieście C z e t y n i e,

I rzekł do straży: „Pokój ci i zdrowie,
„Walecznéj straży Czetyńskiéj orszaku!“
Na powitanie strażnik mu odpowie:
„Bądź pozdrowiony nieznany junaku!
„Powiedź kto jesteś i jak zowią ciebie?
„Z jakiéj cię strony prowadzi duch Boży?
„I w jakiéj pilnéj przychodzisz potrzebie,
„Kiedyś zawitał o świtaniu zorzy?

Przebiegły Turek tak się im tłómaczy:
„Oto mojego przybycia przyczyna,
„Jestem junakiem od brzegów Moraczy,
„Rodem z małego miasteczka Tisina.
„Mojém mieszkaniem jest wąwoz ponury,
„Pod samym szczytem D o r m i t a r s k i é j góry;
„Troiste noszę w mojém sercu rany:
„Jedną mi zadał Czengis-aga zbójca,
„Że zgubił śmiercią chrobre Moraczany,
„A drugą ranę że mi zabił ojca,
„A trzecia rana w mojém sercu sroga,
„Że dotąd żyje ta dzika poczwara.
„Proszę was, błagam na wielkiego Boga,
„Dajcie waszego ujrzeć hospodara!
„Wasz i mój władca—zdam się jego pieczy,
„On mi trzy rany serdeczne wyleczy.“
Straż mu odpowie:—Nieznany młodzianie!
„Złóż uzbrojenie co ciebie okrywa,
„Niech się zadosyć twojéj woli stanie,
„Wnijdź zgoić ranę co ci pierś rozrywa!“

Turek, ufając w swoich dobrych losach,
W bramę zamkową szedł pełen odwagi...
Ostatnia gwiazda zgasła na niebiosach,
To była gwiazda Izmaela-agi.

III.

HUFIEC.

Hufiec Czetyński na wojnę wyrusza:
Idą junacy, odważni rycerze,
Mała ich liczba, ale chrobra dusza,
Choć się zaledwie do stu mężów zbierze.
Dobor urody, albo piękne twarze,
Niebyły głównym tego wojska celem,
Każdy chce lecieć w bój z nieprzyjacielem,
I tak się sprawić jak mu serce każe.

Tu nie uderza jeden na dziesięciu,
By ich rozproszyć, do ucieczki zmusić,
Lecz na dwóch tylko—w stałém przedsięwzięciu,
Aby ich zabić, by gadzinę zdusić.
Tu każdy gotów dać swe życie młode,
Za krzyż Chrystusów i za chrzestną wodę,
Dziwnyż to hufiec! nieszedł na okrzyki,
Cóż było hasłem Czarnogórskiéj rzeszy?
,,H e j ż e k t o j u n a k! n i e c h i d z i e w p r z e- s m y k i!
„H e j ż e k t o j u n a k! n i e c h w w ą w o z y ś p i e- s z y!
Nigdy tutejsze wąwozy i skały,
Takiego hasła im niepowtarzały.
Lecz się głos duchów przed nimi wynurza,
Zda się że duchom śpieszyli z posługą,
Szept tajemniczy wpośród Czarnogórza,
Z jednéj się skały przenosił na drugą.
Wtedy się zdają niesłychane dziwa,
Że to odżyły urwiska surowe,
Że zimny kamień powoli odżywa,
I drga i rusza i podnosi głowę.
Z szeroką piersią z za skały pochyłéj,
Wychodzi na jaw, stawiąc pewne kroki,
Jak gdyby cudem w jego zimne żyły,
Krwi rozognionéj wtrysnęły potoki.
Długi karabin na mocnym rzemieniu,
Zdaje się sięgać ku niebios sklepieniu.
A co tam w pasie, pod s t r u k ą szeroką,
Tego już nigdy niedójrzy twe oko.

Z pod skał urwistych wyszła mgła podziemna,
Każdy pośpiesza, kędy duch go wzywa;
Godzina głucha,—a noc taka ciemna,
Żadna się gwiazda z chmur niewydobywa,
Nie krucy lecą—to idą górale,
Przed nimi rycerz co rozkazy dawa,
Jeden drugiemu szepcą poufale,
Że to jest M i r k o—Czarnogórców sława.

Dokąd tak pilno dążą wojownicy?
Próżnobyś pytał którego rycerza,
Jak czarnéj chmury, albo błyskawicy
Próżnobyś pytał dokąd lot swój zmierza?
Bo błyskawica i chmura odpowie:
„Nie my lecimy, lecz pędzi nas siła,
Cel naszéj drogi—wiadomy Jehowie,
Bóg-gromowładca na świat nas posyła!
Dokąd huf dąży?—wie Bóg tylko w niebie,
Co się z swych czynów niesprawia przed nikim;
Lecz kto tę chmurę obrócił na siebie,
Wielkim zaprawdę musi być grzesznikiem!
Wielką ma siłę ta chmura burzliwa,
Sąd wiekuistéj prawdy w niéj spoczywa.

Gromada idzie tak cicho, tak głucho,
Że nawet słychać jak szeleszczą drzewa;
Jeden drugiemu nieszepce do ucha,
Nikt się nieśmieje, i nikt nie zaśpiewa.

Jak poczerniałe obłoków urwiska,
Niosąc w swém łonie ciężkie bicze Boże,
Tryskają ogniem co groźnie wybłyska,
I biada ziemi, gdzie błysną w przestworze!
Tak samo, Bożych gromada mścicieli,
Kędy się zwróci, biada téj krainie!
Wpada z nienacka by ludzie ujrzeli,
Że piorun bije zaraz po złym czynie,
Im ciszéj idzie—tém celniéj wymierzy,
Gdy się opóźni—gwałtowniéj uderzy.

Ostrza niebłyszczą promieniami tęczy,
Milczy karabin niezawodny w strzale,
Nawet zbroica na piersiach niebrzęczy....
Tak lekkim krokiem snują się górale,
Przed nimi skała ustępuje z drogi,
A stroma góra zniża się pod nogi...
Idzie drużyna ciemnem osłonięta,
Nierozłączona a niema do końca,
Jakby brat z bratem, jak gwiazdy-bliźnięta,
Co zabłyskają o zachodzie słońca.

Komań, Zagarać, i Białopawlice,
Już zostawili za sobą daleko,
Przebywszy Rowcow górne okolice,
Rankiem stanęli nad Moraczą rzeką.
Chłodna jest woda na rzece Moraczy,
Gdzie stanął Mirko ze drużyną całą;
Jeden padł w trawę, na rosę niebaczy,
By snem pokrzepić zmordowane ciało,
Drugi w rusznicę co nosi przez ramię,
Sypie proch silny i kulę złowrogą,
Albo, na brusa kamiennym odłamie,
Ostrzy swe noże, gdzie szczerby być mogą;
Inny dobywa hubkę i krzesiwo,
Wybija iskrę i gdzie kępa sucha,
Zbiera łom leśny, stos układa żywo,
A słup płomienia pod niebo wybucha;
Inny, zabitéj ćwierć owieczki bierze,
Leszczynowego uciosawszy rożna,
Kręci nad ogniem przysmak na wieczerzę,
Nad który lepszych kosztować niemożna.
A ów z żołnierskiéj torby wydobywa,
Białego séra wylepiankę dużą,
Kto ma pragnienie,—tuż Moracz przepływa—
Nietrzeba czaszy—bo dwie dłonie służą.

Ale jutrzeńka rozżarza się blada,
Poblizki pasterz już ze snu się zrywa,
Beczą owieczki—prowodyr ich stada,
Dzwonkiem u szyi baran pobrzękiwa.
Lecz inny pasterz ku nim się przybliża,
Na nim się złoto ni srebro nieżarzy,
Ubrany w czerni, jak ofiarnik krzyża,
Płaszcz ma na barkach, a godność na twarzy.

Nieidzie za nim gromada młodzieży,
Co obrzędowe zaświeca pochodnie;
Nie biją dzwony z murowanéj wieży,
Tylko mu słońce towarzyszy wschodnie.

Jego świątynia—to niebo co świeci,
Ołtarz ofiarny—dolina i łąka;
Jego kadzidło—to woń skromnych kwieci,
Co aromatem aż w niebo przesiąka,
I szlachetniejsza nad najdroższe wonie,
Woń krwi wylanéj przy krzyża obronie.

(*Dalszy ciąg nastąpi.*)

*) H a j d u k hajducy byli to w Serbji swojego rodzaju Zaporożcy, którzy niemogąc znieść tureckiego okrucieństwa, porzuciwszy społeczność ludzką uchodzili w góry i lasy, aby się mścić nad Turkami. W początkach panowania tureckiego, bywała i szlachta hajdukami. Z czasem hajducy zawiązani w społeczność napadali nietylko Turków lecz kupców i innych spokojnych obywateli.

**) K a w a s-żołdak, drab, przodowy goniec orszaku tureckich dygnitarzy, to samo co żandarm policjant.

***) Dobre w i l e (Vily) w dawnéj mytologji Słowiańskiéj duchy lasów, gór, wody; przedstawiano je w postaci niewieściéj w rodzaju rusałek. Wile dzieliły się na złe i dobre duchy.

Dział nieurzędowy.

Wiadomości zagraniczne.

POGLĄD OGÓLNY.

W przeszły wtorek, t. j. cztery dni temu, dnia 2 (14) stycznia, król Wilhelm I otworzył osobiście sejm pruski. Nie mamy jeszcze wiadomości jak odbyła się ta uroczystość narodowa. Niezmiernie wiele od tego zależy, w jakich słowach król do przedstawicieli kraju przemówił. Wybory odbyły się w duchu, który nie odpowiedział oczekiwaniom rządu; wzajemna więc ufność nie może mieć miejsca, a prócz tego oba obozy jeszcze się dobrze nie poznały. Zwykle w podobnych zdarzeniach stojące przeciw sobie zastępy albo zbytecznie przeceniają, albo zbytecznie poniżają obustronne siły. Rząd zdawał się obawiać przewagi postępowych, których wpływ pod biegłym kierunkiem posła von Vincke na przeszłym sejmie, jeżeli nie był stanowczym, nie raz przecież ciężkim znojem ministrów nabawił. Wymówny, z ruchem sejmowym oswojony, wielkiéj powagi, światła nauki i prawości używający, Vincke w tym roku do izby nie wrócił. Niewiadome są pobudki, dla których zgromadzenie wyborcze ostrzegł, aby go posłem nie mianowały, bo przytoczona przezeń przyczyna, iż obowiązki opieki nad blizkiemi sercu jego sierotami, tak wyłącznie czas jego pochłaniają, iż najmniejszéj jego części sprawie krajowéj poświęcić nie potrafi, nie zdaje się być rzeczywistą. Nie podobna też przypuścić, aby p. Vincke, przewidując burzliwość sejmu, cofał się przed grożącą walką. Całe jego życie dowodzi, że niebezpieczeństwo było dla niego raczéj bodźcem, niż hamulcem do działania. Cokolwiek bądź zniknienie téj gwiazdy z sejmowego widnokręgu, szczerze będzie przez naród pruski i Niemcy żałowane i bogdajby nieprzyszło powtórzyć słów, które niegdyś Mirabeau o Syesie wyrzekł: że milczenie tego męża, jest klęską powszechną. Stronnictwo postępowe wybrało nowego przewodnika w osobie pana von Grabow. Już na przeszłych sejmach odznaczył sie ten poseł stałością umysłu i wyzwolonemi zasadami, ale czy podoła ciężkiemu zadaniu utrzymania w karności nieznanych jeszcze, ale zapewnie burzliwych pierwiastków; czy nie dozwoli im wystąpić z brzegów, to jeszcze mgła niewiadomości pokrywa. Postępowi odbyli już dnia 13 stycznia wstępną naradę, mieli jeszcze zgromadzić się dnia 14 zrana, przed posiedzeniem królewskiém, by obmyśleć tryb parlamentowego działania. Zapewne związani tajemnicą nie wydadzą się z nią przedwcześnie, ale nie długo czekać przyjdzie na jéj rozjaśnienie, bo w rozprawach nad adresem, każdy ujrzy się zniewolonym do wypowiedzenia swych przekonań, a wówczas izba sejmowa rozdzieli się na składowe swe części i całą przyszłość sejmu, jak w przezroczu na sąd świata przedstawi.

Trudności, z któremi walczyć rządowi przychodzi, są ogromne. Wewnątrz kraju ścieranie się wyobrażeń postępowych ze wstecznemi, jest źródłem obywatelskiego rozdwojenia, którego lekceważyć nie należy. Na tém polu, mimo dobroczynne zdobycze pod względem równouprawnienia, swobody wyznań i innych najżywotniejszych rękojmi, jeszcze widmo przeszłości zadaje fałsz rozumowi i sprawiedliwości. Oto świeżo, bo przed trzema zaledwie tygodniami minister oświecenia potwierdził do wiary niepodobną uchwałę uniwersytetu królewieckiego, mocą któréj żaden katolik, żaden zraelita, posady nauczycielskiéj otrzymać nie może. Przywiedliśmy tylko ten przykład jako dowód, że ustanowienia społeczne w Prusiech jeszcze dotąd znieważa śmiecie średniowiecznych zabobonów, że jeszcze stosunki stanów i powołań nie przyszły do téj czystości, aby w obec prawdy i rozumu wstydzić się za te męty już nie musiały. Owoż, walka między zwolennikami przeszłości, a tymi, co wyobrażeniom nowoczesnym wierność poślubili, ma codzienne i niezliczone podniety. Powaga obyczaju jest jeszcze głęboko wkorzeniona, stronnictwo wsteczne chwyta się i rozpaczliwie broni każdéj jego odrośli, w nadziei, że ocaliwszy jéj szczątki, znowu wypielęgnuje te chwasty, które wzrost wszelkiéj pożytecznéj roślinności zagłuszały.

Zdaje się atoli, że na obecnie toczącym się sejmie, spory między izbą panów, wieczną przeciwniczką wszystkich zacniejszych dążeń, a izbą poselską, przycichną. Wprawdzie ministrowie dla zjednania umysłów, dla usposobienia ich do powolności w głównem zadaniu budżetu wojskowego oddadzą pod rozbiór izb projekta do praw wyzwolonych; ale trudno spodziewać się, aby przez ten obrót doścignęli celu. Nieubłagana logika liczb podejść się nie da. Skoro z 60 miljonów talarów, 40 mają pochłonąć wydatki na wojsko, żadne najpozorniejsze rozumowanie téj niewymierności nie obroni. Jeszcze, gdyby posłowie widzieli jawne, doraźne, blizkie niebezpieczeństwo, zagrażające istnieniu państwa, wówczas w uczuciu miłości ojczyzny, nie zważając na żadną odpowiedzialność, nie skąpiliby ani krwi, ani majątku mocodawców; gdyby widzieli, że rząd, odgadując jawne i tajemne pragnienia pruskiego ludu, stanowczo zamierza pójść wskazaną przez Wiktora-Emmanuela drogą i utworzyć jednolite niemieckie państwo, czerpiąc siłę w wielkości przedsięwzięcia, poświęciliby ostatniego człowieka i ostatni pieniądz, aby nakoniec ziścić to, co za najświętszą powinność najzacniejsze serca całego niemieckiego plemienia poczytują. Ale dziś, kiedy Prusy straszone są tylko niebezpieczeństwami, których nikt wyraźnie wypowiedzieć nie umie, kiedy niepodobna palcem ukazać tego wroga, przeciw któremu tak ogromne wojsko rząd postawił na nogi, jakże przedstawiciele narodu ośmielą się zagłosować te niezmierne summy, których utrzymanie jego wyciąga? Co powiedzą braciom pozostałym w domu, gdy im zarzucą, że jak rycerze smutnéj postaci ulękli się wiatraków.

Prusy nie są w niebezpieczeństwie to rzecz pewna. Kłopoty rządu są wielkie, ale nie takie, aby wojną groziły. Odosobnienie tego państwa jest widome. Z Austrją ścisłego przymierza mieć nie może i niechce; bo Wiedeń nie przedstawiając żadnych korzyści chciałby, aby rząd berliński poślubił myśl dziwną, że Mincio jest rzeką rozgraniczającą Włochy od Niemiec, bo chciałby, aby wojska pruskie na oślep rzuciły się w wojnę, któréj wynikłości mogłyby wtrącić królestwo w bezdenną przepaść. Drugorzędne państwa związku niemieckiego, a zwłaszcza rodziny panujące, lękając się doli Burbonów neapolitańskich i parmeńskich, doli dzielnic toskańskiéj i modeńskiéj, z podejrzliwością często najniesłuszniejszą patrzą na każde poruszenie hohenzollernskiego domu. Prusy oświadczyły się za izbą poselską przeciw hessko-kasselskiemu elektorowi; zawarły konwencję wojskową z książęciem sasko-koburgskim, blizkie są zawarcia podobnejże z wielkim książęciem badeńskim; odezwały się z prawami na księstwo brunświckie po prawdopodobném wygaśnieniu panującego tam rodu. Prusy nakoniec zapowiedziały orędownictwo swoje ludności szlezwigsko-holsztyńskiéj, a tymczasem stosunki z Anglją są oziębłe! z Francją niebezpieczne i całym Niemcom wstrętne, To wszystko składa taki zbiór kłopotów, taki zdrój podejrzeń, że potrzeba potężnéj woli i nadzwyczajnego szczęścia, aby z nich pomyślnie wybrnąć.

Pod takiemi to wróżbami otworzył się sejm pruski, jego działania będą nauczającemi i dla tego właśnie, postaramy się, w miarę ich rozwoju, przedstawiać czytelnikom naszym wierny ich obraz.

W Anglji parlament został zwołany na dzień 6 lutego. Wszystko zapowiada, że czynności jego ograniczą się tylko załatwieniem spraw potocznych. Żadne żywotniejsze zadanie nie jest na dobie, bo kiedy grożąca wojna z Ameryką tak szczęśliwie odwróconą została, spodziewać się należy, że gabinet wyłączną usilność poświęci zarządowi niezmiernego państwa. Królowa z chrześcjańską pokorą poddała się woli boskiéj, a chociaż ministrowie, szanując jéj boleść, tylko najważniejsze i niecierpiące zwłoki przedmioty przedstawiają na jéj rozstrzygnienie, moc duszy téj wzorowéj, ukoronowanéj niewiasty jest tak wielka, że już minęła obawa złożenia przez nią berła i oddania go książęciu Wallji, który w dniu 9 listopada 21 rok życia ukończy i do prawnéj pełnoletności przyjdzie.

Zapewne Francja wielce przyczyniła się przez mądrą notę pana Thouvenel do polubownego załatwienia sporu między Anglją i Ameryką, bo wpłynęła na umysł Abrahama Lincolna, ale nie mniéj sprawiła dojrzałość ludu angielskiego, a szczególnie usiłowania tych ludzi pełnych prawdziwie chrześcijańskiego ducha, którzy z Ewangelją w ręku prostują ścieżki Pańskie we wszystkich głównych zadaniach ludzkości, uzbrojeni słowem bożém, opowiadają nieśmiertelne i dobroczynne przykazanie miłości bliźniego. Istnieje w Anglji stowarzyszenie mężów, bez względu na różnicę wyznań, którzy za cel życia założyli sobie wytępienie niewolnictwa. W skromnéj ale wytrwałéj pracy, tylko przez wpływ na jaw wydawanych pisemek, upowszechniających zdrowe pojęcia o niewolnictwie, do tego doszli, że lud angielski niewolę za najohydniejszą zbrodnię poczytał. Owoż to stowarzyszenie, zatrwożone, aby wojna Anglji z Ameryką na długie jeszcze lata niewoli murzynów nie utrwaliła, nim wiadomość o postanowieniu rządu Stanów Zjednoczonych nadeszła, złożyło dnia 31 grudnia 1861 r. lordowi Palmerston następne pismo:

„Milordzie. Komitet angielskiego i cudzoziemskiego towarzystwa przeciw niewolnictwu, zwraca z radośną dumą wzrok na wielkie dzieło prawodawstwa krajowego, mocą którego we wszystkich posiadłościach angielskich niewolnictwo upadło; gorącą i szlachetną gorliwość, z jaką lud angielski przez tyle lat walczył o osiągnienie tego celu, gotowość, z jaką nieszczędził niezbędnych ofiar, towarzystwo poczytuje za czyn najważniejszy, o jakim roczniki tego i innych narodów w ciągu wieków wspominają.

„Spełniwszy ten wielki czyn sprawiedliwości narodowéj, lud angielski sądził mieć prawo podniesienia głosu przeciw biczowi niewolnictwa wszędzie, gdzie ta klęska istnieje i często przesyłał przyjacielskie ale pełne mocy przełożenia braciom naszym mieszkającym na drugim brzegu Atlantyku, winnym utrzymywania między sobą tego występnego zwyczaju.

Patrząc na opłakaną wojnę domową, toczoną w Zjednoczonych Stanach, niżéj podpisani są przekonanymi, że choćby było wątpliwém, że Północ walczy za zniesieniem niewoli, to przynajmniéj jest niezawodném, że Południe bije się o jéj utrzymanie i rozkrzewienie. Wszelkie przyjacielskie kroki przeciw Północy nieuchronnie pociągną za sobą utrzymanie i zachętę niewolnictwa na Południu.

„Potępiając wojnę ze wszystkich pobudek rozumu, ludzkości i religji niżéj podpisani przejęci są nadewszystko niewymównym wstrętem i zgrozą ujrzenia Anglji wplątanéj w wojnę, która w swéj istocie byłaby oczywistą obroną niewolnictwa, zespoliłaby się bowiem z widokami, weszłaby w przymierze z właścicielami niewolników, którzy walczą i głośno to wyznają, o utworzenie państwa, którego niewolnictwo ma być podstawą i kamieniem węgielnym.

„Podobny krok ze strony Anglji byłby nietylko głęboko upokarzającym, ale nędznie sponiewierałby wszystkie jéj dawniejsze usiłowania i poświęcenia na rzecz wolności murzynów. Wszelkie jéj w tym względzie protestacje świat poczytałby za obłudę; podeptałaby ona nabyte prawo przemawiania do rozumu i do sumienia ludów, aby za jéj wzorem poszły. Z tych pobudek, komitet stowarzyszenia angielskiego i cudzoziemskiego przeciw niewolnictwu, ma niezłomną nadzieję, że rząd ostrzeżony i kierowany mądrością spływającą z niebios, nie zaniedba żadnych usiłowań do odwrócenia tak okropnéj klęski.

„Zostajemy z uszanowaniem i t. d.

Tomasz Rinns prezydent, L. A. Chamerovzow sekretarz.“

Z prawdziwą pociechą dzielimy się tém pismem z naszymi czytelnikami; jest ono bowiem świadectwem cywilizacji wielkiego angielskiego narodu, w którym wolno gronu ludzi uczciwych choć żadnego innego znaczenia w kraju nieposiadających, śmiało wpływać na najważniejsze postanowienia rządowe. Na głos ich milkną namiętności, prawda bierze górę i oto na dowód, jak lud angielski pochopny jest do uchylenia przed nią czoła, do szanowania świętych jéj zasad przytoczymy tę okoliczność, że dziennik Times, często schlebiający przesądom gminu, wzywa go jednak, aby za przybyciem panów Mason i Slidell do Anglji wstrzymał się od wszelkich objawów, mogących upokorzyć republikancką drażliwość Amerykanów.

Ciekawa i pełna znaczenia odsłoni się, za dziewięć dni od jutra, widownia we Francji. Napoleon w poniedziałek dnia 15 (27) stycznia otworzy parlament. Uwaga powszechna jest do najwyższego stopnia wytężona na co cesarz we względzie zewnętrznéj i wewnętrznéj polityki oznajmi. Niezależne może od jego woli okoliczności, wprawiły umysły we Francji w pewien stan gorączkowy. W dzisiejszym numerze Kurjera czytelnicy nasi ujrzą, że wijące się u podnóża tronu walki między najbliższymi jego obrońcami, że współzawodnictwo hr. Persigny z panem Fould; że spór między szczerymi zwolennikami konstytucji 1852 roku, którą cesarz za dostępną udoskonaleniom uznał, a tak trafnie nazwanymi Polignacami cesarstwa; że nakoniec częstsze niż kiedykolwiek prześladowania dzienników, źle usposabiają umysły i bardzo być może, że izbę prawodawczą skłonią do doraźniejszego użycia prawa, jakie w jéj ręce świeża uchwała senatu oddaje. Nazajutrz po otwarciu parlamentu ministrowie złożą izbom obraz zewnętrznego i wewnętrznego stanu Francji w ciągu upłynionego roku. Będzie to zapewne pismo wielkiéj wagi; rzuci światło na wiele miejsc ciemnych a zwłaszcza na sprawę rzymską i wenecką. Co ministrowie przemilczą, to rozprawy nad adresem odpowiedzą. Wszystko zwiastować się zdaje, że rok 1862, będzie rokiem ważnym w załatwieniu zwłaszcza poruszonych w przeszłych dwóch latach żywotnych pytań, a stąd czasopisma polityczne staną się nadzwyczaj obfitemi i ciekawemi, i Kurjer nie zaniedba z sumienną pilnością udzielać czytelnikom swoim wiadomości o tém wszystkiem, co najważniejszego na kuli ziemskiéj zajdzie a w swych sądach nigdy stosować się nie przestanie do zasad prawych i wyzwolonych, jakie mu dotąd przewodniczyły.

Włochy.

PAŃSTWO KOŚCIELNE.

Rzym, 2 stycznia. Wiadome już czytelnikom Kurjera przyjęcie przez ojca św., jenerała Goyon i jego sztabu w dzień nowego roku. Pius IX okazał się nadzwyczaj łaskawym; błogosławił cesarza, jego rodzinę i wojsko francuzkie.

Wszakże 5 dni przedtém, to jest 26 grudnia, w dzień św. Jana, swoich imienin, ojciec św. dawał posłuchanie księdzu de Merode, ministrowi broni, który przedstawiał jego świątobliwości oficerów siły zbrojnéj papieskiéj. Ojciec św. miał do nich przemowę, która, według listu pisanego do dziennika *Swiat* (le Monde) brzmiała jak następuje:

„Widząc was około siebie, myślę o królu Dawidzie, który podobnież jak ja był złupionym przez swego syna, był podle zdradzony, i cierpiał od obłudy (ipocrisia), od kłamstwa (menzogna) i od nieuczciwości (slealta) swych wrogów. Ale podobnież jak ja widział przy sobie ludzi odważnych, którzy oparli się zwodnictwu i zapytali go: dokąd chcesz abyśmy poszli? Odpowiem wam jak Dawid: jeszcze czas nie nadszedł. Wszakże podobnie jak Absalon zginął, zawisłszy na gałęziach drzewa dumną swoją głową, podobnież pokuszenia bezbożności i obłudy teraźniejszéj, znajdą swój koniec i powrócimy razem do przywłaszczonych i ciemiężonych krajów przez naszych wrogów. Te kraje w zupełnym swym składzie należą do stolicy św., nic z nich nie ustąpię, bo niewolno mi zrzekać się dziedzictwa kościoła, będącego zakładem swobody i niepodległości namiestnika Jezusa Chrystusa. Mówię, z głębi przekonania, wrócimy do tych krajów. A jeżeli nie będę wówczas z wami, będzie ów co zasiądzie na téj stolicy (i Pius IX wskazał skinieniem na tron za nim stojący): bo Symon umiera, ale Piotr jest niepożyty.“

Akt konsystorza 23 grudnia.

Ojciec św. przewodniczył dziś na konsystorzu i wyraził postanowienie wpisać w poczet świętych: 23-ch Japończyków, którzy zapieczętowali męczeństwem i życiem, wiarę w Jezusa-Chrystusa. Należeli oni wszyscy do zakonu braci mniejszych św. Franciszka (bernardynów). Po wymienieniu ich imion ojciec św. dodał, że chce kanonizować błogosławionego Michała, kapłana professa zakonu reformatów bosych św. Trójcy odkupienia jeńców.

Następnie papież wezwał kardynała Patrizi, prefekta kongregacji obrządków, do szczegółowego opowiedzenia obiedwóch spraw, aby zgromadzenie kardynalskie z zupełną świadomością rzeczy rozstrzygnąć je mogło. Kardynał Patrizi przełożył, że 23 błogosławionych Japończyków ponieśli śmierć 5 lutego 1597 r. i obszernie opisał męczeństwa jakich doznali, tudzież cuda objawione na ich zwłokach, jakiemi Bóg uzacnił ich chwałę. Po wysłuchaniu sprawozdania ojciec św. zapytał kardynałów, czy według ich myśli należało przystąpić do uroczystych obrzędów kanonizacji; jeden więc po drugim kardynałowie dali przyzwolenie wymawiając słowo *placet* (podoba się).

Po tém, tenże kardynał prefekt obrządków, czytał sprawozdanie o błogosławionym Michale de Sanctis, który już podniesiony został do czci ołtarza od roku 1779, opowiedział jego żywot, cnoty jakiemi jaśniał, oraz cuda wyjednane za jego przyczyną i potwierdzone przez stolicę świętą. Po zakończeniu sprawozdania jego świątobliwość zapytał znowu kardynałów i otrzymał podobnąż odpowiedź.

Wówczas jego świątobliwość objawił papieską swą wolę przystąpienia do obrzędu kanonizacji w dniach naznaczyć się mających, co nim nastąpi, zwołane będą inne konsystorze, dla zebrania nietylko głosów kardynalskich, ale i biskupich, tych zwłaszcza, którzy umyślnie będą dla tego wezwani, aby z większą dojrzałością namysłu, dokonać czynności tak uroczystéj i tak ważnéj dla katolickiego kościoła.

Następnie, kardynał Paneblanco, zrzekłszy się tytułu świętego Hieronima słowiańskiego, wybrał tytuł świętych apostołów.

Nakoniec jego świątobliwość mianował arcy-biskupów w Manilli, na wyspach Filipińskich, w Kubie i Laplata, tudzież 9-ciu biskupów na różne diecezje Hiszpanji i na wniesienie propagandy 3-ch biskupów w krajach niewiernych;—udzielił też paljusze kościołom w Manilli, w Kubie w La Plata i w Burgos.

Turyn 2 stycznia. Dziennik *Narodowości* pisze: że na ostatniéj radzie ministrów p. Peruzzi miał wnieść dla położenia końca przesileniu gabinetowemu rozwiązanie parlamentu.

Jeśliby ta zuchwała rada przemogła u większości ministrów, łatwo przeczuć następstwa tego zamachu stanu; w razie bardzo nieprawdopodobnym jego urzeczywistnienia, korona znalazłaby się zupełnie wystawioną na wszelkie pociski, a ministrowie ściągnęliby w oczach narodu na siebie straszliwą odpowiedzialność.

Dzisiejszego wieczora odbędzie się schadzka mniejszości w zamiarze roztrząśnienia czy przyzwoitość doradza zagadnąć ministrów zaraz na pierwszem posiedzeniu, o przesilenie w jakiem kraj utrzymują, lub czy właściwszem jest zachować najzupełniejsze milczenie i pozwolić im zużyć się w swéj nieudolności.

Dziś wieczorem odbyła się schadzka większości. Baron Ricasoli wytoczył na niéj otwarcie zadanie gabinetowe. Okazał się jak zawsze szczerym, uczciwym i stanowczym. Oświadczył, że i on zrozumiał ostatnią uchwałę izby jak uchwałę większości, ale warunkową, wyrażającą chęć, aby gabinet uzupełnił się; że nie szukał jakiego takiego ministra na wydział spraw wewnętrznych, bo taki byłby pierwiastkiem zwątlenia nie zaś uzupełniającą siłą; ale męża ważnego:—owoż takim mężem nie mógł być dla niego nikt, którego wsparcie byłoby tymczasowe i niepewne. Takiego męża nie znalazł, nie dla tego, aby właściwie mówiąc taki mąż nie istniał, ale że on, Ricasoli, rozpoczął reorganizację zupełną i że potrzebny jest kontynuator tego dzieła, żadnemu zaś z ważnych politycznych mężów nie przystało być kontynuatorem cudzych projektów. W tym stanie rzeczy postanowił wystąpić przed izbami ze swoim dzisiejszym gabinetem i żądać, aby parlament: albo gabinet taki jaki jest utrzymał, albo żeby go usunął. Słowem zażąda jawnéj uchwały zaufania lub nieufności. Następnie baron Ricasoli z najwyższą szczerością opowiedział wszystkie przejawy tego co zgodzono się nazywać przesileniem gabinetowem, przebiegł to co uczyniono, przedstawił stan wewnętrzny, rzeczywiście wyborny i dowodzący skutkiem, trafności przedsięwziętych środków i przyjętego systematu. Poczem oznajmił, że w obec zagajonych zagranicznych rokowań, w obec tych początków wewnętrznéj organizacji, któréj wynikłości są tak zaspakajające i widzialne, potrzebuje spółdziałania czynnego, wsparcia czystego, szczerego i nie dwuznacznego; albo uchwały przeciwnéj,—a więc jednéj lub drugiéj żądać będzie.

Ta mowa silna, ten obraz jasny położenia, sprawiły wielki skutek. Jeden z posłów odłamu chwiejnéj większości, przedstawujący raczéj tworzące się stronnictwo *Rattazziańskie*, p. Aza, zabrał głos, dla wznowienia rozbioru, mogącego ten obraz uzupełnić. Poseł Giorgini uczynił bardzo rozsądną uwagę, że skoro baron Ricasoli staje przed izbami z gabinetem obcym, skoro przyjmuje a nawet dopomina się o odpowiedzialność za teraźniejszość i przyszłość wydziału spraw wewnętrznych i skoro przedstawia jego obraz, jedynie więc chodzi o wiadomość czy większość *tak* lub *nie*, wesprze plany i postanowienie ministerstwa. Wówczas odłam mniéj lub więcéj *rattazziański*, który nazywać muszę *piemonckim*, opuścił salę. Baron ze swojéj strony przez względność nieprzeszkadzania swobodzie obrad, usunął się, inni podobnież uczynili; większość nie przyszła do żadnego postanowienia.

Tak więc jutro d. 3-go izba otworzy się. Przewidywać jednak wolno, że większość raz jeszcze będzie się mogła zebrać, wszystko bowiem zapowiada, że jutro liczba posłów okaże się niedostateczną. W istocie parlament stanowiąc, że posiedzenia otworzą się dnia 3-go nie pamiętał, że wielu posłów, korzystając z przerwy świątecznéj zechcą przebyć dzień nowego roku w swych rodzinach i że posłowie krajów oddalonych jak naprzykład południowych, niebędą mogli wyjechać nazajutrz, aby dnia 3-go, stycznia już stanąć w Turynie. Dopiero więc d. 5-go izba znajdzie się w liczbie, a przynajmniéj w liczbie dostatecznéj dla ważnéj uchwały. Jutro więc ograniczy się zapewne urządzeniem biór i zagłosowaniem praw będących na porządku dziennym. Te schadzki większości mają miejsce dla umówienia się o drogę jakiéj trzymać się wypadnie, ale i wszyscy członkowie izby mogą na nie przybywać, chociaż ich obecność nie jest *obowiązującą*, to jest, że przychodząc niczem się nie krępują i owszem zachowują zupełną swobodę i niezależność głosu i zdania.

Spółcześnie odbyła się schadzka posłów i mężów politycznych w salonach neutralnych jednego z młodych posłów, należącego do bardzo znakomitéj rodziny piemonckiéj (Alfieri), na któréj znajdowali się pp. Rattazzi, Farini, Chiaves, młodzieniec zdolny i zapowiadający świetną przyszłość, Malagari, Berti, Matteucci i inni. Na téj schadzce nie będącéj zebraniem politycznem, znajdowało się przedstawionėm nie stronnictwo pana Rattazzi, ale jego odcień od czasu zerwania z dawniejszem swojem stronnictwem. P. Rattazzi właściwie mówiąc nie ma stronnictwa, stara się o jego dla siebie utworzenie, ale zdaje się, że wspierać go będą tymczasem niektórzy z jego dawnych zwolenników stojących między nim a panem Depretis i ci, którzy chcieliby utrzymać pana Ricasoli, usuwając innych dzisiejszych ministrów, a którzy są za składem Ricasoli-Rattazi. To *małżeństwo* (*connubio*) zdaje mi się być niemożliwem. Nie podobna uwierzyć w rzeczywiste i szczere porozumienie się tych dwóch mężów, różnica ich pod względem moralnym jest równie wielka, jak pod względem powierzchownym. O ile jeden jest stanowczy, prosty i nieco sztywny; o tyle drugi jest podatny i zabiegający.

Niektórzy ludzie słuszni i po większéj części rzeczywistéj zasługi, którzy dziś skłonni są skupić się około pana Rattazzi, ci sami co zawsze i silnie walczyli z nim w izbie kiedy trzymał z hrabią Cavour, albo był mu przeciwnym, pragnęliby utworzyć to, coby nazwać można stronnictwem piemonckiem. Chcieliby wmówić w siebie, że tylko dla dobra kraju działają i w celu zbliżenia pana Rattazzi z baronem Ricasoli, ale w gruncie rzeczy, a nawet mimowiednie, istnieją inne pobudki. Jedną z nich jest to, że prezes rady jest Toskańczyk, że w gabinecie zasiada trzech Toskanów; drugą pobudką jest to, że lubo uznają potrzebę uzupełnienia Włoch jednolitych Rzymem, niezbyt kwapią się pójść na Rzym, bo Turyn wieleby na tém stracił. To uczucie podzielane jest nawet w wyższych sferach dworskich, gdzie lubo potrzeba przeniesienia stolicy do Rzymu jest doskonale uznawaną, gdzie wiedzą iż wszystko dla tego uczynić należy, rozstawano by się wszakże z żalem z teraźniejszą stolicą. Nie należy przecież wierzyć, aby między większością, mającą pomysły rozleglejsze, więcéj potrzebą jednoty przejęte, nie było Piemontczyków; są i wyborni, ale niemniéj znajduje się tam odłam starający się

urządzić stronnictwo. Owóż przeciw temu działaniu, przeciw téj dążności — co właśnie stanowi wielką korzyść systematu konstytucyjnego — tworzy się inne stronnictwo między posłami rozmaitych prowincij, którzy wprawdzie są rozdzieleni i płyną bez steru, wyjąwszy Toskanów, głosujących jak jeden człowiek. Jakoż Neapolitanie, dość liczni, wybrali trzech członków dla porozumienia się z posłami innych prowincij i zgodzenia się na pewne szczegóły, aby następnie popierać barona Ricasoli, jako najczystszego przedstawiciela Włoch jednolitych.

Takie jest oblicze rozmaitych odłamów składających dziś większość. Co do oppozycji bezwarunkowéj, niechcącéj nawet przymierza francuzkiego, która chciałaby wszystko przyśpieszyć, próżno o niéj mówić bo nieposiada rzeczywistego znaczenia; czasami jednak wpływ jéj bywa przeważny, a mianowicie że jéj wyskoki zniewalają wszystkie odłamy rozmaitych stronnictw większości do podawania sobie rąk w wypadkach stanowczych i do spólnego działania. Zewnętrzna postać izby tak skreślona służy właściwie tylko izbie w dzisiejszéj chwili; przy pierwszem głosowaniu w przedmiocie istnienia gabinetu może się natychmiast zmienić, a warunki tego istnienia są najwyraźniéj wypowiedziane. Ale krótko mówiąc, dla każdego co przypatrzył się zgromadzeniom politycznym w innych krajach, rzeczą jest oczywistą, że izba włoska jest wyborną i ożywioną najlepszym duchem. Oby na szczęście Włoch i dla dokonania dzieła utrzymała się w tych zasadach. Aby to osięgnąć, niech tylko unika sporów osobistości, prowadzących do knowań. Niech uzasadnione ambicje hamują się i miarkują, i dla nich chwila tém pewniéj nadejdzie, im potrafią przyszłość swoję oprzeć na lepszych podstawach. Jest to korzyścią i właściwością krajów konstytucyjnych, że otwierają drogę dla wszystkich; każdy wystąpi w swojéj godzinie, ale pod tym warunkiem powodzenia, że każdy powinien złożyć rękojmię i dowody tego kim jest, że te rękojmie i te dowody powinny być wzniosłością myśli, prawością uczucia, statecznością mniemań, a nadewszystko z takim duchem politycznym i praktycznym, którego nigdy za jedno brać nie należy z duchem knowań. W kraju jeszcze zupełnie nowym dla życia konstytucyjnego, gdzie uczucie przeważnie jeszcze działa, człowiek, o którym przekonają się, że samolubstwo jest jego sprężyną, jest człowiekiem potępionym.

Turyn, 3 stycznia. Posiedzenie izby otworzyło się dzisiaj o godzinie pół do drugiéj. Rozpoczęto od urządzenia biór. Wątpiono, czy zbierze się dostateczna liczba posłów. Przecież, gdy przyszło do głosowania na prawa porządku wewnętrznego, znalazło się ich 212. Zapewne wielu jeszcze nie dostaje. Znaczna liczba tylko co przyjechała. Na ławie ministrów siedział baron Ricasoli, pp. Peruzzi, de Sanctis, Bastoggi, Della Rovere. Ponieważ ministrom nieuczyniono żadnego zagadnienia, nie nadarzyła się więc zręczność do zabrania z ich strony głosu i około godziny 4-téj, prezes rady opuścił izbę. Jeżeli więc nie jutro, to niewątpliwie w dniu 5 stycznia otworzą się rozprawy, bądź że ministrowie będą zagadnięci, bądź że sami wytoczą ten przedmiot, jak to baron Ricasoli uczynił na schadzce większości.

Prezes rady zwykł przyjmować we wtorki i czwartki posłów i ludzi politycznych, z powodu odbytéj schadzki większości na dniu wczorajszym, przyjęcie więc będzie miało miejsce dziś wieczorem.

Piszą z Turynu 4 stycznia:

Królewicz Humbert, prezes zgromadzenia strzeleckiego, zaprosił jenerała Garibaldi, członka komissji strzeleckiéj, aby zechciał być obecnym na otwarciu szkoły strzeleckiéj, które odbędzie się dnia 11 stycznia w Turynie. Odpowiedź Garibaldiego jeszcze nie jest wiadoma, spodziewać się należy, że wezwanie przyjmie. Jest do żądania, aby samotnik Kaprery zapomniał o uczynioném postanowieniu podczas ostatniéj swojéj podróży do Turynu: nie wracać do stolicy, aż na przyszłą wiosnę.

Neapol 28 grudnia. W liście pisanym z tego miasta znajdujemy:

Popis wojskowy odbył się najporządniéj po wszystkich gminach; wyjąwszy miejscowość Gargano, kontyngensa z całego kraju wyprawione zostały w zupełnéj liczbie do 16-tu miast obwodowych.

Następnie korrespondent podaje szczegóły wprawdzie spóźnione, ale bardzo dokładne o wylądowaniu Borgesa, tudzież odpis listu jego do jenerała Clari, z którego okazuje się, że ludność była wręcz przeciwną zamachom na rzecz Francisza II, że tylko niektórzy księża i mnisi rozruchów pragnęli.

Korespondent neapolitański kończy następną wiadomością: Nowe wybory posłów i głosowanie na nich w prowincjach południowych, wypadły na korzyść rządu.

Piszą z Neapolu dnia 28 grudnia do dziennika marsylskiego *Semaphore*:

Ostre zimno uprzykrza się od niejakiego czasu; śnieg wieńczy szczyty gór otaczających, tylko Wezuwjusz nie przestaje swych wulkanicznych wybuchów i przez kłęby dymu i popiołów przedzierają się płomienie. W Terra di Lavore srogość zimna zmusiła zbójców zejść na dolinę; już wielka ich liczba stawiła się przed władzami wojskowemi w Nolla; inni schwytani z bronią w ręku, zostali rozstrzelani na rynku; jeden z nich, 20-letni młodzieniec spostrzegłszy księdza, który był kapelanem w wojsku Garibaldiego i dobrze był znajomym jego rodzinie, widząc zbliżającą się ostatnią godzinę, wezwał starego kapłana do siebie, który natychmiast do niego przystąpiwszy rzekł: nieszczęśliwe dziecko, co uczyniłeś? Ta wojna jest bezbożnością, jak mogłeś pomyśleć nawet o podobieństwie oporu! — Mój ojcze, odpowiedział młody zbójca, zwyciężył nas jeden z wodzów, nazywający się *śnieg;* bez niego trzymalibyśmy się jeszcze w górach, a skoroby ciepło wróciło, nowozaciężni zamiast do pułków, wszyscy rozbiegliby się po górach i połączyli z nami.

Ta odpowiedź jest znaczącą, daje bowiem miarę łatwowierności tych biednych zagorzalców, raczéj oszukanych niż występnych, posłusznych zbrodniczym poduszczeniom wichrzycieli, którzy ich na niezawodną śmierć poświęcają.

Trzęsienia ziemi dość znaczne nie przestają nas trapić i oczekujemy co chwila nowego wybuchu.

Jeden z podróżnych przebiega w téj chwili Włochy, gdzie nie był od roku 1859, to jest od wojny o niepodległość. Pisze on do dziennika *le Nord*, że uderzyła go w najwyższym stopniu serdeczna jednomyślność objawiająca się we wszystkich stanach społeczeństwa i we wszystkich okolicznościach na rzecz jedności pod berłem Wiktora-Emmanuela. Włochy dały wiele uderzających dowodów téj jednomyślności, wszakże świadectwo postrzegacza naocznego obala wszelką wątpliwość, bo to niezawodna, że mimo niepewność i zawiłość, które zdają się hamować dziś postęp sprawy włoskiéj, sprawa Włoch jednolitych poczytaną już być może za sprawę wygraną. A lubo ostateczne rozwiązanie jeszcze jest odroczone, lubo Wenecja jest jeszcze w ręku Austrji, a Rzym w ręku papieskiego tronu, podług nas Włochy jednolite już istnieją, już są dokonane.

Nie uprzedzamy biegu rzeczy, nie przypisujemy sobie mocy czytania w przyszłości; wyrażamy tylko prawdę bijącą w oczy, dotykalną. Jedność Włoch żyjąca w sercu i woli wszystkich, a więc jéj byt jest niezawodny. Doświadczenie dziejów okazuje, że wszystkie wielkie zdarzenia nim przejawią się w czyn dokonany, przybierają wprzódy kształt zupełny w krainie wyobrażeń. Jest to dla nich jakby pewien rodzaj istnienia poprzedniczego, może mniéj dotykalny, ale nie mniéj rzeczywisty, nie mniéj obecny, nie mniéj żywotny, niż ten rodzaj bytu, który wynika z jego materjalnego spełnienia. Czyn uświęca pomysł, oblekając go w ciało, jednak go nie tworzy; pomysły są odeń niezależne; on to nosi na sobie ich pieczęć i musi wchodzić z niemi w zgodę.

Zdarza się zaiste, co dziś we Włoszech przedstawia nam tego obraz, że rozdźwięk miewa miejsce między czynem a ideą, że czyn nie dotrzymuje kroku wyścigającéj go idei; ale wówczas nie idea, ale czyn nieco się przyzostaje; nie idea, ale czyn bywa anachronizmem i nieprawidłowością. Bo w pełnem znaczeniu wyrazu, rzeczywiste istnienie służy idei nie czynowi. Tak więc nawet w obec Włoch nieposiadających jeszcze Rzymu i Wenecji, to jéj rozdrobienie nie wątli *jedności*, która przewagą swoją panuje nad umysłami i sercami. Nieuzupełnienie spójności całego półwyspu jest widmem spóźnionéj przeszłości; obecność jest najprawdziwszą rzeczywistością, a ta obecność składa Włochy *jedne* i *spójne*.

Widzimy jedność włoską w okrzykach, które we Florencji jak w Turynie witają króla włoskiego, ilekroć ukaże się w obec ludności; w jednomyślności uczucia, wybuchającego we wszystkich stanach społeczeństwa, widzimy jednolite Włochy tak jasno, tak wyraźnie, jak na karcie dają się widzieć kolorowane zakresy granic państw jednorodnych, zakresy, które wkrótce odznaczą ciągłą linją od morza Śródziemnego do Adrjatyku i od Alp do Etny, obręb jednolitego i niepodległego półwyspu.

Francja.

Paryż 5 stycznia. Powoli odsłaniać się poczyna powód do ogłoszenia znakomitego pisma pana de la Gueronnière: *Cesarstwo konstytucyjne.* Kiedy p. Fould złożył Napoleonowi III znaną notę, w któréj śmiało wykazał niebezpieczeństwa obecnego stanu skarbowości francuzkiéj, cesarz, po uważnem jéj odczytaniu powiedział: panie Fould, ponieważ ten przedmiot znasz tak doskonale, nikt inny zapewne nie potrafi wynaleźć lepszych zaradczych środków, bądź więc ministrem skarbu. Obudziło to ambicję pana de la Gueronnière, który widząc, że hr. de Persigny bliskim jest wyjścia z gabinetu, chciał podobnież zwrócić uwagę cesarza na konieczność zmian w zarządzie wewnętrznym Francji, i dla tego pod bardzo przezroczystą osłoną podpisu sekretarza swojego pana de Lozière, odkrył, jeżeli nie niebezpieczeństwo, to przynajmniéj niewłaściwość wewnętrznych urządzeń. Nieprzyjaciele znakomitego publicysty mówią, że spodziewał się, iż cesarz, po odczytaniu jego pisma powie: panie de la Gueronnière, bądź ministrem spraw wewnętrznych. Ciekawość powszechna dopytuje się, czy pismo umieszczone w dzienniku Ojczyzna ogłoszono za wiadomością i przyzwoleniem cesarza? Wiadomo wszystkim, że pp. de la Gueronnière i Mocquard zgadzają się zupełnie w widokach politycznych; że postanowili niezłomnie bronić konstytucyjnego i wyzwolonego cesarstwa, przeciw tym, których p. Boissy nazwał Polignacami cesarstwa, a tém wyrażeniem chciał oznaczyć hrabiego de Persigny. Owóż zdaje się być pewnem, że kiedy redaktor dziennika *Ojczyzna* lękał się ogłosić pracę pana de la Gueronnière, poufny sekretarz cesarski i blizki jego przyjaciel, odczytał Napoleonowi III pismo *Konstytucyjne cesarstwo*; otrzymawszy zaś najwyższe przyzwolenie, uwiadomił o tém redakcję. W ten sposób pismo rzeczywiście pełne znaczenia wyszło na jaw. Hr. Persigny, postrzegłszy, że zasadnicze myśli są pokrewne z temi co służyły za osnowę pismu pana Saint-Marc-Girardin, a które na dziennik *Rozpraw* ściągnęły z jego strony wiadome ostrzeżenie, dopomniał się choć ubocznie o naganę jego w *Monitorze*. Jakiekolwiek miał do tego pobudki hr. Persigny, to jednak pewna, że surowość, jaką od niejakiego czasu przeciw dziennikarstwu rozwija, niezmiernie szkodzi nabytéj skądinąd przezeń wziętości. Świeże sądowe potępienie dwóch głównych organów paryzkiego dziennikarstwa: *Mniemania narodowego* i *Czasu*, i to na najwyższą karę 1,000 fr. grzywien, lubo sędziowie nie uznali, aby złośliwość i świadomość fałszu kierowała redakcjami, wielce przeciw hrabiemu Persigny powszechność oburzyło. Każdy troskliwie wyszukuje źródła téj surowości, tak niezgodnéj z wyzwolonemi pozorami drugiego cesarstwa. Ale niestety, zdaje się, że od czasu objęcia przez hrabiego Persigny wydziału spraw wewnętrznych, napastują go chętki wskrzeszenia czasów jenerała Espinasse, który przynajmniéj otwarciéj i uczciwiéj sobie poczynał. Wspomniawszy dziś na wspaniałe wezwanie do pojednawczych i wyzwolonych rozpraw, którem 13 miesięcy temu hr. Persigny zagaił objęcie przez siebie wydziału spraw wewnętrznych i którem do tego stopnia zyskał ufność kraju, że w nim był prawie skłonny powitać swego zbawcę, dziś ci co patrzą na to co się z tych zapowiedni wywinęło, muszą doznawać wstrętu, lub przyjmować całą tę robotę z uśmiechem politowania. Niechęć przeciw niemu jest tak wielka, że oddalenie go z urzędu przyjęto by za największe dobrodziejstwo. Pierwsza połowa grudnia szczególniéj odznaczyła się srogością hrabiego de Persigny. Zrugowanie pana de Laprade z posady uniwersyteckiéj, po 14-tu latach nauczania, z utratą prawa do wysłużonéj pensji, którą, wnosząc corocznie po 5 od sta pobieranéj płacy, sam na stare lata dla siebie złożył, a to z powodu satyrycznego wiersza, w którym jak to wszyscy czynią wyśmiewał przedajnych dworskich poetów: dwa sądowe potępienia dziennika *Świat*; ostrzeżenie przesłane *Gońcowi niedzielnemu*, *Przyjacielowi Religji*, dziennikowi *Rozpraw*, które to ostatnie ostrzeżenie dotyka jednego z najsławniejszych professorów uniwersyteckich Sorbonny i pierwszego dziennikarza Francji pana Saint-Marc-Girardin; sądowe wyroki na czasopisma *Goniec*, *Czas* i *Mniemanie;* do czegóż to wszystko ma doprowadzić, jeżeli nie do terroryzmu w druku, którego podjął się był ale jawnie, złowrogiéj pamięci jenerał Espinasse. Wszakże wówczas inny był stan rzeczy; poprzedził go okropny zamach; sądzono, że rząd był zagrożony, chwytano się więc nadzwyczajnych środków. Lecz dziś panuje najgłębszy pokój przez cesarstwo zapowiedziany, rzecz więc oczywista, że stojące u steru ultra-cesarskie stronnictwo, do którego pozornie przynajmniéj Napoleon III nie należy, znajduje się na opłakanem bezdrożu i gotowe jest przez zbyt natężone roszczenia byt jego podkopać. Hr. Persigny upornie stojąc na jego czele, idzie naprzód i niezawodnie szkodzi przez to cesarzowi. Z jego rozkazu dziennik Rozpraw otrzymał za to ostrzeżenie, że Saint-Marc Girardin powstał przeciw temu ultra-cesarskiemu stronnictwu, w osobie pana Troplong. Redakcję uprzedzono, aby w milczeniu to ostrzeżenie przyjęła, aby się niem nie trwożyła, lecz aby też nie pozwalała sobie żadnych z tego powodu czynić uwag. Podobneż przestrogi przesłano innym dziennikom, które pozwoliły sobie pochwalać, lub nawet cząstkowo powtórzyć pismo znakomitego pana Saint-Marc Girardin. Tylko jeden służebny dziennik *Kraj*, stanowczo w tym razie przeciw dziennikowi *Rozpraw* wystąpił. Trudno powiedzieć, jak taka pogarda głosu wielkich politycznych organów zgadza się ze swobodą roztrząsań. Hr. Persigny powinienby przez wzgląd na własną przeszłość uznać niemożliwość tego rodzaju czynności i przypomnieć sobie przez jak nagłe przemiany sam przechodził. Z ultra-orleanisty, które to stronnictwo z tak nieubłaganą nienawiścią dziś prześladuje, został on ultra bonapartystą; nie jest to jedyna zmiana przekonań, jaka na dobre mu wyszła. Był on w swoim czasie Saint-Simonistą i dla dobra ludzkości uprawiał rzepę i kapustę; przed rokiem zaś 1830 był burbonistą. Im chętniéj chciałoby się wierzyć w szczerość tych zmian, z tém większém prawem oczekiwać by należało, że hr. Persigny skłonniejszym będzie do szanowania cudzych przekonań, choćby przeciwnych wyznawanym przez siebie zasadom. Niestety, ta nadzieja okazała się zawodną. Może p. Persigny nie wierzy w potęgę rzeczywistego przekonania, i poczytuje środki zewnętrzne za dostateczne do przemiany ducha, mianowicie kiedy duch zdolny jest do obejmowania na raz wielu różnorodnych przedmiotów. W dawniejszych przynajmniéj czasach, minister spraw wewnętrznych do tego stopnia posuwał bezstronność, że będąc orleanistowskim dziennikarzem, nie odmawiał, kiedy tego widział potrzebę spółpracownictwa nawet czasopismom wprost przeciwnéj barwy.

Paryż 6 stycznia. Monitor powszechny umieścił dziś następne sprawozdanie do cesarza:

„Naj. panie,

„Podczas wystawy powszechnéj w Paryżu w r. 1855, w. c. m. raczyłeś potwierdzić prawidła wypracowane dla niéj przez osobno wyznaczoną kommisję. Dekret 6 kwietnia 1854, potwierdzając przyjęte w tych prawidłach rozporządzenia, pozwolił odwoływać się do nich, w wielu okolicznościach, z pożytkiem, dla otrzymania od rozmaitych ministerstw, przyjęcia właściwych środków, ułatwiających przygotowawcze prace wystawy. Tym sposobem, postanowienie ministra skarbu, opierając się na tekście art. 20-go, uwolniło od stępla faktury pak obejmujących przedmioty przeznaczone na wystawę.

„Kommisja cesarska, któréj naj. panie poruczyłeś urządzenie wydziału francuzkiego wystawy powszechnéj 1862 r. w Londynie natchnęła się wyzwolonemi pomysłami cesarza. Sądziła więc, iż mogła położyć na rachunek skarbu, wydatki przewozowe wszystkich przedmiotów przeznaczonych na wystawę, od dworca kolei żelaznéj najbliższego miejscowości wyrobu, aż do Londynu, a również i nakład na ich powrót.

„W obec tego znacznego wydatku i summy względnie błahéj kredytu otworzonego przez prawo 2 lipca 1861 r. zdaje się [illegible] być przyzwoitem, aby kommisja cesarska została upoważnioną, do [illegible] otrzymania od ministra skarbu wszystkich ułatwień, jakie nie będą sprzecznemi z wymaganiami prawa.

„Potwierdzenie prawideł, pozwoli odwołać się mianowicie do tekstu artykułu 27-go i żądać od ministra skarbu, uwolnienia od opłaty stępla, dozwolonego już w 1855 r.

„Mam więc zaszczyt złożyć do podpisu waszéj cesar. mości załączony tu dekret.

„Racz przyjąć n. panie, hold głębokiego i pełnego uszanowania przywiązania z jakiem zostaję,

waszéj cesarskiéj mości
najpoddańszym krewnym,
Książe-prezes kommisji cesarskiéj
Napoleon (*Hieronim*).

W skutek powyższego raportu Napoleon III-ci potwierdził, d. 4 stycznia, wypracowane przez kommisję prawidła i poruczył ich spełnienie ministrowi rolnictwa, handlu i robot publicznych.

Paryż, 9 stycznia. Monitor powszechny umieścił dziś następny dekret:

„Napoleon

„Z Bożéj łaski i woli narodowéj, cesarz Francuzów.

„Wszem w obec i na przyszłość pozdrowienie. Zapatrzywszy się na art. 24 u 46 konstytucji. Postanowiliśmy i postanawiamy co następuje:

„Art. 1-y. Senat i ciało prawodawcze zwołane są na poniedziałek 27 stycznia 1862 r.

„Art. 2-gi. Nasz minister stanu upoważniony jest do wykonania rzeczonego dekretu.

„Działo się w pałacu Tuilerijskim, 8 stycznia 1862 roku.

Napoleon.

Przez cesarza minister stanu
A. Walewski.

Gazeta berlińska *Gwiazda*, otrzymała następny list z Paryża:

„Cesarz dekretem 14 grudnia 1861-go rozwiązał 103-ci pułk piechoty i 1-ą legję cudzoziemską.

Nie należy widzieć w tem właściwego zmniejszenia, bo cóż to znaczy, że wojsko liczące w całym swym składzie 200 pułków zostało zmniejszone o dwa pułki.

Wszakże to zmniejszenie jest zatrzymaniem się na drodze tworzenia nowych pułków, i jest krokiem jeżeli nie do oszczędności wydatków na wojsko, to przynajmniéj prowadzącym do jego stałéj organizacji.

Przy rozwiązaniu 103-go pułku przewodniczyły jeszcze inne uwagi, prócz saméj oszczędności. Ten pułk utworzony został po wcieleniu Sabaudji z żołnierzy piemonckich, rodem z téj prowincji. Pod tym względem rzeczony pułk stanowił wyjątek w wojsku francuzkiem, którego pierwszą zasadą, jest mieszanie ludzi rozmaitych departamentów. Nadto doświadczenie zostawiało dużo do żądania, bo w obozie Szalońskim duch pułku bynajmniéj nie zadowalał władzy. Oficerowie francuzcy z przykrością widzieli, że kiedy jen. Fanti objeżdżając obóz Szaloński przybył na stanowisko wyznaczone dla 103-go pułku, dawny wódz i jego włoski orszak, byli ze strony sabaudzkich żołnierzy przedmiotem serdecznego objawu. Jen. Fanti oddalił się co najprędzéj, aby nie dać powodu do wyraźniejszych jeszcze oznak spółczucia. Dla głębszego zaszczepienia żołnierzom karności wojskowéj francuzkiéj, zatrzymano pułk przez część zimy, a teraz rozwiązano go korzystając z pierwszéj zręczności.

Skład 1-éj legji cudzoziemskiéj był bardzo zmienny, według większego lub mniejszego napływu obcych przybłędów lub zbiegów. 2-gi pułk cudzoziemski, dawna wsławiona legja, został zachowany, ale ponieważ jest teraz przepełniony ludzmi, wszelkie zaciągi aż do dalszego rozkazu są wstrzymane. Nie będzie może bez pożytku, aby Niemcy o tych szczegółach wiedziały, bo ten kraj a zwłaszcza część jego zachodnia, dostarczała zawsze liczny kontyngens legji cudzoziemskiéj.

Prócz rozwiązania tych dwóch pułków, zapewne dalsze zmniejszenia nie nastąpią.

Podobnież trudno spodziewać się udzielania na wielką rękę uwolnień, bo już w październiku niemal po 75 żołnierzy z każdego pułku odesłano do rezerwy.

Anglja.

Londyn 5 stycznia. Królowa przepędza noce spokojnie.

W nocy, która poprzedziła śmierć książęcia Alberta, gdy już był bez mowy, wziął ręce królowéj i książęcia Walji i połączył je z sobą.

Królewskie towarzystwo ogrodnictwa otrzymało następny list od książęcia Walji.

„*Osborne, 28 grudnia.*

„Mości panowie,

„Zgnębiona nieszczęściem, które ją dotknęło i niezdolna w téj chwili oderwać od niego myśli, królowa matka moja, zajęta jest ciągle żądzą oddania należnéj czci temu, którego zacne i wzniosłe przymioty naród, w swym smutku, tak słusznie ocenia. Rozkazała mi wam przypomnieć, że gotową była zgodzić się na zamiar wzniesienia dlań posągu w nowym ogrodzie towarzystwa, z powodu wystawy powszechnéj 1851-go. Skromność i zaprzanie mojego nieodżałowanego ojca skłoniły go do odmowy, niechcąc aby jego posąg był wzniesiony w tém miejscu, które ze słusznych względów do niego należało, bo jego oświeconemu umysłowi winien świat to wielkie dzieło, które dzięki jego nieustannemu dozorowi zostało tak szczęśliwie dokonane. Obrażałoby to i smuciło naj. panią i oświadczyć mi rozkazała, jeśliby inny posąg niż posąg tego znakomitego i dobrotliwego książęcia, ojca mojego najdroższego, stanął na pomniku rzeczywiście na jego cześć wzniesionym. Królowa więc żywo żąda, aby zamiast jéj posągu, umieszczony był posąg jéj najmilszego małżonka. Pragnąc dać świadectwo głębokiéj i pełnéj uszanowania miłości dla najlepszego ojca, oraz wdzięczności i przywiązania mojego strapionego serca, prosiłem i otrzymałem od matki mojéj pozwolenie, abym mógł złożyć słabą daninę podziwu i miłości tak okrutnie dotkniętego syna, czyniąc dar z posągu, któren pod waszym mości panowie kierunkiem ma być wzniesiony w ogrodzie królewskiego towarzystwa.

„Zostaję i t. d.“

Albert Edward.

Powyższy list odczytano na zebraniu członków zgromadzenia, które wynurzywszy żal, że posiadać niebędzie naj. pani, uchwaliło przyjąć dar książęcia Walji.

Dowiadujemy się, że zgodnie z wolą królowéj p. Józef Durham otrzymał poruczenie wykonania spiżowego posągu książęcia Alberta.

Dnia 6 stycznia. Dziś zrana odbyła się rada tajna, na któréj postanowiono zwołać parlament na dzień 6-ty lutego. Wnosić stąd można, że ministrowie nie wiele praw oddadzą izbie lordów i izbie gmin do roztrząśnienia, gdyż znowu z powodu świąt wielkonocnych odroczenie nastąpić musi. Gabinet obawia się, aby izba gmin nie nalegała zbyt natarczywie na uznanie Stanów Południowych Ameryki za udzielną rzeczpospolitę.

Ministrowie o ile mogą szanują boleść królowéj i tylko w razach nadzwyczajnéj wagi zasięgają jéj zdania. Królowa otoczona rodziną i zajęta staraniami domowemi, stopniowo odzyskała spokojność i znosi wielką swą żałobę z godnością i mocą.

Dnia [illegible]-go stycznia. Książę Albert, zapisał cały swój majątek, wynoszący znaczną summę, królowéj, dla użycia jéj późniéj na uposażenie młodych dzieci. Zarządzając księstwem Kornwalji, oszczędził dla następcy tronu około ½ miljona funt. ster. które odbierze za dójściem do pełnoletności w listopadzie bież. roku.

Austrja.

Peszt 10 grudnia. Piękne marzenia wolności konstytucyjnéj, któremi pieścili się mieszkańcy Austrji z początkiem roku, znikają z jego końcem. Nikt nie jest tak ślepym, aby nie widział, że już ostatni akt komedji odegrywa się pod ubarwioną maską konstytucjonalizmu. W ciągu roku witaliśmy nasze trójkolorowe chorągwie, ukazujące się znowu jak godła narodowego przebudzenia, ścisnęliśmy nasze szeregi około tego ludowego skarbu, téj starodawnéj konstytucji, która 10 wieków opiekowała się dolą Węgier.

Ale raz jeszcze chorągwie trójkolorowe przewiązane krepą poszły w ukrycie; prawo publiczne, głos dziennikarstwa i mównicy zamilkł w obec rozkazów koszarowych. Rok kończy się w smutnéj rzeczywistości stanu oblężenia.

Dochodzą nas dosyć często stereotypowane niemal doniesienia z Wiednia przez niektóre dzienniki: „*Nadzwyczajne wzburzenie dotąd panujące w Węgrzech ustępuje miejsca rozwadze, zwolna spokojność wraca, podatki prawidłowie wpływają*,“ albo znowu: „*spokojność jest tylko pozorna, niezadowolenie powszechne.*“ Te obie wersje zawierają część prawdy, mimo całą między sobą sprzeczność. Kiedy miecz Damoklesa sądów wojennych wisi nad wszystkiemi głowami, wszelki ruch nie zwykły byłby nierozumem; podobnież dzieje się i z podatkami, są płacone, bo żądają ich z wymierzoném ostrzem bagnetu. Ale czyżby tak samo było, w razie użycia bagnetów gdzie indziéj? Czyż opór bierny nie zmieniłby się natychmiast w czynny, co sprowadziłoby nietylko powódź skarbową, ale rozprzężenie wszelkiego rządu policyjnego i wojennego.

Rok temu jak p. Schmerling obwieścił swój rozgłośny programmat, z którego urodziło się niezdarne dzieło lutowe. Przy wejściu do ministerstwa, dziennikarstwo pozdrowiło go jak męża postępu; dziś nie śmiem nawet już mówić o programmacie ministra. Dziennikarstwo rzeczywiście było swobodne; dziś Bachowskie ostrzeżenia znowu wprowadzono w życie. Dzienniki wyzwolone pozamykano, redaktorowie tułają się jak wygnańcy lub jęczą w więzieniach. *Pątnik* i *Najnowsze wiadomości* powołano do sądu za zbrodnię obrazy majestatu, za umieszczenie przekładu listu dziennika węgierskiego *Jdoek tanuja* o posłuchaniu kardynała-prymasa. Minister znalazł w Węgrzech administrację i sądownictwa oparte na potrzebach ludności i na zasadach samorządu. Teraz administracja poruczona jest biurokracji bez doświadczenia i powagi, sprawiedliwość przeniosła się na siedlisko do koszar, szalę na miecz zamieniwszy; niedobór urosł. By odeprzeć natarczywość stronnictwa zwanego reakcyjném, stronnictwa hrabiów Clam-Martinitz i Szecsen, pan Schmerling chwyta się z jednéj strony za konstytucję lutową, wołając na wiernych: „jeśli upadnę, ustawa ze mną upadnie i obali wasze krzesła w radzie cesarstwa,“ z drugiéj strony, szuka ocalenia w bezwarunkowém uszanowaniu władzy.

Mimo zaprzeczeń *Gazety Dunajskiéj* mówią o zmianie gabinetu; wszakże jeszcześmy nie wyczerpali tymczasowości Schmerlingowskiéj, aby już próbować innéj. Cokolwiekbądź śmiech słuchać jak *Gazeta Dunajska* wszelką oppozycję czy parlamentową czy zaparlamentową, chrzci oppozycją reakcyjną. Gabinet dzisiejszy nie jest mniéj reakcyjny od owego, który prędzéj, późniéj wyjdzie z łona oppozycji; cała różnica na tém zależy, między temi reakcyjnemi stronnictwami, że dzisiejszy gabinet jest mieszczański, ów zaś który zagraża istnieniu gabinetu schmerlingowskiego, jest arystokratyczny, godłem zaś obudwóch jest władza nieograniczona bądź w kształtach mieszczańskich, bądź arystokratycznych, stosownie do pierwiastków składu.

Cokolwiek nastąpi, jeśli p. Schmerling upadnie, to pewnie nie z powodu reform, a jeśli hrabiowie Clam i Szecsen do władzy dójdą, systemat pozostanie jednostajny, będziemy mieli tylko jedną tymczasowością więcéj i jednym ministrem mieszczańskim mniéj. Arystokracja węgierska przedstawiana przez hrabiego Szecsen, nie zasili większym wpływem i wziętością rządu wiedeńskiego w Węgrzech, od centralistów p. Schmerlinga, bo ta część arystokracji któréj przedstawicielem jest hr. Szecsen przenosi Wiedeń, gdzie ciągle mieszka, nad własną ojczyznę; wynarodowiona niema ani wziętości, ani znaczenia w kraju. Arysto-

kracja przebywająca ciągle w Węgrzech zachowała swój urok i wpływy, bo stożsamiła się z ludnością, bo jest szanowana, jak starsi bracia narodu. Wszakże ta arystokracja jaśniejąca rozumem, zasadami wyzwolonymi i światłym patryotyzmem, pewnie nie zasiądzie w gabinecie hrabiów Clam i Szecsen.

Trudno zrozumieć w jakim celu z taką usłużnością dla giełdy rozszerzane są pogłoski, o mającém nastąpić znacznem zmniejszeniu wojska. Te godne śmiechu wieści nie powiększą ani kredytu ani zasobów państwa. Niewątpliwie ogromna liczba pułków wyczerpuje skarb i niemało przyczynia się do podniesienia stopy lichwiarskiéj pożyczek, ale Austrja nie może żyć bez opieki tych pułków. Jakoż nikt nie myśli o ich zmniejszeniu, ale o pomnożeniu. Dla tego właśnie zabierają się teraz w Tyrolu do *podwójnego* zaciągu do pułków *strzelców cesarskich* (Kaiserjager), w zamian zaś, służba ich będzie skroconą do połowy, pod obowiązkiem wszakże, że podczas wojny będą powołani do odbywania innego rodzaju służby strzeleckiéj.

Peszt 3 stycznia. Deputacja słowacka, która w swoim czasie narobiła tyle wrzawy w dziennikarstwie wiedeńskim, otrzymała odpowiedź rządową na podaną prośbę. Namiestnictwo królewskie w niéj wyraża, że przepisane przez nią prawidła nauczania w gimnazjach katolickich, są zgodne z wolą cesarską. Tymczasem na posłuchaniu udzieloném deputacji słowackiéj, cesarz odpowiedział na przemowę biskupa Mojżesza, że tryb szkolny zaprowadzony został wbrew jego woli i że téj niedogodności zaradzi.

Co do budżetu 1862-go p. Plenner dopuścił się w nim wielkich przemilczeń. Utrzymywał on, że niedobor roku 1861-go pochodził głównie z niewypłatności Węgier. Dajmy, że wprowadzony stan oblężenia i biurokracja, przyczynią się do prawidłowego wybierania podatków; ale jakże było pominąć rozchód na utrzymanie tego stanu rzeczy. Można w kilku słowach objaśnić, ile zarząd wykonywany przez mężów przez kraj wybranych pociąga za sobą nakładów a ile administracja z mianowania królewskiego. W komitecie peszteńskim pod powagą praw węgierskich, wydatki wyłączając miasto i jego obwód, wynosiły 250,000 zł. r. zarząd zaś biurokratyczny wynosi około 2,000,000 zł. r. Dla utrzymania więc nieprawnego i dowolnego rządu w jednym komitacie potrzeba tyle miljonów, ile dawniéj wystarczało secin tysięcy złotych.

Wiedeń 4 stycznia. Dziennik Frankfurtski otrzymał następny list z Wiednia:

Przygotowawcze rozprawy kommisji budżetowéj zagaiły się pod złą wróżbą. Prezydent Pillersdorf żądał uwolnienia, dając za powód w liście odczytanym na pierwszém posiedzeniu, zły stan zdrowia. A chociaż pobudki tego kroku są bardzo prawdopodobne, sprawiło to pewne wrażenie na giełdzie. P. Pillersdorf jest nie tylko najznakomitszym u nas znawcą skarbowości, ale jest razem jednym z ludzi na nieszczęście tak rzadkich, który umie używać swych zdolności i wpływu na zapewnienie zwycięztwa najzdrowszym zasadom ekonomji, mówię, tym mianowicie, które opierają się na równowadze dochodów z wydatkami. Wobec téj nauki tak na pozór prostéj, rząd przyjął wbrew przeciwną. Zależy ona na opatrzeniu się we wszystkie potrzeby niełamiąc sobie głowy nad obowiązkiem opłacenia późniéj tego co się wzięło. Wiemy, dokąd nas ta nauka zaprowadziła, a łatwo widzieć dokąd jeszcze zaprowadzi, jeżeli panujący duch w wysokich sferach administracyjnych, czyni bezowocnemi rady takiego męża, jak p. Pillersdorf.

W wigilję Bożego narodzenia wmurowano w nowym portyku kościoła św. Marka, kamień z napisem przypominającym, że cesarz w r. 1856 przeznaczył coroczną pomoc 21,000 zł. r. na poprawy i utrzymanie kościoła.

P r u s y.

Berlin 6 stycznia. Czytamy w *Gazecie Pruskiéj*: Wiadomo, że wielka liczba cudzoziemców rozchodzi się po kraju pruskim, na mocy pozwoleń, które im dotąd udzielano, jako muzykom, grajkom na turletach, wędrownym aktorom i t. p., największa zaś ich część, żebrała w sposób uprzykrzony, pod pozorem tych rodzajów przemysłu. Wiele rządów prowincjonalnych oznajmiło, że z początkiem 1-go stycznia, cudzoziemcy nie będą mogli otrzymywać pozwoleń przebiegania kraju jak wędrowni muzykanci, a ubodzy miejscowi otrzymywać je mogą, lecz w bardzo ścieśnionych rozmiarach. Rzeczone postanowienia już ogłoszono w rejencjach: Gdańskiéj, Bydgoskiéj, Poznańskiéj i Lignickiéj.

ZIEMIE SŁOWIAŃSKIE.

Czarnogórze 29 grudnia. Napróżno dzienniki austryjackie gromadzą w słupach swoich natarczywe pisma, dowodzące błahości słowiańskiego ruchu w Turcji; przeciwnie, ważność tego ruchu jest rzeczywistą. Same nawet dzienniki wiedeńskie i tryestyńskie oddają hołd téj prawdzie, ile razy odzywają się z obawą, aby ten ruch nie rozszerzył się na kraje słowiańsko-austryjackie. Pozornie powstanie hercogowińskie zdaje się być małéj wagi. Dla postrzegacza powierzchownego, te walki wieśniaków z baszy-buzukami, te bitwy w których po kilkaset ludzi występuje, te oblężenia klasztorów, te przejmowania dowozów żywności, te chwytania trzód, zdają się dziecinną igraszką i wielu jest takich co niepojmują dla czego nadawany jest taki rozgłos zatargom książęcia Czarnogórzan z Omerem-paszą.

Należy zauważyć, że jeżeli powszechność w ogólności niema dostatecznego pojęcia o Wschodniem zadaniu, jest pierwiastek tego zadania i zaiste niezwykłéj doniosłości, bo stanowiący całą jego przyszłość, zupełnie téjże powszechności nieznany. Na dowód tego co mówimy, dosyć jest przytoczyć, że osoby posiadające dokładne wiadomości o Wschodzie, zwykle zajmują się tylko Turkami; o Serbach, o Albanach, o Słowianach w ogólności, zbywa im zupełnie na niezbędnych szczegółach; te plemiona zaledwie znane im są z imienia.

A jednak z dwóch ludów, z dwóch plemion, okrywających ziemie Turcji europejskiéj, chrześcijanie, tak pod względem liczby, jak pod względem prawa, najsilniéj umysł zajmowaćby powinni. Muzułmanie już giną, Słowianie są dziedzicami przyszłości. Dla czegoż więc upierać się przy roztrząsaniu sprawy Wschodniéj tylko przy Konstantynopolu. Dla czegoż rozpamiętywać wyłącznie wiszący upadek nad państwem ottomańskiem; dla czego nie zwrócić przedewszystkiem oczu na te powstające ludy, co mają zająć zwaliska zbutwiałéj mahometańskiéj budowy? Ci co sądzą, że te ludy nie są godne naszéj uwagi, popełniają błąd nieprzebaczony; jeżeli ich uobyczajenie nie doszło jeszcze do tego stopnia, na jakim się znajdują ich włoscy sąsiedzi, to przynajmniéj niezawodna, że stoją nierównie wyżéj od swych muzułmańskich ciemiężców i jeżeli w Bośnji, Hercogowinie i Czarnogórzu, widzimy tylko wojowników nieustraszonego męztwa, przypatrzywszy się bliżéj, znajdziemy pierwiastki najsilniejszéj żywotności w owém księstwie serbskiem, które powołaném jest do ogromnych działań w przyszłości słowiańskiego plemienia.

Słowianie hercogowińscy, którzy potrafili odnieść znakomite korzyści nad prawidłowemi wojskami Omera-paszy, bili się nie dla tego tylko, żeby pójść za popędem zemsty, ale uzbrajała uciśnionych na ich ciemiężców. O, było tam inne uczucie! Żyje w sercu wszystkich Słowian myśl, że na zwaliskach tureckiego państwa odbuduje się dawne królestwo serbskie. Słowianie mają swe dzieje, swoje podania, swoje dążności plemienne. Istnieje zamiar stale popierany i który prędzéj czy późniéj, lecz zapewne niebawem w czyn zamienią; bo ten ruch powstańczy jest tylko przedsłańcem powstania ogólnego.

Owoż, w wojnie która wybuchnie, gdzież wypadnie Słowianom szukać wodza i ogniska? Dwa kraje odznaczyły się między innemi, a każdy z nich różnego rodzaju zasługą: Czarnogórze i Serbja.

Czarnogórze, które pod książęciem Danielem tak wysoko podniosło sztandar słowiański, które dzielnie walczyło w pierwszych utarczkach toczonych z Turkami, zdaje się dziś zstępować ze stopnia, na którym stanęło za poprzednika książęcia Mikołaja. Zadanie skupienia około siebie wszystkich Słowian zdaje się dla Czarnogórzan być nader ciężkiem; zdaje się, że zamiast usiłowań stanąć na równi z cywilizacją europejską, zamiast usiłowań pokonania Turków przewagą ustanowień i obyczajów zachodnich: Czarnogórze woli stać na ustroniu i zachować się dwuznacznie względem Hercogowian, jakoż nic nie czyni dla nadania powstaniu trwałego i prawidłowego znamienia. Dla tego też Słowianie nie zwracają ku Czarnogórzu swych nadziei, dla tego też często powtarzają mówiąc o Serbji, ten posiędzie państwo, który najwięcéj zrobi dla jego osiągnienia.

W istocie książę serbski, acz powolnie, prowadzi jednak swój lud drogą niezaprzeczonego postępu. W Serbji krzewi się kolejno europejskie uobyczajenie; skarbowość się urządza, wojsko tworzy; zapasy wszelkiego rodzaju gromadzą i wypadki znajdą ten kraj we wszelkiéj gotowości. Zarzucano panującemu w Belgradzie książęciu, że nadto zwleka, nadto wyczekuje; ale z czasu, który zdawał się marnować, potrafił skorzystać dla pomknięcia swojego ludu na drodze cywilizacji i dla zdobycia nad Słowianami moralnéj wyższości, dobréj w pokoju i wojnie, skutecznéj nadewszystko dla odbudowania na zwaliskach ottomańskiego cesarstwa, bądź osóbnego państwa, bądź konfederacji mogącéj urzeczywistnić ową przyszłość szczęścia i wielkości politycznéj uosabianéj przez Słowian w przyszłém serbskiem królestwie. Nie idzie nam o opowiadanie idei odbudowania serbskiego królestwa, chcieliśmy tylko zwrócić uwagę na ruch wynurzający się w umysłach Słowian; ten ruch zdał się nam dość ważnym, aby Europa zwróciła nań baczność, aby choć na chwilę oderwała oczy od Konstantynopolu i skierowała je na Bośnję, na Czarnogórze i na Serbję, słowem na ziemię będącą dziś pracownią nowych przeznaczeń europejskiego Wschodu.

Powyższe uwagi dziennika *le Nord* dały powód jednemu z Czarnogórzan do napisania d. 4-go stycznia następnego listu:

„Dziennik *le Nord* określił prawdziwe znamię walki, toczącéj się między dwóma pierwiastkami, których spółistnienie z każdym dniem staje niemożliwszém. Nie bez żalu wszakże i zdumienia, wyczytałem sąd o Czarnogórzu.

Podług mnie, książęta Czarnogórza i Serbji, nie zasługują na zarzuty uczynione pierwszemu, ani na bezwarunkowe pochwały, których drugi jest przedmiotem. Nie należy zapominać, że początkowanie Czarnogórza musi odpowiadać zasobom kraju i właściwości czasu, któréj trudno z daleka być sędzią, — drażliwością położenia, jakie to państwo zajmuje i stopniem spółczucia, które spodziewa się znaleźć za granicą. Dziennik zarzuca mu, że trzyma się na ustroni, że względem Hercogowiny ma się dwuznacznie, że nic nie czyni dla nadania powstaniu znamienia prawidłowego i trwałego, że nie stara się dorównać cywilizacji europejskiéj i zwyciężyć Turków przewagą ustanowień i obyczajów zachodnich.

Niech mi wolno będzie uczynić uwagę, że na Czarnogórzu istnieją dwie ludności, które się wzajemnie wyłączają; to co dziennik nazywa „ustanowieniami zachodniemi“ są to oczywiście prace pokoju, przemysł, handel, oświecenie ludowe, i t. d. i t.d., gdyż dziennik nie myśli zapewne o konstytucji wyzwolonéj w duchu europejskim. Owóż, kraj nie może pójść wskazaną sobie drogą? Gdzież są pola do uprawy; gdzież są zasoby, które mógłby zgromadzić, gdzie dostępne miejsca wybytu; gdzie jest to wszystko, czego wymagają ustanowienia zachodnie? Przeciwnie, czyż to wszystko nie jest Czarnogórzu najwyraźniéj wzbronione? Aby zasiewać i zbierać potrzebne są płaszczyzny; dla wywozu, konieczne są porty; owóż, aby Czarnogórze z tego korzystało, niech zachód poda mu łatwość. Zmienić znamię teraźniejsze kraju, odjąć mu jego dziką dzielność, byłoby raczéj niebezpieczeństwem niż dobrodziejstwem i dla niego i dla otaczających go ludności. Te wszystkie zmiany spełnić się niemogą, chyba by Europa zmieniła same warunki istnienia Czarnogórza. Ustawicznie napastowane, ustawicznie oblegane, ustawicznie ściskane przez Turków; ciągle narażone na swawolę austryjacką, cóż Czarnogórze może uczynić innego jak być groźną twierdzą, jak dotąd niem było, niepodległości chrześcijańskiéj, bronioną przez dzikie męztwo swéj załogi. Bądźmy względem Czarnogórza sprawiedliwymi, zdajmy sobie sprawę ze stopnia spółczucia dla niego państw europejskich, zwłaszcza zachodnich; potępiajmy te z nich, co względem Czarnogórza inaczéj myślą; zbadajmy jego zasoby i zgodźmy się, że jego posłannictwo ogranicza się obowiązkiem walczenia za byt własny, ciągle narażany na niebezpieczeństwo. Nieco Czarnogórze nie myśli o ustanowieniach zachodnich, które, przedwcześnie zaszczepione, zwątliłyby dotychczasową jego dzielność.

Warunki istnienia Serbji są zupełnie różne; nadzieje więc w przyszłość doli tego kraju i udział, który nań spadnie w wielkiéj sprawie odrodzenia, powinien być ogromny; ale są to wypadki, na które czekamy i dotąd czekamy daremnie.

Wierzymy w prawość zamiarów książęcia, ale ufność w rząd jego, jest wątła. Szczęśliwa zmiana usunęła z jego grona pewnych ludzi i oddała władzę w ręce mężów najzdolniejszych, jakich kraj posiada. Droga jaką pójdą wskaże, czego po nich oczekiwać mamy. Co nim nastąpi nie przestaniemy pokładać ufności naszéj w Czarnogórzu; nie damy się zmylić pozorom, o których dziennikowi doniesiono, a które może nie są obcemi widokom osobistym, jakim nie chcielibyśmy dać przystępu do sprawy, któréj bronimy.“

DEPESZE TELEGRAFICZNE.

LONDYN, piątek 10 stycznia. Z a k ł a d R e u t e r a podaje następne wiadomości z Southampton z dnia 10 stycznia:

Znaleziono przeszłéj nocy w dokach trzech ludzi uzbrojonych i jednego oficera korwety związkowéj T u s c a r o r a, czatujących na parostatek oderwańców N a s h v i l l e. Odkrył ich dozorca. Opatrzeni byli w latarnie i przedmioty zapalne mogące udzielić znaki korwecie T u s c a r o r a natychmiast skoroby N a s h v i l l e opuścił dok. Dozorca rozkazał im wyjść z doku który N a s h v i l l e opuszcza w téj chwili dla rzucenia kotwicy obok korwety T u s c a r o r a. Oczekiwany tu jest parostatek S u m t e r, własność oderwańców.

LONDYN, sóbota 11 stycznia. Dziennik T i m e s najusilniéj przestrzega powszechność, aby wstrzymała się od wszelkich objawów podczas przybycia panów Mason i Slidell, którzy osobiście w niczem Anglji obchodzić nie mogą.

LONDYN, sóbota 11 stycznia. Z a k ł a d R e u t e r a udziela następne wiadomości:

Pekin, 11 listopada. Kweliang i Hwaliang mianowani zostali członkami nowego ministerstwa pod książęciem Kong. Ustanowiono też nową regencją z dwóch cesarzowych rządzących.

Kanton, 30 listopada. Nie nadeszła żadna ważniejsza wiadomość z północy. Powstańcy trzymają się w blizkości Szang-Hai, cudzoziemcy czynią przygotowania w tém mieście do odparcia napaści.

Japonja jest spokojna. W styczniu poselstwo japońskie uda się do Sucz.

Wiadomości z Sydney dochodzą do dnia 21 i upewniają, że Nowa Zelandja jest spokojna.

LONDYN piątek 10 stycznia. Dziennik T i m e s oznajmuje dziś rano, że na wczorajszéj radzie gabinetowéj, postanowiono wynurzyć, w odpowiedzi, mającéj się przesłać gabinetowi waszyngtońskiemu w sposób najwyraźniejszy, zadowolenie, jakiego doznał rząd angielski, widząc, iż *krok kapitana Wilkes* został odrzucony. Anglja oświadcza, że przyjmuje zadośćuczynienie. Nakoniec wypowiedziana będzie nadzieja, że przykład sprawy T r e n t u posłuży za prawidło w sprawie świeżego schwytania, dokonanego na pokładzie okrętu E u g e n i a S m i t h.

PRZEGLĄD PISM CZASOWYCH.

Gazeta Polska (do nru 4 r. 1862):

— Wiadomość urzędowa z komissji wyznań religijnych i oświecenia publicznego donosi rodzicom i opiekunom uczącéj się młodzieży, iż z dniem 20 stycznia r. b. otwierają się następujące zakłady naukowe: 1) gimnazjum filologiczne: w Warszawie, Piotrkowie, Radomiu, Lublinie, Płocku i Suwałkach; 2) zakłady naukowe wyższe realne: gimnazjum realne w Warszawie, szkoły wyższe realne w Kaliszu i Kielcach; 3) szkoły pięcioklassowe filologiczne: dwie w Warszawie, po jednéj w Siedlcach, Pułtusku, Łomży, Łęczycy i Pińczowie; 4) szkoły czteroklasowe filologiczne: w Warszawie, Łowiczu, Rawie, Wieluniu, Sieradzu, Sandomierzu, Hrubieszowie, Białéj, Mławie i Marjampolu; 5) szkoły czteroklassowe realne: w Warszawie trzy, w Piotrkowie, Włocławku, Łodzi, Radomiu, Lublinie i Płocku. Po otwarciu tych zakładów wprowadzone zostaną w dotychczasowym planie ich wykładu zmiany następujące: a) dla gruntowniejszego przygotowania młodzieży do słuchania wykładu nauk w zaprowadzić się mających wyższych zakładach naukowych, wzmocnionym zostanie w gimnazjach filologicznych, wykład języków starożytnych i historji; wykład matematyki i nauk przyrodzonych ujednostajni się co do liczby godzin dla wszystkich uczniów i wprowadzoną zostanie nauka logiki w klassie VII-éj; b) dwie ostatnie klassy w gimnazjum realnem warszawskiém, to jest VI i VII a także dwie ostatnie klassy w szkołach wyższych realnych w Kaliszu i w Kielcach, to jest V i VI zostaną bez zmiany, aby młodzież, która zaczęła w szkołach tych swe ukształcenie, mogła i skończyć je w tymże samym realnym kierunku. Dla tejże przyczyny i we wszystkich szkołach realnych 4-ro klassowych plan nauk zmienionym nie będzie. Ponieważ zaś z wprowadzeniem nowéj ustawy wychowania publicznego w Królestwie, zamierza się *otworzyć instytut politechniczny*, w skutek czego równie *gimnazjum realne warszawskie jak i szkoły wyższe realne* w Kaliszu i w Kielcach, jako już wówczas nieodpowiadające potrzebie, na gimnazja zwyczajne przekształcone będą, to dla przygotowania tych zakładów naukowych do zmiany, jakiéj ulegną, piérwsze pięć klass gimnazjum realnego Warszawskiego, i piérwsze cztery klassy szkół wyższych realnych w Kaliszu i w Kielcach, urządzone zostaną według planu gimnazjów filologicznych. W uzupełnieniu powyższéj wiadomości komissja rządowa dodaje, że ponieważ rok szkolny bieżący rozpoczyna się w czasie tak znacznie spóźnionym, więc dla zapewnienia większéj korzyści uczącéj się młodzieży i podania jéj możności wynagrodzenia tego co straciła, wykład nauk trwać będzie bez przerwy, oprócz 10-ciu dni świąt Wielkanocnych od dnia 20 stycznia aż do dnia 30 lipca włącznie, z przeniesieniem wakacij na miesiąc sierpień.

— Piszą z Poznania: Dnia 15 b. m. odbyło się walne zgromadzenie tutejszego Towarzystwa Przemysłowego. Oprócz przyjęcia 14 nowych członków, zajęto się wyborem dyrekcji na rok 1862. Wybór padł prawie zupełnie na członków dotychczasowych dyrekcji, mianowicie pp. Bogdańskiego ślusarza, dra Cegielskiego, fabrykanta Karola Karśnickiego, budowniczego Krzyżanowskiego, hr. Jana Mielżynskiego, Mottego, dra Czepeckiego i kupca Sobeckiego. Dyrekcja winna się składać z siedmiu miejscowych i tyluż za-miejscowych członków. Towarzystwo to jeszcze w r. 1849 założone, od kilku lat zupełnie było zasnęło i dopiéro w r. b. odżyło. Celem jego zabawa i pouczanie się wzajemne przemysłowców naszych. Dowodem jego potrzeby niech będzie okoliczność, że z 20 którzy Towarzystwo wskrzeszali, w ciągu roku urosło do blizko 210 członków. Co niedziela, z wyjątkiem miesięcy letnich, odbywają się w pokojach Towarzystwa odczyty treści rozmaitéj, najwięcéj fizyki, technologji, handlu, przemysłu, historji, geografji dotyczące. Wykładający są z małemi wyjątkami członkami Towarzystwa. Najważniejszą z prac z łona dyrekcji wyszłych, jest bezwątpienia założenie Towarzystwa pożyczkowego dla przemysłowców miasta Poznania. Celem tego Towarzystwa jest wspierać pieniężnie rzemieślników miejscowych końcem podniesienia ich przemysłu. Pożyczający płaci Towarzystwu 8 procent., które po odtrąceniu kosztów dają po roku pewną dywidendę każdemu z członków dopisywaną do jego wpłatki tak długo, póki takowa 30ści talarów nie wyniesie; potém dywidenda wypłaca się każdemu do ręki. Towarzystwo przyjmuje wszelkie kapitały, za które wszyscy solidarnie pewną kwotą ręczą. Taką mając pewność, ludzie dbający o dobro przemysłowców składają swoje kakapitały w kassie Towarzystwa.

— Jako dowód, że lud nasz wiejski byle szczerze tylko zachęcany, chętnie się bierze do nauki, niech nam posłuży przykład parafji Jadów. Miasteczko Jadów położone w powiecie Stanisławowskim, posiada kościół parafjalny, którego proboszczem od lat blizko dwudziestu jest Jks. Andrzéj Trętowski. Lud składający tę parafję odznacza się moralnością i trzeźwością, licznie w święta i niedziele gromadzi się do kościoła, z pilnością i uwagą słucha nauk które każdoniedzielnie przystępnie do jego pojęcia miejscowi głoszą kapłani. Ks. proboszcz Trętowski często z ambony zachęcał swoich parafjan, aby po wsiach zakładali szkółki i posyłali do nich swe dzieci — szczególniéj zaś zalecał im to w r. b. i doczekał się owoców swéj pracy. W siedmiu bowiem wsiach do parafji należących, a mianowicie w Myszadłach, Wójtach, Tarowoli, Zawiszynie, Litnem, Józefowie i Jadwicinie prócz szkoły miejskiéj w samym Jadowie, są urządzone szkółki, do których wieśniacy chętnie posyłają swe dzieci, ciesząc się niewymównie z postępów, jakie robią w czytaniu i pisaniu. Sam proboszcz dostarcza im książek do nauk elementarnych stosownych, z własnych funduszów prenumeruje Kmiotka i Czytelnię Niedzielną, odwiedza szkółki i zachęca wciąż włościan do wytrwania na drodze, która ich niewątpliwie do porzucenia wielu błędów i osięgnięcia lepszego bytu doprowadzić może.

— Piszą z Krakowa:

Muzeum Zoologiczne naszego uniwersytetu zbogacone niebawem zostanie zbiorem ornitologicznym, który hr. Kazimierz Wodzicki już przed laty wszechnicy krakowskiéj darować postanowił. Zacny dawca nie poprzestał na tym tylko darze. Pismem do rektora uniwersytetu przesłaném, zobowiązał się złożyć 2,000 złr, ażeby z procentów wypłacać rocznie 100 złr. w. a. takiemu uczniowi, któryby się skutecznie poświęcał sztuce preparowania i konserwowania ptaków w muzeum uniwersyteckiém przechowywanych. Nareszcie hr. Wodzicki zapisał także w spuściźnie naszemu uniwersytetowi znakomitą swą bibljotekę nauk przyrodzonych. Za hojne te dary, dr. Józef Dietl, rektor uniwersytetu pod d. 29 z. m. złożył publiczne podziękowanie zacnemu dawcy.

— Piszą z powiatu Wołkowyskiego: Często się można spotkać z narzekaniami na niewdzięczność, nieufność i nieludzkość naszego ludu prostego; wszelako porzućmy tylko mocno w naszym kraju zakorzenione uprzedzenia, owe bielma, co nam przed prawdą oczy zamykają, a obchodźmy się z ludem sprawiedliwie, uprzejmie, wyrozumiale i po bratersku,— a znajdziemy go pełnym dobrych przymiotów, i przekonamy się, że z nim wszystko zrobić można. Na dowód tego stawię następujące fakta. W roku minionym parafjanie jałowscy złożeni prawie z samych włościan, kiedym ich poprosił, wśród lata zwieźli najchętniéj kamienie i złożyli potrzebne 800 rubli na fundamenta nowego kościoła w miasteczku Jałówce. W bieżącym zaś roku w poniedziałek wielkiego tygodnia przybyli niespodzianie do Jałówki mularze przez architekta przysłani, wtedy kiedy kassa kościelna całkiem była próżna. Mając wszakże nadzieję w Bogu i w tutejszym ludku, zatrzymałem ich, a tymczasem na ekspensa potrzebniejsze pożyczyłem u mego sąsiada 100 rubli, i tak rozpocząłem murowanie kościoła. Zgromadzonym zaś parafjanom w piérwszy dzień Wielkiejnocy do kościoła na nabożeństwo oświadczyłem, że potrzebuję pieniędzy na fabrykę, prosząc ich, iżby raczyli według swojéj możności zaofiarować. Jakoż nie zawiodłem się, albowiem sami prawie włościanie i to nie jedni katolicy ofiarowali w ciągu minionego lata 2,000 rubli srebrem, za które dźwignąłem z cegły ściany kościelne na jedenaście łokci w górę, i przy tejże mularce, sami osobiście pracowali, w czém największy brał udział włościanin Andrzéj Kazboruk, który między wielą innemi rzeczami ofiarował na kościoł obecny *100,000* sztuk gotowéj i na miejsce dostarczonéj cegły. *Ksiądz Ignacy Kozłowski.*

— Piszą z Rzeczycy:

W dniu 25 (v. s.) listopada, r. b. odbyło się solenne nabożeństwo za spokój duszy śp. arcybiskupa Warszawskiego Antoniego Melchjora Fijałkowskiego, w parafjalnym kościele miasta powiatowego Rzeczyca w mińskiéj gubernji. Licznie zebrane obywatelstwo i urzędnicy, oraz miejscowa ludność, z prawdziwie chrześcijańską gorliwością i skruchą, zanosiła modły do tronu Przedwiecznego; wspaniały katafalk z godłami godności zmarłego przybrany i rzęsisto oświetlony, zdobił świątynię Pańską.

— Z Rzymu pod dniem 18 b. m. donoszą, że książę Witold Czartoryski, starszy syn zmarłego księcia Adama bawiący obecnie w Rzymie—15 t. m. miał długą audjencję w Watykanie.

P. Ludwik Żychliński z Poznańskiego, mianowany został kawalerem Grobu Pańskiego, a dyplom jego podpisany przez patryarchę Jerozolimskiego przyszedł tutaj 16 b. m.

— Grono adwokatów krakowskich wniosło na dniu 18 grudnia podanie do c. k. ministerstwa sprawiedliwości, żaląc się na c. k. sąd krajowy krakowski, i krakowski c. k. sąd wyższy z powodu niezachowywania przepisów co do języka polskiego w sądownictwie.

— Nowy rok 1862, przynosi nam kilka nowości literackich i tak: „Zdaleka i Zblizka,“ powiastka przez Felicjana (str. 131 w 16-ce, druk K. Kowalewskiego); „Zdania śś. ojców kościoła o czytaniu biblji przekład T. T. z Leandra von Essa,“ dla chrześcijan ewangelików (druk Aleksandra Ginsa w 8-ce, str. 110); „Rocznik Leśny na rok 1862“ (Warszawa); „Jasełka,“ powieść Kraszewskiego (Kijów); „Opowiadanie o pańszczyźnie“ (odbitka z Czytelni Niedzielnéj) i nakoniec z drukarni prowincjonalnéj w Łęczycy p. Józefa Kuchcińskiego wyszła z r. z. książka p. n.: „Żywot sługi bożego błogosławionego Rafała z Proszowic,“ napisał Adam Chodyński (z ryciną, w 8-ce, str. 92, objaśnienia i przypisy).

— We Lwowie wychodzą teraz dwie historje polskie. Henryk Szmitt drukuje dalszy ciąg „Dziejów narodu polskiego od najdawniejszych do najnowszych czasów,“ których piérwszy zeszyt wyszedł przed kilkoma miesiącami, a Karol Wild niedawno wydał piérwszy zeszyt dzieła: „Dzieje polskie podług najnowszych badań, opisane przez Józefa Szujskiego,“ zawierający historję Piastów po 1295 rok. Tamże skończył się druk czwartego i ostatniego tomu dzieła Karola Szajnochy „Jadwiga i Jagiełło“ w drugiém pomnożoném wydaniu.

— Już po raz drugi w tym miesiącu mówić nam przychodzi o książce wydanéj nakładem b. Towarzystwa Rolniczego. Dziełem, o którém podawaliśmy przed kilkunastu dniami wiadomość, głównie wiejskim obywatelom kraju naszego, była wybornie ułożona przez dra Bokiewicza „Hygjena popularna dla ludu“ wiejskiego; książką, którą dziś za konieczny poczytujemy sobie obowiązek zalecić ziemianom naszym, jest również dla użytku wieśniaków ułożona przez Adama Goltza, mała broszura w 8mce nosząca tytuł: *Rady Gospodarskie* w pytaniach i odpowiedziach: Pomieszczone w książce téj wiadomości: O dawnéj pańszczyznie, okupie, czynszowaniu własności, jak niemniéj rady dotyczące użycia czasu, sposobu w jaki ostateczny układ między gospodarzami a dworem ma następować, wykazanie potrzeby oświaty, wstrzemięźliwości, poszanowania cudzéj własności i wskazówka jak to gospodarze w gromadzie żyć powinni i do jakich poczuwać się obowiązków; są zdaje się dostatecznemi dziełka tego przymiotami, by rozpowszechnioném o ile można najszerzéj zostało. Dziełko to kosztuje groszy 20.

— W ostatnim Numerze Illustracji Petersburgskiéj, zamieszonym jest portret ś. p. arcybiskupa warszawskiego Fijałkowskiego.

UWAGI

ś. p. ADAMA KOŁACZOWSKIEGO, NAD ZGUBNEMI SKUTKAMI SYSTEMATU GORZELNIANO - PROPINACYJNEGO.

(*Dalsy ciąg, ob. Nr. 1*)

Handel zewnętrzny jest podporą rolnictwa. Minęły jednak te czasy, kiedy bez naszego zboża kraje zamorskie obejść się nie mogły, i kiedy chociaż mało u nas znano al

bo kiedy jeszcze zupełnie nie znano kartofli, i wódkę z samego żyta wypalano, daleko więcéj zboża naszego do portów Bałtyku spławiano, niż dziś go za granicę wychodzi, kiedy kartofli do gorzelń używamy; przybyły zaś za nasze zboże obcy pieniądz bogacił mieszkańców, a kraj niebył tak zalany potopem gorzałczanym. Dziś zboże nasze, mały mając i utrudniony odbyt za granicą, w kraju tylko spożywane, a do tego nie wiele potrzebowane, spadło z ceny tak, że rolnikowi nie wracają się nakłady na uprawę, zbiór i transporta podjęte. Tym czasem sami jeszcze gubimy się, tamując dobrowolnie wewnętrzną konsumcję zboża, rzuciwszy się wszyscy w ślad jedni za drugimi z ostatniém wysileniem i zaciągiem nawet długów na swe majątki, aby coraz nowego wynalazku wystawiać, przerabiać i znowu na inne zamieniać kosztowne maszyny, budować wspaniałe gorzelnie, oraz zakładać coraz większe plantacje kartofli, aby z nich jak najwięcéj wyciągnąć okowity.

Zastanówmy się nad naszemi zabiegami, obliczmy koszta, porównajmy przychody! Początkowi przedsiębiercy, którzy pierwsi wystawili maszyny i zaczęli wyrabiać z *kartofli* wódkę, mając jéj większy wydatek niż inni na prostych kotłach ze *zboża*, kiedy i zboże miało wyższą cenę i wódka dobrze się popłacała, znaczne odnosili korzyści: lecz teraz, kiedy każdy ostatni łoży fundusz na sprawienie maszyny i wyrabia kartofle na wódkę, kiedy téj nadzwyczajny zapas zniżył już cenę do bezcenności, niech dla porównania każdy obliczy skrupulatnie procenta od wyłożonego kapitału na wystawienie gmachów, sprawienie maszyny i innych drogich naczyń gorzelnianych, biorąc i to jeszcze na uwagę, że procent powinien być liczony daleko wyższy niż prawny, bo od kapitału na zużycie wyłożonego. Niech spekulant obliczy drzewo, posługę, gorzelnika drogo płatnego, obiecującego na wysoki punkt wydawać wódkę; niech przytém pomni, że tacy uczeni gorzelnicy, zamiast zwyczajnéj miary kartofli biorą po pięć ćwierci, a nawet więcéj,—daléj, że ci zamiast miary zboża biorąc na wagę suchą mąkę, nie liczą na uschnięcie i ubytek wagi w mieleniu, a oprócz dobréj pensji, każą właścicielowi płacić sobie za superatę wyciągniętą z nadmiaru właściciela zboża i kartofli; wreście, niech do tego jeszcze obliczy częste i kosztowne reparacje, przerabianie maszyn i innych naczyń gorzelnianych, niech policzy robociznę oraz koszta najmu do sadzenia, oborywania, wykopania, zachowania i zwózki kartofli do gorzelni, bo rzadko kto ma taką siłę roboczą, aby się bez tego obszedł; a wtenczas przekona się, że przy istniejącéj cenie wódki, żadne nie okażą się zyski dla właściciela gorzelni.

Każdy wynalazek początkowo przynosi znaczne korzyści, upowszechniając się nie tak jest popłatnym, wygórowany zaś przemysł wysilić się musi. Tak i maszyny gorzelniane, pierwszym przedsiębiercom przyniosły znaczne dochody,—kiedy się zaczęły upowszechniać, ledwie odpowiedziały nakładom; przy teraźniejszem zaś ich namnożeniu się, kiedy wyrob z nich nie może być spożytym, muszą właściciele koniecznie na tém tracić. Pozostała tylko najpewniejsza i nader powiększona korzyść dla panów *techników*, którzy za swoje coraz nowe wynalazki, poprawki i urządzenia gorzelń sowicie są przez właścicieli opłacani; pozostał zarobek dla *kotlarzy*, którzy przez to ciągle mają znaczne w swych warsztatach obstalunki, i roboty około wystawiania, przerabiania i reparacji maszyn, biorąc dobrą za swą robotę zapłatę, a przytém ciągnąc wielkie zyski z sprzedaży w tych maszynach na wagę najwięcéj trzech czwartych części *miedzi*, a reszty *mosiądzu, cyny, ołowiu i żelaza*, zawsze na wartość *miedzi* policzonych. Właściciel zaś po zepsuciu się maszyny, oddając to na *bruch* czyli złamy, prócz ubytku wagi, każdy kruszec inną ceną nazad sprzedać musi. Jakoż wtenczas, kiedy nabywa apparat nowy, płaci zwykle za całość tego oszukaństwa *fabrycznego bez różnicy funt po* kop. sr. 45 i wyżéj, kiedy późniéj po zepsuciu się sprzedaje zosóbna starą *miedź* po kop. sr. 30, mosiądz po kop. 20, cynę po kop. 20, oraz ołów, którego bez potrzeby tylko dla wagi napakują, po kop. 7½, a żelazo po kop. 3.

Pędzenie wódki z kartofli, sprawiło zniżenie ceny wszystkich płodów rolniczych; górując zaś do najwyższego stopnia, przyśpieszyć musiało przesilenie gorzelniane, a tém samem zadawszy zgubny cios stanowi rolniczemu, stało się powodem upadku przemysłu i handlu wewnętrznego. Oba te filary, na których wspiera się dobry byt kraju, do upadku się nachylają; klassa zaś wyrobników, korzystając z taniości wódki, mogąc się łatwo i bez ciężkiéj pracy wyżywić, oddała się zupełnie próżniactwu. Klassa ta zupełnie zdemoralizowana, nie tylko że jest nie użyteczną sama przez się w dzisiejszym stanie rzeczy, ale nawet jest szkodliwą zarazą dla pracowitych gospodarzy rolnych. Ci bowiem zapatrzywszy się, że wyrobnik nie pracując wiele, wyżywi się i ma za co pić wódkę, a nie ponosi żadnych ciężarów publicznych, opuszczają się z kolei za nimi. Bo rolnikowi w ciężkiéj pracy trudno jest samemu z familją wygodnie wyżywić się, gdy przy istniejącéj cenie produktów, musi większą połowę swych zapasów wyprzedać na opłatę podatków, czeladzi i najemników, których nawet przy taniości wiktuałów trudno dostać, chyba za wysoką cenę do służby i najmu namówić można. Tym sposobem rolnicy, na opłatę podatków, najemników i czeladzi, na kupno różnych sprzętów gospodarskich a szczególniéj podrożonego żelaztwa, na zaopatrzenie różnych domowych potrzeb, najwięcéj zaś na kupno drogiéj soli, wyniszczywszy zapasy z swéj stodoły, po nizkiéj cenie je zbywają tak, że sami często na przednówku cierpią niedostatek żywności.

Taniość płodów rolniczych zubożyła rolników i zatamowała handel wewnętrzny, a przepełniona obfitość wódki nie pomnożyła bogactwa krajowego, bo żaden obcy grosz za nią nie przychodzi. Będąc tylko w kraju spożywaną, rozpoiła ona rolników, rzemieślników, czeladź służącą i wyrobników, zgoła prawie całą pracującą ludność krajową. Każdy bowiem artykuł, im mniejsza którego jest produkcja i wyższa cena, tém oszczędniéj jest spożywanym; im zaś większa onego obfitość i taniość, tém bardziéj bez żadnéj oględności marnowanym bywa. I tak uważamy: dawniéj chłop, rzemieślnik, wyrobnik, czy podróżny przyszedłszy do karczmy, mając jedną kopiejkę sr. do stracenia, wypił mały kieliszek wódki, bo była drogą, po 4 lub 5 kop. sr. kwaterka; potém, gdy zniżyła się cena wódki po szynkach, nie pił inaczéj jak półkwaterek; dziś już za tęż samą cenę pije kwaterkę od razu, a nawet w niektórych miejscach może i półkwarty wypić. A że tania w takiéj karczmie wódka, podróżny wyciąga ostatni grosz, aby więcéj jéj się napić; tym czasem bydlę jego morzy się głodem, a częstokroć kiedy woźnica na taniéj wódce zabałamuci się, albo traci bydlę swoje i wieziony produkt lub towar, co mu czatujący na to źli ludzie rozkraść mogą, albo puściwszy się pijany w dalszą drogę, sam ulega nieszczęsnym wypadkom kalectwa, a nieraz i utraty życia. Wyrobnik pracujący kilka dni, odebrawszy wynagrodzenie, ledwie kupi bułkę chleba, ćwiartkę kartofli, i funt soli, dla żony i dzieci do domu, a za resztę pije w karczmie, dopóki zupełnie wszystkiego nie przehula. Wtenczas nikt go do pracy już nie namówi; naprożno rolnicy potrzebujący najemnika, coraz większe dzienne wynagrodzenie ofiarują, aby zachęcić tych próżniaków do pomocy w swych pracach, jednak najprędzéj ich dostać mogą wówczas, gdy ci przepiją dawniejszy swój zarobek. Wejdźmy tylko w szczegóły, a postrzeżemy, że tacy wyrobnicy mimo swych zarobków, okryci są staremi podziurawionemi i rozmaitego gatunku tkanin połatanemi łachmanami, żony ich i dzieci bose, nagie a częstokroć i głodne, mieszczą się w nędznych kątach bez opału zimą. Przejrzyjmy wykazy statystyczne, i zobaczmy, kiedy najwięcéj trafiło się wypadków nagłéj śmierci, jeżeli nie wówczas kiedy przepełniona obfitość wódki, przez zniżoną cenę ułatwia zbytkowne onéj spożywanie? Zapytajmy lekarzy, z czego w dzisiejszych czasach najwięcéj powstaje chorób i defektów? a pewnie nam odpowiedzą, iż zbytek pijaństwa jest ich największą przyczyną. Kiedyż więcéj były napełnione domy kary i poprawy jeżeli nie teraz? *(d. c. n.)*

BIBLJOTEKI POWIATOWE

przez

Juljana Miłkowskiego.

Wykształcenie rozumu i woli, tych dwóch najznakomitszych darów, jakie od Stwórcy wraz z życiem odbieramy, najważniejszą znajduje dźwignię w obcowaniu z mędrszymi od siebie, czy to za pomocą żywego słowa w pożytecznéj a przyjemnéj rozmowie, czy za pomocą martwéj litery w pożyteczném a przyjemném czytaniu. W małych liczebnych rozmiarach społeczeństwa, jak po wsiach i miasteczkach, obcowanie z ludźmi czy to specjalnie czy encyklopedycznie wykształconymi, z saméj natury rzeczy, musi być trudniejszem, kiedy obcowanie z ich dziełami, w jakich rozum ich i dążności objawiają się zupełnie oczyszczone z drobiazgów codziennego żywota; wszędzie jest dostępne, wszystkim dozwolone: to też dziś czytanie stało się potrzebą każdego mającego głowę i serce, i dusza najbardziéj zrażona światem, uciekająca od ludzi, nie wyrzeknie się tego tajemniczego ogniwa, łączącego ją z żywymi i umarłymi spółbraćmi. Zbyteczną byłoby rzeczą dowodzić pożytku, jaki przynoszą tak rozpowszechnione dziś czytelnie: zwrócić raczéj należy uwagę na szkody, jakie przynoszą one w ręku nieumiejętnych i niedbałych na powszechne dobro ludzi, ludzi szukających jedynie zysku w nałożeniu cen od tomu, i dających tąż samą dłonią bez wyboru i namysłu lekarstwo i truciznę.

Ale i tu niepotrzeba dowodów, każdy sam w sobie je znajdzie, każdy sam w sobie uczuje, jakby to dobrze było gdyby istniał tu i ówdzie w niedalekich od siebie odległościach księgozbiór, odpowiadający potrzebom, a nawet zachceniom okolicznych mieszkańców: księgozbiór, który będąc *ogólną* własnością, służyłby każdemu po szczególe i jednym naukę, a drugim przyzwoite w wolnych chwilach zapewniał zajęcie.

Każdy zamysł, każde przedsięwzięcie do zupełnego rozwoju swojego potrzebują *kapitału* i *czasu*. Czas da Bóg, ale w tych ciężkich latach skąd wziąć kapitału, zapyta każdy i wzruszy ramionami. My odpowiemy na to z ręką na sercu, iż i to da Bóg przez ludzi dobréj woli, przez ludzi którym idzie o to, aby i sami douczyli się jeszcze, czego im nie dostaje i aby dzieci ich, aby bliźni i spółobywatele, czerpali w źródle mądrości.

Taki cel temu tylko obojętnym być może, komu milszy kielich i karty, płatny skalanéj wargi pocałunek nad dobro kraju i ludzkości, temu, kto wyrzucając tysiące na zaspokojenie chwilowéj fantazji, poskąpi wdowiego szeląga na ołtarz prawdziwéj narodowéj oświaty.

Ziarnko do ziarnka, a zbierze się miarka: stò małych datków, na jakie stać każdego, przewyższy hojną nawet pojedyńczego człowieka ofiarę, a przecież nieupadliśmy jeszcze tak nizko, aby znalazło się zbyt wielu takich, którzyby mieli odwagę wymówić się od wzięcia udziału w zamiarze, wspólne ku chlubie kraju dobro mającym na celu.

Idzie tu o wzniesienie wiekuistego pomnika obecnéj epoce, pomnika, za który potomność błogosławić, kraj cały uwielbiać będzie: idzie o danie przykładu innym powiatom, w jaki sposób małemi środkami, najwyższe przy silnéj woli osiąga się cele: idzie o pomnożenie najdroższego mienia, bo skarbca publicznéj oświaty, o założenie księgozbioru bez wielkich kosztów, nakładów i ofiar.

Do księgozbioru tego powiat każdy natępującym dojść może sposobem:

Licząc tyle a tyle domów obywatelskich w powiecie, tyle a tyle rodzin osiadłych w samém mieście, liczy się tym sposobem równą liczbę ognisk, gdzie bądź nauka, bądź połączona z nią zabawa, koniecznie choć jednego reprezentanta choć w jedném indywiduum znaleźć koniecznie musi. Człośnek ten rodziny, górujący głową nad innemi, łatwo przy sprzyjających okolicznościach znaleźć potrafi drogę do wywarcia korzystnego wpływu na otaczające go grono i śmiało rzec można, na chybi-trafi, że w każdym domu, w każdéj rodzinie, jeżeli nie u ojca, to u matki, jeżeli nie u starszych to u młodzieży, dobra książka pożądanym jest gościem. Łatwo więc w domu każdym znajdzie się ktoś, co połączywszy chęć własnéj przyjemności z myślą o ogólnem dobru, z tego rubla, którego dzisiaj opłaca za stare szpargały u żyda kramarza, opłaci za korzystanie z dzieł doborowych, z najświeższych utworów literatury, a co główna, za udzieloną mu swobodę w zażądaniu każdéj książki, która, jeżeli niema jéj w bibljotece, natychmiast sprowadzoną zostanie, o ile temu przepisy cenzury, statut bibljoteczny i brak funduszów na zawadzie nie staną.

Dotychczasowe czytelnie ograniczały się wyłącznie na zbiorach romansów różnéj wartości, po większéj części nędznych w oryginale, nędzniejszych stokroć w tłómaczeniu: ograniczały się na dziełach w jednym tylko polskim języku, kiedy chcąc znaleźć korzyść naukową trzeba nieraz zajść szukać jéj na obcém podwórku: gdyż nauka i mądrość nie są szczególnym przywilejem czy to jednostek, czy narodów, ale ogólną świata własnością. W naukach szczególniéj ścisłych, popłacających więcéj za granicą niż u nas, dzieła obce długo jeszcze główną odgrywać będą rolę: nam długo jeszcze trzeba będzie kształcić się na Aragach i Humboldtach w dziedzinie natury, na Macaulayach i Micheletach w historji i t. p.

Dla tego pomimo wszelkie przeciwne zdania, które ktoś objawić może, stale utrzymywać ośmielam się, iż czytelnia powiatowa, czy to w Królestwie Polskiém, czy w Cesarstwie, aby była pożyteczną, powinna obejmować książki we wszystkich gałęziach nauk i literatury, i w kilku przynajmniéj językach, mianowicie polskim, rossyjskim, niemieckim i francuzkim.

Stu uczęstników, opłacających miesięcznie po 1 rs., to 1200 rs., za jakie przy oszczędnym a umiejętnym obrócie tego kapitału, od 2 do 4,000 tomów nabyć można.

Zwyczaj losowania książek po upływie roku, pomiędzy uczęstnikami, jakkolwiek najpowszechniéj zaprowadzony, zupełnie celowi nie odpowiada, gdyż traf ślepy rzuca najczęściéj wygraną na opak życzeniom wygrywającéj osoby. Zresztą książki wygrane przez pana X. stają się już niedostępnemi dla pana Y., jeżeli ich wzajemna rozdziela nieprzychylność: samo zresztą rozdrobnienie na pojedyńcze cząstki zbioru piękną stanowić mogącego całość jest bezpożytecznem marnotrawstwem. Nie lepiejże przeznaczyć go na ogólną korzyść i własność i przyszłym pokoleniom piękną zostawić pamiątkę.

Na téj drodze księgozbior w ciągu lat dziesięciu urósłby, przecięciowo do znakomitéj liczby 30,000 tomów, jaką rzadko które z większych, gubernjalnych, a cóż dopiero mniejszych, powiatowych miast poszczycić się jest w stanie.

Na czytelnikach nie zbywałoby nigdy, gdyż zamiłowanie w czytaniu to nałóg, to pragnienie, które tém bardziéj dokucza, im bardziéj je zaspakajasz, a zresztą z każdym rokiem dorasta młodzież i przekształca się w dojrzałych mężów, z każdym rokiem gospodarstwo wiejskie przybiera szersze i bardziéj naukowe rozmiary, a brak bibljotek agronomicznych coraz więcéj uczuwać się daje, z każdym rokiem szanowne duchowieństwo wiejskie mocniéj przekonywa się o potrzebie nieustannéj pracy nad sobą samymi, jeżeli praca nad drugimi ma zbawienne wydać owoce—z każdym rokiem medycyna, chemja, nauki przyrodzone na wyższy postępują szczebel, a nie zawsze znajdzie się sposobność o znajomienia się z tym postępem, gdyż dzieła specjalne drogie, orzec zaś trudno, które pierwéj kupić należy.

Opłata miesięczna byłaby zatém rękojmią coraz znakomitszego rozwoju tak pięknéj instytucji, fundusz zaś początkowy zebrałby się, jeżeli nie już drogą składek, do których wszyscy zwykle niezbyt pochopni, to drogą szczytniejszych ofiar, bo ofiar talentu ze strony uproszonych dam i mężczyzn, przez koncerta i widowiska amatorskie. W Staszowie w Królestwie Polskiem, w Kobryniu i tylu innych miastach zebrano tym sposobem fundusze dostateczne na wzniesienie pięknych kościołów: w Prużanie z podobnego grosza również budują obecnie okazałą świątynię, miałożby którekolwiek z miast powiatowych mieć pod tym względem mniéj dobréj woli, mniéj zasobów, miałażby drobiazgowa koteryjność rozwiewać najpiękniejsze pomysły?

Czyż damy były kiedy głuchemi na głos wzywający do spólnego a szlachetnego działania, poskąpiłażby którakolwiek z nich kilku cacek ze swojéj gotowalni lub serwantki na złożenie loterji fantowéj?... A taka loterja przyniosłaby okrągłą sumkę, każdy cisnąłby się do koła fortuny w nadziei, że wygra przedmiot, który był drogiéj mu osoby własnością.

Daléj ileż to książek różnéj osnowy i wartości poniewiera się po domach prywatnych już to w stanie defektowym, już całkowitym, o które właściciele nie dbając, czy *proprio motu*, czy na przymówienie się ze strony zarządu bibljotecznego, zrobiliby albo bezpłatną ofiarę, albo odstąpili za niewielką cenę.

Oszczędność w funduszach potrajałaby bogactwo zakładu. Dzieło np. kosztujące w księgarni rs. 3 przez zawiązanie stosunków z antykwarzami, nakładcami i t. d. można nabyć za połowę, a nawet trzecią część ceny: licytacje tak często w Warszawie i gdzieindziéj po zmarłych osobach, zwiniętych księgarniach i t. p. odbywane, za pośrednictwem osób uproszonych a pewnych, piękny dostarczyłyby kontyngens.

Wszelkie redakcje i stowarzyszenia naukowe nie tylko czczą pochwałą, ale i czynem poklasnęłyby danemu przez pierwsze z powiatowych miast pod tym względem przykładowi; nie dość, że w kraju i za granicą głośnem echem rozniosłyby chwałę przedsięwzięcia, ale ponadsyłałyby mniéj lub więcéj bogate książkowe upominki na początek naukowego gospodarstwa.

Wszystkie bibljoteki na kuli ziemskiéj powstawały zwolna i stuleciami; w dziejach każdéj, bez żadnego o ile wiem wyjątku, zapisy prywatnych księgozbiorów ogromną grają rolę, gdyż ludzie umiejący je zbierać wolą zazwyczaj przy skonie powierzyć je w ręce publiczności, aniżeli pracę lat kilkudziesięciu rzucić na pastwę częstokroć marnotrawnego dziedzica. Tym to sposobem każda prawie z bibljotek powiatowych, chociaż może nie za naszéj pamięci, ale z czasem doszłaby do dzieł rzadkich, unikatów i inkunabułów, drogocennych rękopisów i pamiątek.

Niechaj więc mały początek nie odstrasza! wszakże Arcybractwo Miłosierdzia i Banku Pobożnego w Krakowie obraca dziś miljonami, a założyciel jego Piotr Skarga dał na nie początkowo jedynie złotych *sześćdziesiąt!*

Ale zachodzi pytanie, czy tego rodzaju bibljoteki nie podkopałyby w zupełności handlu księgarskiego, który jakkolwiek po dziś dzień obudza ustawiczne szemrania z powodu drożyzny książek i niesumiennych procentów, przecież jako jedyna u nas przez lat tyle dźwignia literatury zasługuje na prawo bytu i uznania. *Man muss leben und leben lassen* powiada niemieckie przysłowie, to też projekt przez nas podany bynajmniéj téj sprawiedliwością tchnącéj nie obraża zasady.

Nie tylko, że wykonanie onego nie zagraża księgarniom uszczerbkiem, ale nastręcza im właśnie nowe i niewyczerpane źródło korzyści i obala jedyną zaporę, jaka dotychczas stanieniu książek u nas na zawadzie stała. Księgarze tém albowiem tłómaczą różnicę ceny pomiędzy polskiemi, a zagranicznemi książkami, że kiedy pierwszych bardzo tylko mała rozchodzi się ilość, i często nie pokrywa kosztów nakładu, drugie pochłania cała Europa, a nawet i inne części kuli ziemskiéj. W razie założenia podobnych bibljotek, każda pożyteczna książka miałaby już tyle pewnych exemplarzy, ileby tych bibljotek istniało, i to nad zwykle sprzedawaną ilość, gdyż na ludzi kupujących książki wyłącznie dla siebie, lub dla dziedzicznych księgozbiorów, bibljoteki powiatowe najmniejszego nie wywarłyby wpływu: bibljomanowie nie tak łatwo dadzą się odwieść od swojego nawyknienia, a rubel ich miesięcznie szedłby raczéj jako ofiara dla powszechnego dobra, aniżeli zapłata za korzystanie z czytelni.

Licząc sto czytelni to jest w przecięciu jednę na 200,000 mieszkańców, licząc również przecięciowo roczne uposażenie każdéj na 1,000 rs. wypadnie nam *sto tysięcy rubli srebrem* dorzuconych rocznie w obrót kapitału księgarskiego, co przecież wcale nie bagatelną stanowi summę.

KORESPONDENCJA

KURJERA WILEŃSKIEGO.

Londyn, *d. 31 grudnia 1861 r.*

Przez cały miesiąc grudzień, naród angielski był wyłącznie zajęty sporem swym z Federalnemi Stanami. Nic nie było dla niego ciekawszego jak wiadomości z Ameryki. Otrzymawszy jedne, czekał z niecierpliwością na drugie. Zastanawiając się nad treścią otrzymanych, gubił się w domysłach co mogą zawierać następne. Lubo Anglja postanowiła silnie i jednomyślnie upomnieć się o naprawę zniewagi wyrządzonéj jéj banderze narodowéj przez Federalne Stany, jednakże nie można powiedzieć, żeby sobie szczerze życzyła wojny. Wojna z Federalnemi Stanami nawet zwycięzka nie polepszyłaby w niczém jéj interesów. Byłaby to wojna zupełnie podobna do pojedynku pomiędzy braćmi jednéj krwi, równéj oświaty, jednéj dążności. Co za zadowolenie zabić brata lub zrobić go na zawsze kaleką. Jednakże jak w życiu prywatném pomiędzy indywiduami, tak w życiu publiczném pomiędzy narodami wydarzają się obrazy, których istotnie nie można inaczéj zmazać jedno krwią lub przeproszeniem. Na cześć Anglji potrzeba przyznać, że jéj chodziło bardziéj o otrzymanie zadośćuczynienia, jak wytoczenie krwi.

Anglja czuła się w sile i w prawie żądania satysfakcji od Federalnych Stanów. Zachowanie się publiczności angielskiéj w sporze z Amerykanami odznaczało się nadzwyczajną spokojnością, wspaniałomyślnością, wyrozumiałością i umiarkowaniem. Nic jéj bardziéj nie bolało, jak lekkomyślność, junakerja, samochwalstwo i zaślepienie amerykańskiéj publiczności, które zdawały się czynić wojnę nieuniknioną.

Porwanie bowiem komissarzów z okrętu Trent dzienniki amerykańskie uznały nie tylko za czyn prawny ale i heroiczny. Publiczność amerykańska nadsyłała kapitanowi Wilkes zewsząd podziękowania i w przejeździe podejmowała go publicznemi bankietami. Na bankiecie wydanym na cześć jego w Bostonie znajdowały się wszystkie znakomitości miejscowe: gubernator, burmistrz, sędziowie, którzy pod niebiosa wynosili postępek kapitana Wilkes i jednomyślnie przyznali, że się dobrze zasłużył ojczyźnie. Prawnicy amerykańscy dla usprawiedliwienia opinji ludowéj, powyciągali z roczników sądownictwa angielskiego wielkie wypadki, jakie zdawały się mieć podobieństwo do postępku kapitana Wilkes i starali się przykładami dawnych gwałtów dowieść, że nie zgwałcił prawa narodu. Następnie kongres federalny nie miał nic pilniejszego jak złożyć wotum podziękowania kapitanowi Wilkes za porwanie komissarzów południowych. Nareszcie i Sekretarz admiralicji pochwalił w dobitnych wyrazach postępek jego, dodając, że postąpił sobie z wielkiém umiarkowaniem, iż nie zaaresztował całego okrętu Trent, co jednak nie może służyć za przykład, do któregoby się neutralne okręta na przyszłość odwoływać mogły, gdyby w podobny sposób jak Trent przekroczyły prawa. Jedyną okolicznością nieprzesądzającą sprawy Trent było wypuszczenie z poselstwa prezydenta Lincoln wszelkiéj o niéj wzmianki. Lecz w kraju gdzie naród sam się rządzi, trudno się było spodziewać, aby prezydent mógł się oprzeć jednomyślnéj opinji całéj publiczności. Zresztą wątpliwém było czy chciał się oprzeć. Gdyby bowiem chciał się oprzeć, to nie pozwoliłby podrzędnemu sobie sekretarzowi admiralicji pochwalić postępku kapitana Wilkes. Otóż, kiedy nadeszły wiadomości z Ameryki o tych objawach opinji tamtejszéj publiczności, słaba istotnie pozostawała nadzieja, aby spór angielsko-amerykański mógł być załatwiony na drodze pokoju. Zdawało się, że przy takiém usposobieniu amerykańskiéj publiczności ultimatum angielskie może być jedynie tylko odrzuconém i że Anglji nic nie pozostanie jak wojnę wypowiedzieć i rozpocząć.

Lecz Amerykanie nie wiedzieli co się spółcześnie działo w Anglji. Mieli oni o usposobieniu i postanowieniu Anglji najfałszywsze wyobrażenie. Zdawało im się, że John Bull, który tylokrotnie ustępował jako to: w sprawie Oregonu, w sprawie granic Maine, rybołostw, Środkowéj Ameryki, prawa rewizji, wyspy San Juan i t. p. dziś także nic nie powie na wyrządzoną mu zniewagę. Następnie Amerykanie układali sobie, że potrafią całą sprawę odwlec przez podniesienie wątpliwości prawnych i oddanie jéj na sąd polubowny. Głównie zaś pokładali nadzieję pokoju w stosunkach handlowych, jakie wiązały Anglją z federalnemi Stanami. Zdawało im się, że Anglja dla honoru nie zechce narazić handlu na stratę, który przed rokiem stanowił czwartą część całego jéj handlu zewnętrznego. Ameryka to dostarczała Anglji najważniejszych płodów, to jest bawełny potrzebnéj do utrzymania najzyskowniejszego jéj przemysłu w ruchu; zboża nieodzownego do wyżywienia jéj ludności, tak np. w przeszłym roku, dostawiając jéj dwie trzecie zboża, gdy porty baltyckie i czarnomorskie tylko jedną trzecią jéj nadesłały; i złota z Kalifornji, którego regularny dowóz w skutku zwiększającego się z każdym dniem handlu nieodzownem się stał do utrzymania systemu monetarnego w normalnym stanie. Nadto Anglicy mają około 600,000,000 dolarów ulokowanych stale w bankach i przedsiębierstwach amerykańskich, a około 300,000,000 chwilowo zajętych w bieżących tranzakcjach. Nie ma wątpliwości, że na wypadek wojny te summy należące do Anglików uległyby konfiskacie, tak jak skonfederowane i federalne Stany pokonfiskowały to co do ich nieprzyjaciół domowych należało, przekreślając wszelkie długi, zobowiązania, weksle wzajemne. W końcu pomimo przewagi wojennych okrętów, Anglja nie byłaby w stanie ustrzedz i obronić wszystkich swoich okrętów i portów od napadów i wycieczek amerykańskich korsarzy. Słowem, Amerykanom zdawało się, że Anglja na żaden sposób nie zechce przez wypowiedzenie wojny narazić się na straty, które obliczałyby się na krocie miljonów. Równie niekorzystnie dla Anglji przedstawiały się w oczach Amerykanów kombinacje zewnętrzne. Liczyli oni wiele na nienawiść mocarstw europejskich a mianowicie na antagonizm Francji do Anglji. Spodziewali się, że cesarz Francuzów uważać będzie wojnę Anglji z federalnemi Stanami za pożądaną sposobność do pomszczenia się za wszelkie przeszkody, jakie dyplomacja angielska stawiła jego ambitnym planom. Stąd chociaż względem wojny domowéj w Ameryce Francja od początku wspólną z Anglją obrała politykę neutralności i ciągle jednakowe z nią robiła przedstawienia, jednakże rząd i dzienniki federalnych stanów zawsze starali się schlebiać Francji, a cały swój gniew wynurzali przeciw Anglji.

Wszystkie te mniemania, rozumowania, domysły i rachuby publiczności amerykańskiéj okazały się być mylnemi. Anglja z zadziwiającą jednomyślnością i silną determinacją postanowiła upomnieć się o swój honor. Nikomu nie przyszło na myśl rachować co będzie kosztować wojna. Naród angielski, zamiast przyzwyczaić się do znoszenia cierpliwego zniewag od federalnych Stanów, przypomniał sobie je wszystkie na raz i postanowił im koniec położyć. Gwałt popełniony świeżo na parostatku Trent właśnie dopełnił miary zuchwałości. Osłabienie federalnych Stanów przez wojnę domową uznane zostało za dobrą porę do otrzymania satysfakcji. Rząd angielski, aby nie zostawić Yankeesom żadnéj drogi do wybiegu, i zwłoki, nadał depeszy formę ultimatum. Amerykanie musieli wybierać pomiędzy bezwłocznem wydaniem komissarzów a natychmiastową wojną. Oprócz tego dla pokazania Amerykanom, że Anglja na prawdę postanowiła upomnieć się o honor i utrzymanie praw narodów, rząd angielski spółcześnie z wysłaniem depeszy do Washingtonu pchnął kilkanaście okrętów z wojskiem, instruktorami, działami i amunicją do Kanady, zdwoił uzbrojenia, wysyłając wszystkie okręty, jakie mógł zaopatrzyć w ludzi dla wzmocnienia eskadry stojącéj w Zachodnich Indjach i północnéj Ameryce. Lud angielski wsparł energiczne kroki przedsięwzięte przez rząd, całym swym zapałem. Szczególnie popularną okazała się przyszła wojna z Ameryką pomiędzy majtkami angielskimi. W przeciągu miesiąca zgłosiło się przeszło 8000 kapitanów, podszyprów i majtków handlowych okrętów do wojennéj służby, zaciągając się do tak zwanéj rezerwy morskiéj. Równą gotowość do odparcia najazdu federalistów okazali mieszkańcy Kanady. Francuzcy i angielscy koloniści na wiadomość zniewagi wyrządzonéj banderze angielskiéj, ożywieni zostali wspólną zgrozą i jednem postanowieniem obrony swego kraju, biorąc się natychmiast do tworzenia kompanji ochotników i powołując

124,000 milicji pod broń. Za łagodnem obejściem się z federalnemi Stanami obstawała w Anglji tylko szczupła frakcja pokojowców z pp. Brightem i Cobdenem na czele. Oni to podnieśli myśl, aby oddać spor z Federalnemi Stanami pod rozstrzygnienie sądu polubownego. Lecz projekt ten, lubo przeciwny zdaniu całéj opinji publicznéj, stał się przez to jeszcze niepraktycznym, że wszystkie mocarstwa europejskie, a między niemi Francja najpierwsza, oświadczyły, że Anglja ma słuszność i nastawały na rząd federalny, aby wydał Anglji komissarzów. Tym sposobem zawiodły Amerykanów wszystkie kombinacje zewnętrzne. Francja, na którą głównie liczyli, najenergiczniéj poparła żądania Anglji.

Również odmienne były obliczenia kupców angielskich korzyści i strat z wojny od tych, jakie Amerykanie robili. Naprzód, nie wystawiali sobie oni, jak federaliści, że Zjednoczone Stany są tém, czém były przed rokiem, t. j. jedném mocarstwem, ale że zostały faktycznie podzielone na dwa mocarstwa. Wojna z Anglją zamieniłaby ten fakt na dokonany, niecofniony. Coby więc Anglja straciła na przerwaniu stosunków handlowych z Federalnemi Stanami, toby zyskała na odnowieniu ich z konfederackiemi Stanami, których porty uwolnione zostałyby natychmiast od blokady. Anglja nie tylko otrzymałaby bawełnę i zdwoiłaby swój przemysł zredukowany z powodu jéj braku do połowy, ale w zamian rozszerzyłaby targ w południowych Stanach na swe wyroby, dostarczając nawet im tych towarów, które przedtém dostawiali im fabryczne Stany północne. Zboża amerykańskiego także Anglja nie uważa za nieodzowne do wyżywienia swéj ludności. Wschodnia Europa ma go podostatkiem, Całą niedogodnością byłby koszt o kilka szylingów na kwarterze. O złoto z Kalifornji Anglji nie chodzi, po odkryciu bogatych min w Australji, a w nówszych czasach w Kolumbji i Nowéj-Szkocji. Stratę daleko większą z wojny ponieśliby sami Amerykanie. Tak jak południowi plantatorowie zostali zrujnowani, że nie mogli swéj bawełny sprzedać; tak samo zrujnowani zostaliby rolnicy Zachodnich Stanów, gdyby kupców nie znaleźli na swe zboże. Jak w skutku pokupu i wysokich cen bawełny, IndjeWschodnie podwoiły jéj uprawę, tak samo przerwanie handlu zbożowego z Ameryką, podwoiłoby handel zbożowy baltyckich i czarnomorskich portów i wpłynęłoby na podniesienie rolnictwa w Europie wschodniéj, a mianowicie w kraju naszym.

Smutno było patrzéć na to zaślepienie się publiczności amerykańskiéj, po tamtéj stronie Atlantyku. Wtedy to powszechnie żałowano, że przed kilkoma latami nie udało się przeprowadzić podoceanowego telegrafu, któryby współcześnie donosząc skłóconym narodom o wzajemnych uczuciach, zdaniach i postanowieniach, mógł najłatwiéj zapobiedz wszelkim przedwczesnym i trudnym do cofnięcia uprzedzeniom i przesadzeniom sprawy. Lecz zaślepienie może dla tego, że było posunione do ostateczności, najlepiéj usposabiało publiczność amerykańską do zmiany zdania i postanowienia. Wiadomość o ultimatum angielskiém i jéj ogromnych uzbrojeniach, o poparciu jéj żądań przez opinją całéj Europy, może dla tego sprawiły silne wrażenie na umyśle ludu amerykańskiego, że były całkiem niespodziewane. Spadły one na niego jak grom i wprawiły go w osłupienie, z którego wyszedł całkowicie nawrócony.

Czy wypadek zdarzył, czy rozmyślnie zarządzono, że ultimatum angielskie wyprawione naprzód do Ameryki, późniéj tam nadeszło od wiadomości nie tylko o powszechném, jednomyślném i stanowczém postanowieniu całego narodu angielskiego upomnienia się o swój honor, ale i o jego olbrzymich przygotowaniach się do wojny i o poparciu Anglji przez całą europejską opinję. W ten sposób publiczność amerykańska miała czas dowiedzieć się o prawdziwym stanie rzeczy w Europie i sformować sobie zdanie wprzód, nim rząd jéj zawezwany był do dania natychmiastowéj odpowiedzi. Najśpieszniéj ze wszystkich nawróceni zostali bankiery amerykańscy. Wiadomość o ultimatum i uzbrojeniach Anglji zrobiła na nich najsilniejsze wrażenie. Papiery spadły od razu o kilka procentów, a o tyleż podniosła się wartość złota. Aby uśmierzyć przestrach i trwogę na giełdzie, od któréj zależały wszystkie operacje finansowe, sekretarz skarbu, p. Chase widział się zmuszonym bankierów nowoyorkskich natychmiast telegramem pocieszyć, że do wojny nie przyjdzie. Dzienniki amerykańskie zaraz odkryły, że zasługa kapitana Wilkes nie była tak zupełną jak sobie wyobrażały, porwał tylko komissarzów, a zostawił depesze, które w całości doszły rąk rządu angielskiego i francuzkiego. Ta okoliczność zmniejszyła, w ich oczach, o wiele wartość pojmania i zatrzymania komissarzów i użyta była za przyczynę pozorną do wymotywowania zmiany zdania nakazanego w gruncie przez daleko ważniejsze powody. Szczególnie uwagę Federalistów zwróciła radość, z jaką Konfederaci powitali ultimatum angielskie. Nie wypadało im sobie życzyć tego samego, czego sobie ich nieprzyjaciel życzył. W kongresie także odesłano do wydziału spraw zewnętrznych wniosek p. Vallandigham, który w obec żądania Anglji, żądał powtórzenia wotum podziękowania kapitanowi Wilkes i zobowiązania się izby, aby nie wydała komissarzów. Najbardziéj bałamuciły Amerykanów objawy partji pokojowéj w Anglji. Sądzili oni z tych objawów, że lud angielski w gruncie jest za załatwieniem sprawyTrent na drodze polubownéj. Z tego pokazuje się, jak szkodliwém jest dla interesów narodowych, gdy najdrobniejsza frakcja różni się w zdaniu z głosem powszechnéj opinji publicznéj. Obce mocarstwa wprowadzane bywają w błąd, biorąc zdanie drobnéj frakcji za zdanie znacznéj części narodu. Partja pokojowa to w znacznéj mierze przyczyniła się do sprowadzenia wojny Wschodniéj, rozszerzając w Europie mniemanie, że naród angielski więcéj umiłował pokój jak się poźniéj okazało. Z tego powodu nie jest bez podstawy zarzut czyniony partji pokojowéj, że ona więcej się przyczyniła do sprowadzenia wojny od tych, co za wojną obstają. Naprzykład dziś, nic nie potrafiło silniéj wpłynąć na Amerykanów i skłonić ich do wydania komissarzów na powrót w ręce Anglji, jak jednomyślne postanowienie narodu angielskiego wypowiedzenia wojny, w razie jeżeli jego żądaniom nie stanie się zadość. W istocie, ci co się najgłośniéj za wojną oświadczyli, niczego bardziéj nie pragnęli jak Amerykanów nastraszyć, aby zadość uczynili żądaniom Anglji i nie zmuszali jéj do wojny. Wrażenie to mogło być tém pewniejsze im jednomyślniéj i energiczniéj było objawione postanowienie Anglji. Otoż p. Bright nie mógł był odpowiedniejszego środka użyć do utrzymania pokoju, jak przez podzielanie opinji narodowéj starać się zwiększyć jéj nacisk. Przeciwnie, jeżeliby jego głos Amerykanów w błąd wprowadził, przedstawiając im, że naród angielski nie jest za wojną, jak mówią jego dzienniki, i że mogą bezkarnie zatrzymać komissarzów, coby niezawodnie sprowadziło wojnę, natenczas możnaby słusznie obwinić p. Brighta i stronników pokoju, że wiele przyczynili się do tego.

Ostatnie wiadomości z Ameryki zapewniają, że wiara w utrzymanie pokoju z Anglją jest powszechną. Po oświadczeniu się opinji publicznéj przeciw wojnie, niepodobna aby rząd federalny dał odpowiedź zmuszającą Anglją do wojny. W Ameryce rząd bardziéj ulega opinji, jak w Anglji. Chociaż prezydent nie odpowiedział jeszcze na ultimatum, jednakże pokój jest bardzo prawdopodobnym. Nie mogło się stać nic bardziéj pożądanego dla przyjaciół cywilizacji, jak zakończenie zatargi anglo-amerykańskiéj pokojem. Jakkolwiek Anglicy nie widzieli trudności w zwyciężeniu Federalnych Stanów i spodziewali się wojnę z nimi w krótkim czasie zakończyć, sądząc, że im dosyć sił pozostanie do kontrolowania zarazem wypadków europejskich, tak samo jak w 1812 roku, kiedy także prowadzili wojnę z Amerykanami, a pomimo to potrafili najechać Francją i odnieść nad nią największe zwycięztwa: jednakże zawsze jest lepiéj, że uwaga Anglji nie będzie w najmniejszéj części odwróconą od przyszłych wypadków europejskich. Anglja zajęta wojną z Federalnemi Stanami, wszelkich siłby dokładała, aby w tym czasie pokój w Europie nie był zaburzonym, i może starałaby się otrzymać go z krzywdą i uszczerbkiem praw i swobód narodów. Narody bowiem, jak słusznie w tych dniach p. Kinglake powiedział, rządzą się interesem a nie sentymentami. Przeciwnie Anglja, nie zagrożona żadném niebezpieczeństwem, będzie mogła swobodnie zajmować się sprawami narodowościowemi, wolna od strat i klęsk, będzie szczerze pragnąć ich prędkiego rozwiązania, i w razie podniesionéj przez nie walki będzie mogła całém i niepodzielném poparciem moralném dopomagać do ich zwycięztwa. Zresztą wojna Anglji z Federalnemi Stanami byłaby wojną dwóch najswobodniéj się rządzących narodów. Zobópolne ich wycieńczenie, klęska ostateczna któregokolwiek z nich byłaby stratą dla cywilizacji. Wojna rozbudziłaby na nowo nienawiści międzynarodowe, które przez półwieku pokoju znacznie się złagodziły. Wprawdzie szybki wzrost Zjednoczonych Stanów w ludność, bogactwa i potęgę, obiecywał wkrótce wynieść je na stanowisko najpotężniejszego mocarstwa morskiego, które mogło z czasem zaprzeczyć przewadze Anglji na morzu i zagrozić jéj interesom na téj przewadze zbudowanym; ale to niebezpieczeństwo usuniętém zostało właśnie przez rozdwojenie rzeczypospolitéj, która wyszła z własnego jéj łona. Nie było zgodniejszéj z interesem Angji polityki względem rozdzielonych wojną domową amerykańskich Stanów, jak polityka neutralności czyli wstrzymanie się od wszelkiego mieszania się do procesu rozkładu i dozwolenie, aby się odbył według praw naturalnych. W każdym razie, czy przyjdzie do ostatecznego rozdwojenia, czy po powtórnego zcalenia rozerwanego Związku, stanie się wymagalnościom równowagi mocarstw zadość. W jednym bowiem i drugim razie siły mocarstwa amerykańskiego zostaną na zewnątrz na długi czas zbezwładnione i wystąpienie jego do niebezpiecznego współzawodnictwa na morzu z Anglją odroczone. Wojna Anglji z Federalnemi Stanami mogłaby je bardziéj osłabić, jakby ta sobie tego życzyła. Zawsze Amerykanie są krwią z krwi angielskiéj. Ten sam język, podobne prawa, zwyczaje, wzajemna zależność stosunków handlowych łączy ich ściśléj ze sobą jak z innemi narodami. Oprócz tego sympatje ludu angielskiego są większe z wolnemi aniżeli niewolniczemi Stanami. Tylko wojna mogłaby zmusić Anglją do podania ręki Konfederatom. Lecz uczyniłaby to z największym wstrętem. Prócz kupców bowiem i fabrykantów bawełnianych, nikt w Anglji nie sprzyja sprawie południowych Stanów. W końcu załatwienie sporu dzisiejszego pomiędzy Anglją a Federalnemi Stanami na drodze pokoju utorowałoby drogę do rozwiązania wszystkich następnych w ten sam sposób. Anglja złożyłaby im dostateczne rękojmie, że nie szuka zaczepki do wojny; niktby nie wierzył dłużéj rozsiewanym podejrzeniom, że Anglja podstępnie postępuje i pracuje nad ich zagładą. Wojna domowa toczyłaby się bez zawikłań zewnętrznych, i ta strona odniosłaby zwycięztwo, któréj sprawa byłaby sprawiedliwszą i potrafiłaby większe siły pod swoją chorągiew zszeregować.

Jak nierówną byłaby walka pomiędzy Anglją nierozdzieloną wewnątrz, a Federalnemi Stanami mającemi do zwycięzenia i podbicia niewolnicze Stany, okazuje się z obliczeń urzędowych sił morskich obu mocarstw. Federalny sekretarz admiralicji Welles, przedstawiając kongresowi wykaz siły swego wydziału, nie mógł naliczyć więcéj jak 264 okrętów wojennych uzbrojonych w 2,557 dział i 22,000 majtków. Pomiędzy temi okrętami nie ma ani jednéj pancernéj fregaty, a wiele jest takich, co albo dopiero wczoraj na prędce z handlowych przerobione zostały na wojenne, albo od lat kilkudziesiąt stoją na warsztacie nieskończone. Sekretarz admiralicji proponuje dopiero kongresowi, aby mu pozwolił założyć 3 pancerne fregaty, 20 pancernych bateryj i kilkadziesiąt zwyczajnych okrętów, w ogóle 52. Naturalnie tych 52 okrętów założyć się mających nie można liczyć przynajmniéj przez rok do składu floty federalnéj.

Zobaczmy teraz, jakie są siły morskie Anglji. Właśnie w tych dniach admiralicja angielska ogłosiła roczny jéj wykaz. Ogółem Anglja posiada 1000 przeszło okrętów; lecz od téj summy odtrąca 150 dawnych linjowych i żaglowych okrętów, których wyłącznie używa do obrony portów i liczy, że posiada tylko 856 okrętów wojennych wszelkiego rodzaju. Te są albo już uzbrojone, albo wkrótce mogą być pokończone i na morze do walki wysłane. W liczbie tych 856 okrętów tylko 154 znajduje się żaglowych, reszta parowe i po największéj części szrubowe. Pod względem wielkości dzielą się one jak następuje: okrętów linjowych o 74—131 działach Anglja ma 81; okrętów średnich o 60—70 działach 22; fregat o 51 działach 44, okrętów o mniejszéj liczbie dział od fregat, lecz wielkością rozmiarów równych okrętom linjowym o 22—50 działach 57; korwet szrubowych o 22 działach 29; szrubowych i kołowych parowych okrętów wojennych o mniejszéj liczbie dział 317; kanonierek szrubowych o 2 armstrongach 185. Eskadra angielska na stacji północno amerykańskiéj składa się z samych szrubowych pancernych okrętów jako to: 8 linjowych okrętów uzbrojonych w 718 dział, 5 fregat w 225 dział, 3 wielkich okrętów w 98 dział, 4 korwety w 85 dział, i 13 mniejszych okrętów w 107 dział; razem 33 okrętów uzbrojonych w 1263 dział. Przy dzisiejszem energicznem zbrojeniu się, ta eskadra może być najdaléj w dwóch miesiącach podwojona i będzie zawierać w swoim składzie 4 pancerne fregaty i 33 fregaty. Siła ta równać się będzie całéj flocie amerykańskiéj razem wziętéj, z tą różnicą nadto, że angielskie okręta są wszystkie parowe, nadzwyczaj silne, nowo zbudowane, a amerykańskie stare, słabe i po większéj części żaglowe. Eskadra angielska na brzegach wschodnio-południowych Ameryki składa się z 6 okrętów uzbrojonych w 121 dział. Srodziemna eskadra składa się z 29 okrętów. W ostatnim roku Anglicy spuścili z warsztatów na wodę 3 pancerne fregaty, 1 linjowy okręt, 3 fregaty, 1 korwetę i 6 mniejszych okrętów. Na warsztatach rządowych i prywatnych znajduje się porozpoczynanych 5 żelaznych pancernych fregat, 5 drewnianych pancernych fregat, 2 żelazne pancerne baterje, 4 linjowe okręty, 3 fregaty, 3 wielkie fregaty, 5 korwet i 19 mniejszych okrętów. Wszystkie te okręty mogą być w kilku miesiącach pokończone. Z tego obliczenia pokazuje się, że Anglja ma nie tylko 4 razy więcéj okrętów od Federalnych Stanów, ale że jéj okręta o wiele są lepsze, silniejsze i zwinniejsze. Angielskie fregaty pancerne prawdopodobnie okażą się potężniejszemi od kilkunastu zwyczajnych okrętów. Ale lepiéj, zeby się próba ich siły na kim innym odbyła..

Sprawa mexykańska staje się coraz bardziéj zawikłaną. Naprzód Anglja starała się powstrzymać zbytni zapał Hiszpanów, którzy chcieli wkroczyć i — jak ostatnie wiadomości donoszą — rzeczywiście wkroczyli do Mexyku, nie czekając na siły francuzkie. Według świadectwa angielskich korespondentów piszących z Mexyku wkroczenie Hiszpanów, którzy niezmiernie są nienawidzeni przez Mexykanów, może dać hasło do zaciekłéj wojny narodowéj. Lecz angielskie i francuzkie eskadry mają wkrótce także zająć oznaczone w konwencji porty, z których Mexykanie ustąpili. Izby mexykańskie odrzuciły traktat, jaki konsul angielski p. Wyke ułożył z rządem. Natomiast stanął traktat pomiędzy Mexykiem a federalnemi Stanami. Traktat ten podany został kongresowi federalnemu do zatwierdzenia. Według tego traktatu federalne Stany mają dostarczyć Mexykanom 11,000,000 doladów dla zaspokojenia wierzycieli europejskich, a zatém dla położenia końca mieszaniu się ich w wewnętrzne sprawy mexykańskie. Z drugiéj strony konfederackie stany miały z Hiszpanami ułożyć plan rozbioru Mexyku, odstępując Hiszpanom południową połowę, a sami zabierając północną połowę w zamiarze utworzenia z nich kilku niewolniczych stanów. Lud mexykański oburzony na te intrygi, napadł na komissarza południowych Stanów i znieważył jego osobę. Za swoim pełnomocnikiem niezaniedbają ująć się południowe Stany i może użyją tego wypadku za sposobność do wykonania powziętego wspólnie z Hiszpanją planu rozbioru.

Opinja publiczna angielska nie wiele zajmowała się w miesiącu grudniu sprawami europejskiemi. Jednakże nie uszedł jéj uwagi budżet austryjacki przedstawiony rajchsratowi wiedeńskiemu przez p. Schmerlinga. Budżet wydał się publiczności angielskiéj jednym symptomatem więcéj zapowiadającym rychły rozkład państwa austryjackiego. Anglja na ten wypadek jest zupełnie przygotowana. Pozbyła ona się wiary, że Austrja koniecznie jest potrzebną do utrzymania równowagi europejskiéj. Węgry i Włochy mogą ją zastąpić. Przez sformowanie narodowéj polityki, przez wybranie sobie naczelników i wierne się ich trzymanie, przez trzymanie się w granicach prawa, przez zachowanie środka wśród wyzywających okoliczności, przez pozbycie się drobnych miejscowych zawiści i wytrwałość, złożyły oba te kraje, nawet w oczach najzacofańszych konserwatystów angielskich dostateczne rękojmie.

Nie mogę zakończyć dzisiejszéj korespondencji, bez uczynienia wzmianki o śmierci księcia Alberta, małżonka królowéj. Naród angielski szczerze żałuje jego przedwczesnego zgonu. Książe Albert bowiem nie wdzierał się do rządów narodowych, a starał się być użytecznym narodowi na polu niepolitycznem. Był wzorowym rolnikiem, przewodniczył usiłowaniom filantropijnym i dopomagał do zakładania instytucij dobroczynnych. Lecz największe usługi oddał nieboszczyk narodowi angielskiemu przez wykształcenie jego artystycznego smaku za pomocą urządzenia wystaw przemysłowych i zakładania szkół rysunkowych. Powszechna wystawa przemysłowa w 1851 r. jego stararaniom, radom i wytrwałości winna swoje powodzenie. On to był głównym założycielem muzeum Kensington gdzie oprócz galerji sztuk pięknych, misternych wyrobów, założona została szkoła rysownicza zaopatrująca fabryki w dobrych rysowników.

List ze wsi.

(*Dalszy ciąg ob. N. 1*)

List p. Czarnego potrąca przedmiot niezmiernie ważny—i dla tego przytoczyłem go tutaj. Każdy jednak zrozumie, że rysy nagromadzone w tym wizerunku ludu wykrzywione zostały najdowolniejszym wykładem. Wierząc *na oślep autorowi, można byłoby pomyśleć, że każda rodzina włościańska stanowi cóś nakształt wieca, na którém* pięcioletnie berbecie obradują wraz z ojcem sędziwym o interesach całego domu. P. Czarnemu chodziło o uświęcenie wspólności dóbr, solidarności powszechnéj i podziału korzyści stosownie do potrzeb każdego. Nie dopatrzywszy warunków utopji swojéj w życiu społeczném, ucieka się on do rodziny włościańskiéj—i ztamtąd wygrzebuje ekonomiczny ideał przeczący niemiłéj mu cywilizacji stanu wyższego. A zatém nalega na fakta niby wyłącznie kmiece a przez to brzemienne objawieniem świętéj przyszłości. Lecz sprowadźmy te fakta do znaczenia ich rzeczywistego, a okaże się—że włościanin uważa swe mienie za ogólną własność rodziny, dla tego, że sam się żywiąc nie odmawia chleba żonie i dzieciom, a co najważniejsza, daje go tyle, ażeby ci nie poumierali z głodu—i stosownie do potrzeb każdego, tak, że dwuletnie dziecię pije mleko po dziesięć razy na dzień, a dojrzały parobek nie kosztuje go ani razu. Daléj, okaże się z listu p. Czarnego, że dziewczynie kupują się wstążki a mężatce *namitki*; że na lekarstwa dla chorego dziecięcia poświęci ojciec zarobek całego półrocza i za to nie mają doń pretensji pozostali członkowie rodziny, chociażby każdy z nich spożytkowywał setną część tego. Okaże się daléj, że syn wyręczy w pracy ojca starego, że dopomoże małemu bratu w nauce;—słowem okaże się to co każdy bez wyjątku człowiek, czy kmieć czy szlachcic, słowianin, francuz czy indjanin, robią na każdym kroku. Otoż-to są owoce głębokich studjów p. Czarnego!... Ekonomiczne widoki rodzin włościańskich dadzą się również sprowadzić do ogólniejszego mianownika. W niezamożnych domach na całym świecie każda osoba dopomaga do wyżywienia rodziny, a jeżeli o robotę nie trudno, mnogość dzieci jest błogosławieństwem boskiém dla domu—i ojciec upatruje w nich źródło bogactwa własnego, co nie wyłącza jednakże uczuć moralnych, stanowiących spójnię rodziny. Ciężkie tylko ubóstwo stawia na pierwszym planie względy ekonomiczne—i rzeczywiście widujemy cóś podobnego pomiędzy włościanami. Nie wiem gdzie widział p. Czarny kaletę po za obrazami,—o tym zwyczaju nie słyszałem, choć patrzę bezpośrednio na życie włościan, bez pryzmatu złudzeń uniwersyteckich. Przechowywanie zarobionych pieniędzy na wyłączny użytek własny potępia się tylko jako czyn egoizmu, jeżeli stan całéj rodziny wymaga usiłowań ogólnych. Rys ten jest również powszechnym na całym świecie. Twierdzenie p. Czarnego co do wspólności wyłączającéj niezależność osób jest najfałszywszém. Przeciwnie, pomiędzy włościanami dostrzegać się daje ogólna dążność do wyosobnienia się i życia na własny rachunek. Dojrzały syn chciałby mieć zaraz chatę i pole własne. Doszedłszy niezależnéj *chudoby*, staje się on panem samowładnym w domu, nie urządzając go bynajmniéj nakształt wieca gminnego. Objawy komunistyczne tam tylko miewają miejsce, gdzie w obec interesu ubogiéj i zazdrośnéj gromady stoi interes pana. W podobnych wypadkach wyradza się rzeczywiście zawzięta walka o trudne do nabycia przedmioty—o las, o siano i t. p.; ale i w takich razach tradycje miejscowe uprawniają niejako w sumieniu włościan roszczenia ich i zabory. Co się tyczy stowarzyszenia, potrzeba jego poczuwa się nader rzadko, co nawet powstrzymuje rozwój gospodarstwa wiejskiego, gdyż drogą stowarzyszeń jedynie, ale rozumnych i nie wyłączających żywiołu osobowego, dałaby się przeprowadzić w rolnictwie uprawa lepsza. Mówiąc o kradzieży p. Czarny wyrządził ludowi krzywdę, najniesłuszniejszą. Sumienie włościan nie może być zwichniętém do tego stopnia. Sama Redakcja zaprotestowała przeciwko teorji p. Czarnego, przytaczając przysłowia ludowe: *„chto czuże bere, toho Boh pobje“—„na czużyj trud—łasyj ne bud“* i inne. Złodzieje są wszędzie, lecz porządny gospodarz nie polezie do cudzego ogrodu i w cudzym stawie ryby łapać nie będzie. Wstręt do przywłaszczeń dobra cudzego objawia się pomiędzy włościanami niesłychanie okrutném obejściem się ze złodziejami pochwyconymi na gorącym uczynku: zabijają ich prawie na śmierć. Nie zaradza to wprawdzie złemu z powodu ciemnoty i ubóstwa ludu naszego. W wypadkach przytoczonych u p. Czarnego bohaterami po większéj części bywają dzieci rosnące bez żadnego dozoru i wychowania. Późniejsze doświadczenie leczy ich od zbytniego upodobania do cudzych gruszek. Nareście co do Karmeluka, tyle ma on uroku dla kmiecéj wyobraźni, ile go mają sławniejsi rozbójnicy dla wszystkich. Tłumaczy się to nie sympatją moralną, lecz wpływem dzikiéj niezwyczajności na poetyczne uczucie wszelkie. Załączony czworowiersz stanowi pospolitą w podobnych razach rehabilitacją każdego bohatera leśnego.

Oprócz listu p. Czarnego i kilku wiadomostek podrzędnych, Ukraina prawego brzegu przysługiwała się dotąd Osnowie wyłącznie historyczną przeszłością swoją.

Zasadniczą wadą *Osnowy* jest jednostronność. Naród i lud w jéj oczach—to jedno. Po za ludem nie widzi ona ani prawdy, ani życia, ani przyszłości. Składowa część społeczeństwa stanowi dla niéj całą istotę jego. W naszych oczach lud jest materjałem narodu; z ludu, jak ze krwi bezkształtnej i płynnéj, wyrabia się narodowy organizm o stałych formach, z obywatelskiém przeświadczeniem bytu własnego, z poczuciem dziejowéj missji swojéj. Zamykając naród w granicach ludu, wypadnie odrzucić historją, bo lud jéj nie ma, a zdobywa się na nię w okresie narodowym, gdy rozprzężone pierwiastki gminne skupiają się pod wpływem oświaty w rozumną rzeszę publiczną, gdy widoki i sprawa powszechna przekraczają granice chaty, wsi, okolicy, powiatu... gdy solidarna w układzie swoim społeczność wysnuje z siebie pojęcie władzy i prawa, przemysł i wiedzę; gdy z wyrobioném obliczem dziejowém spotka się z innemi narodami w olbrzymiéj pracowni ludzkości... Ruś w pojęciu *Osnowy*—to lud włościański. Wszystko co się w historji wynurzało nad poziom gminu—to obce, nienarodowe. Opatrzna myśl dziejowa falowała się z każdym porywem ciżby nieoświeconéj—i dzisiaj drzémie ona w gromadach sielskich. Wszystko co nie jest gminem, zarówno zdradza sprawę powszechną.

Jednostronność zasady wystąpiła na jaw w usunięciu zupełném wyższego stanu z pola współczesnych studjów *Osnowy* i systematyczném krzywdzeniu jego w przeszłości. Nie zamyślamy bynajmniéj bronić wyłączności obywatelskiéj w historyczném życiu narodów; lecz każdy przyzna, że w stanach uprzywilejowanych zamyka się zawsze myśl okresu pewnego, że one stanowią jak gdyby hetmaństwo narodu. Czy hetmaństwo to mądre czy nieudolne—to już pytanie inne. Dziś jak i zawsze stérnictwo społeczne należy do ludzi wyrażających największą potęgę intelligencji narodowéj. U nas nazywają się oni *Szlachtą*—i dzięki duchowi wieku, nie przywiązujemy już tego nazwiska do warunków pochodzenia pewnego. To samo dostrzegać się daje i po za Dnieprem. *Osnowa* ani chce słyszeć o stanie wyższym; światem jéj—lud; założeniem, apoteoza chłopów. Nie mówiąc już o szlachcie z téj strony Dniepru, obywatelstwo zadnieprzańskie wyrzekło się zwyczajów ludu, nie wyparło się ono ale przeszłości nie rozbratało się ostatecznie z ludem siermiężnym. Skądinąd oni jedni uznają wszechwładztwo myśli; jedni są zdolni stanąć na wysokości dążeń współczesnych, przygotowani do tego oświatą, streszczającą *doświadczenie całéj ludzkości.* Zdawałoby się przeto stosowniejszém działać na postęp téj właśnie klassy, wyjaśniając jéj błędy, wskazując obowiązki i prawa, zwracając obywatelską energję onéj ku ciżbie łaknącéj chleba i światła... *Osnowa* zamyka się w gminie; po za obrębem uczuć i myśli jego widzi tylko obłudę, przewrótność i głupstwo; to co tam jest, wynosi pod obłoki, tam gdzie nic nie ma, oczekuje w blizkiéj przyszłości czegoś nieskończenie doskonałego. To tylko dziwna, że zakres jéj wpływu ograniczać się musi stanem, który odtrąca: Osnowę czytają wyłącznie ludzie oświeceni... lud czytać nie umie.

Zejdźmy do szczegółów.

Najwięcéj miejsca zabiera w osnowie dział literatury pięknéj. Redakcja zamierzyła odbudować w nim harmonijną całość bytu kmiecego, dotychczas znaną z pokaleczonych uprzedzeniami okruchów. Oczyszczenie skażonéj prawdy serca chłopskiego; wymiar sprawiedliwości uczuciom, myślom i życiu ludu i postawienie posągowe typu ohydnie wywróconego na śmieciskach fantazji miejskiéj, wbrew wrodzonym mu prawom skromności i piękna; taki-to cel założyła sobie *Osnowa*, zamyślając go dopiąć piosenką i obrazkami powieściowemi. Znakomite pióra Szewczenki, Kulisza, Wowczka, Nomisa z licznym orszakiem zdolności podrzędniejszych, rzuciły się do pracy w pomienionym kierunku, rozkopując mogiły piersi zaklętéj i na usta wiekuiście milczące wywołując słowo żywota. Udało się to poniekąd Ukraińcom piszącym: w całym szeregu powiastek i pieśni przemówił lud szlachetniejszą istotą swoją, chrześcijańską miłością, pokorą i miłosierdziem bezdenném, dumką dziewiczą, rzewnemi łzami i nieznużoną boleścią. Nadto przemówił on własnym niekłamanym sposobem, z bohaterską prostotą, mową zrozumiałą dla dziecka. Rzeczywiście zachwycać się można utworami Ukraińskiéj literatury pięknéj; tyle tam form cudownych, tyle głębokiego uczucia, tyle znajomości serca kmiecego.... Każdy naród mógłby się uczyć na niéj najczystszych zasad sztuki ludowéj i zasilić się tam potęgą świeżego natchnienia. Ale i na tém polu wygląda już ułomność zasady głównéj. Uwydatnia się ona jednostronném stawieniem włościan w świetle wyłącznie pięknem, bez cieni ukazujących się w życiu. Ludek ów boży, z gołębią prostotą w niedomęczoném sercu, wydaje się przechowanym na zbudowanie ludzkości rajem... ciemna strona ciżby téj barbarzyńskiéj zasłoniętą została, ale tuż obok stérczy ohydna, zgarbaciała karykatura świata wyższego, przypominająca potworne hrabiny Pługa. Drugą rażącą wadą Osnowy jest przymusowe spowijanie wszelkiego natchnienia w kształty wyłącznie właściwe ludowi.... Nic nad to co czuje i pojmuje gmin wiejski!... Dążność ta, wspólnie z realizmem właściwym wszystkim bez wyjątku ukraińskim pisarzom, zamyka sztukę w granicach niezmiernie ciasnych. Krytyka z obosiecznym mieczem stoi u wrót téj koszary więziennéj, nie przebaczając nikomu ani form, ani myśli wyższych nad poziom życia kmiecego. Wypływa ztąd jednostajność w utworach pisarzy pojedyńczych a nawet szkoły całéj, którą możnaby nazwać *Szkołą Wowczka*, pisarza wyższego nad innych talentem i oryginalnością. Z pewnego stanowiska nie niepodobna zarzucić połowie pomienionych utworów: serce i umysł ludu znalazły tłumaczy sumiennych i zdolnych; lecz błąd tu jest w zasadzie odmawiającéj prawa obywatelstwa wszystkiemu co nie jest gmin-

nem wyłącznie. Napomknąłem o surowości krytyki ukraińskiej w téj mierze. W oczach jéj każda literatura europejska ma cechy miejskie albo szlacheckie; ruska powinna oderwać się od niepotrzebnych jéj wzorów i w chorze ogólnym ma przemawiać *po sielsku*... jak gdyby wygodziło się oniemiać pierś narodową w nieskończenie rozmaitych jéj głosach, i gdy natchnieniu jéj podoba się wybuchnąć pleśnią w rodzaju *Fausta*, zmuszać ją do opiewania chaty i trzód gromadzkich. Przypomina mi to pewne opinje zaprzeczające polsko-narodowego charakteru takim pisarzom jak Juljusz i Zygmunt, i ostatecznie przyznające patent w tym względzie jednemu Lenartowiczowi, dla tego że on pozostał najwierniejszym uczuciu kmiecemu i wychuchane obrazki swoje malował farbami ludu wielko-polskiego. (*d. c. n.*)

ROZMAITOŚCI.

Na jedném z ostatnich posiedzeń paryskiéj akademji nauk, p. Combs czytał sprawozdanie o nowym a pełnym interesu przyrządzie za pomocą którego ślepi otrzymują możność pisania własną ręką. Wynalazcą tego przyrządu jest p. Duvignot, który postradawszy wzrok w młodości, cały się oddał pracy, mającéj na celu osięgnięcie takiego środka, iżby jego bracia niedoli mogli zostawać w stosunkach piśmiennych z widzącymi, bez pomocy sekretarza. Wysadzona z łona akademj komissja dla zbadania złożonego jéj przez p. Duvignot'a przyrządu, znalazła go dostatecznie odpowiadającym swemu przeznaczeniu i poleciła akademji, iżby go swą powagą osłoniła. „Za pomocą tego przyrządu, powiada p. Combs, każdy ślepy po krótkiém ćwiczeniu może pisać bardzo prędko. Sam p. Duvignot pisał przy nas, co mu zadyktowano, tak szybko jak widzący. Równie dobrze udała się próba ze ślepym od urodzenia p. Erensteinem, Odezwy p. Ballu, ślepego professora cesarskiego instytutu ślepych, oraz p. Duphot dyrektora w tymże instytucie, potwierdzają najzupełniéj ważność przysługi, jaką p. Duvignot oddał naszym nieszczęśliwym braciom."

— „Pszczoła północna" wydrukowała artykuł, w którym się znajdują następujące cyfry porównawcze: „Do czasu przekształcenia instytucij kredytowych w Rossji, 1859, było kapitału obrótowego w rękach prywatnych i kassach skarbowych jak następuje: biletów instytucij kredytowych: na zażądanie, na summę 725,074,952, rub., biletów kredytowych na 644,648,719 r., i funduszu wymiennego 99,338,743 r., razem 1,469,062,414 r.; prócz téj summy, była w obiegu znaczna ilość monety brzęczącéj. Obecnie wedle sprawozdania banku państwa pod datą 1 listopada 1861, znajduje się łatwo mogących mieć obieg znaków pieniężnych ilość następująca: biletów dawnych instytucij, których wcale niewidać na rynku pieniężnym na 105,906,004 rub. 82 kop., takich samych biletów instytucij moskiewskich 78,377,667 r. 19 k., biletów banku państwa do zażądania 48,014,383 r. 28 kop., biletów kredytowych 714,386,557, biletów czteroprocentowych 36,000,000, i funduszu wymiennego 84,214,349 r. 39 kop., razem 1,066,898,000 r., czyli mniéj o 402,163,452 r. 42 kop. Nienależy wszakże zapominać, że obok zmniejszenia się obiegowych znaków pieniężnych, rynek nawodniony został wielką massą papierów immobilizowanych, a mianowicie: akcij i obligacij gwarantowanych i niegwarantowanych kompanij wypuszczono na 346,000,000 r., pięcioprocentowych biletów banku na 268,385,237 r. 64 kop., biletów depozytowych 21,604,447 r. 48 k., razem na 635.989,685 r. 12 kop. Tak więc, gdy z obiegu wycofano na 400,000,000 r. łatwy mogących mieć obieg znaków pieniężnych, w tymże czasie wypuszczono papierów immobilizowanych gorą 645 miljonów. Jeżeli do tego dodamy puszczone w ogromnéj massie bilety komissji umorzenia długów, wykupione za granicą podczas gdy procent bankowy stał nisko; to ogólna summa kapitałów, które stały się papierem niedającym się zamienić na gotówkę, wyniesie około 800,000,000 rub."

—Odźwierni ogrodu tuillieryjskiego od dawna przywykli byli do odwiedzin pewnego szczuplutkiego, sędziwego staruszka, który każdy dzień najregularniéj bez względu na deszcz i słotę przychodził do ogrodu na spacer. Niedawno przyszedł także, i wedle zwyczaju po przechadzce siadł na swéj ulubionéj ławce, ale już z niéj niepowstał: gwałtowny attak apoplektyczny złamał sprężynę tego starego lecz zawsze regularnie idącego zegarka i ruch ustał na wieki. W kieszeni zmarłego znaleziono trochę pieniędzy i bilet wizytowy, który wskazał jego miejsce zamieszkania przy ulicy Rivoli. Starzec mieszkał tam w najzupełniejszéj samotności i z nikim niewchodził w bliższe stosunki. W papierach jego znaleziono testament wcześnie przygotowany, w którym między innemi szczegółami, umieszczono następujące dziwne żądanie: „Pragnę ażeby oblicze moje pokryto maską w ten sposób, iżby hermetycznie zamknęła mi usta i nozdrza i niedozwoliła życiu z nienacka nawiedzić mię kiedykolwiek na ziemi. Rozerżniéjcie mi też serce jak najgłębiéj. Pragnę być pogrzebionym bez trumny; proszę tylko ażeby ciało moje zostało jak najstaranniéj zasypane ziemią i przytłoczone." Testament był pisany jeszcze w r. 1845. Zmarły siedemdziesięcioletni staruszek miał 15,000 rocznego dochodu.

— P. de la Rue złożył owoce swych ciekawych doświadczeń w zastosowaniu fotografji do astronomji, a mianowicie dokładne wyobrażenie plam na słońcu, w rozmiarach tak wielkich, że te fotografje dają z siebie możność naukowego badania budowy światłosferza słonecznego. Również godne uwagi są jego fotografje gromad gwiazdowych, jak np. Plejad, z czego można powziąć nadzieję, że tą drogą uda się z czasem dojść do najdokładniejszych kart nieba.

WIADOMOŚCI BIEŻĄCE.

—Dla smakoszów i biboszów gorzkiego piwa, niezaszkodzi może dać na obrok duchowny następującą ciekawą wiadomość. Jagody rośliny Anamyrta cocculus, znajdującéj się na wyspach Moluckich, na wybrzeżach Malabaru i archipelagu Indyjskiego, znane są w handlu pod nazwą Baccae cocculi indici. Owoc ten ma podobieństwo do jagody wawrzynowéj. Ostatniemi laty poczęto go sprowadzać do Europy w bardzo znacznéj ilości, a między innemi w r. 1860 wprowadzono go do naszego kraju przez komorę celną odeską około 50 pudów, przez ryzką około 40 pudów, a przez warszawską tylko 27 funtów. Zapytujemy, na jaki użytek tak znaczną ilość tych jagód do nas wprowadzono? Owoc ten zawiera w sobie istotę białą, krystaliczną, arcy gorzkiego smaku, znaną pod nazwą, picrotoxin albo cocculin, a dającą się otrzymywać za pomocą alkoholu. Picrotoxin w wysokim stopniu posiada własności narkotyczne; użyty w małéj ilości wewnątrz sprawia zawrót głowy i odurzenie, w wielkiéj dozie śmierć zadaje. Wywar z tych jagód ma smak gorzki, kolor ciemno bury i posiada własność upajającą albo raczéj odurzającą. Jakkolwiek działania tego narkotyku na organizm nie są jeszcze dostatecznie zbadane, żadnéj nieulega wątpliwości, że użycie jagód lub wywaru w mowie będącéj rośliny, nawet w małych dozach, wywiera wpływ szkodliwy na zdrowie. Dotychczas jagody z rośliny Anamyrta cocculus mają arcy nieznaczące zastosowanie w medycynie, tak, że niektóre apteki niezużywają ich nawet jednéj uncji do roku. Prócz tego, chociaż wbrew prawu, używają się niekiedy rzeczone jagody do odurzania ryb, w celu łatwego późniéj chwytania ich rękami; lecz u nas rybacy do tego środka cale się nieuciekają. Gdzież się więc u nas podziewa owe około 90 pudów jagód sprowadzanych każdorocznie? Jagody cocculusowe, prócz dwóch powyższych zastosowań, mają jeszcze jedno, daleko szkodliwsze zdrowiu publicznemu: kolor czerwono-bury, gorzki smak i własności narkotyczne wywaru z tych jagód, skoro go wlejemy do piwa, nadają mu lepszy kolor i pozorną moc bardzo wielką. Takie domieszywanie jest bardzo korzystne dla kieszeni piwowara. Utrzymują, że tym wywarem można zastąpić trzecią część chmielu, niezmieniając przez to smaku w napoju; że jeden funt jagód sprawia tyle pozornego działania co półtrzeciéj ośminy słodu; że nakoniec dodaje to piwu wiele trwałości. Niepodejrzewamy nikogo; ale dla czego drogie piwo angielskie, pomimo swéj drogości, jest mętne jak na piwo przystało, a nasz bawar domowy *litewski*, bywa niekiedy tu i ówdzie tak rzadki, jak gdyby go przez alembik przepędzono? czy tylko czasem wywar cocculusu w maluteczkiéj dozie niezastępuje słodu i chmielu? Niemówimy, że tak jest, utrzymujemy tylko, że tak być może. W Anglji piwowar, któryby użył w mowie będącego narkotyku do piwa, podpada karze 200 funtów sterlingów, a kupiec, który mu go sprzeda, sztrafowi 500 funtów st. Niedajemy tu zamiany, cudzéj monety na złotówki lub ruble; siedzący nad kufelkiem po całych dniach a niekiedy i nocach, więcéj od nas mają czasu, sami tedy mogą tego dokonać: ręczymy, że znajdą w tém pożyteczną rozrywkę i naukę.

Od plebana Hożskiego.

Z prawdziwą pociechą w sercu, biorę za pióro dla wynurzenia szczeréj podzięki wam bracia i siostry w Bogu, za okazaną troskliwość w sprawie wspólnéj matki naszéj kościoła świętego. Bo gdym się do was odezwał nieudolnemi słowy w Kurjerze d. 30 marca b. r. prosząc w imieniu małéj garstki moich parafjan o wspólnictwo ofiary, na budowę nowego kościoła w Hoży; to wyście zrozumieli potrzeby pobożnego ludu, usłyszeli głos jednéj matki kościoła, chętnie szląc swoją ofiarę z dalekich stron waszego mieszkania.

Dzięki wam przeto składam wspólnie z moją parafją przezacni rodacy Litwini! jako to: pp. G. A. Brochockiemu z Możejkowa, półkownikowi Hryniewiczowi, Łucji i Marji S.... z guber. Kowieńskiéj pow. Poniewiezskiego, z m. Olekmińska Jakutskiego obwodu Andrzejowi Nowickiemu, J. Żukowskiemu, Antoniemu Pietraszewskiemu i Marcinowi Łomanowskiemu.

Chociaż pobożne i gorące wasze serca, pochwał nie potrzebują; bo czyn synów kościoła z serca wykonany w sercu znajdzie pociechę i wynagrodzenie, lecz dla zachęty w gorliwości innych współbraci, niech nie razi skromnych uszu waszych ta publiczna moja i parafjan Hożskich podzięka.

Dałby tylko Bóg i Stwórca nasz! gdyby i drudzy pobudzeni gorliwością waszą, chętnie chcieli przyczynić się do nowych składek, i z gorącego serca i wiary praojców, litewską szczodrobliwością skromne fundusze na nasz kościołek powiększyli.

Ks. Paweł Tronczyński pleban Hożski.

1861 r. d. 16 grudnia w Hoży.

ODPOWIEDZI REDAKCJI.

Panu Karolowi H. w Berdyczewie. Ponieważ fakt, o którym pan wzmiankuje, nie stał się jeszcze uznanym w obliczu prawa, umieszczenie więc listu pańskiego w szpaltach pisma naszego byłoby nie na dobie i mogłoby nowe zarzuty wywołać. A zresztą pogłoska nawiasem rzucona przez p. Padalicę nie może wywrzeć szkodliwego wpływu. Bliżsi jako sąsiedzi wiedzą jak kto siedzi, a dalsi nie będą nawet zadawać sobie żadnéj pracy dla odgadnienia prawdziwego znaczenia pogłoski.

Panu B. D. w Kijowie. Artykułu pańskiego jako tyczącego się specjalnie muzyki, umieścić z żalem w pismie naszém nie możemy.

Panu Z. Zen. ob. pow. Dziśnieńskiego. Postaramy się dogodzić żądaniu pańskiemu i z materjałów stosowny użytek zrobimy. Za słowa pełne serdecznego współczucia, i zdrowe a dojrzałe rady z serca też dziękujemy.

CENY TARGOWE W WILNIE.

od 2-go do 4-go stycznia.

Żyta beczka 16 rub., pszenicy beczka 24 rub., jęczmienia beczka 12 rub., owsa beczka 8 rub., grochu beczka 15 rub., gryki beczka 11 rub., siana pud 65 kop., słomy pud 30 kop., kartofli beczka 6 rub., masła pud 9 rub. 50 kop.

КАЗЕННЫЯ ОБЪЯВЛЕНІЯ.

3. Въ Виленской палатѣ государственныхъ имуществъ, на основаніи разрѣшенія министерства будетъ производиться въ присутствіи ея 23 февраля 1862 г. торги и 26 февраля переторжка, на продажу перестойной сосны во II Трокскомъ лѣсничествѣ изъ устроенной Мендзыржецкой дачи, вблизи сплавной рѣки Меречанки и желѣзной дороги изъ Вильны въ Ковно въ слѣдующихъ кварталахъ: 23, 24, 25, 26, 34, 35, 36 и 37; всего 1686 деревъ, оцѣненныхъ по таксѣ въ 1,394 р. 85½ коп.

Продажа будетъ произведена на общихъ основаніяхъ о продажѣ лѣсовъ изъ казенныхъ дачъ и сверхъ того на слѣдующихъ облегчительныхъ для покупщиковъ условіяхъ:

1) Перестройныя сосны предлагаются къ продажѣ цѣлыми деревьями. Онѣ заклеймены и занумерованы на корнѣ, почему желающіе купить могутъ ихъ осмотрѣть заблаговременно, потому что лѣсное вѣдомство ручается только за количество, а не за качество деревъ. Лѣсной стражѣ приказано показывать сосну на продажу всѣмъ желающимъ ее видѣть.

2) Купившему перестойныя сосновыя деревья дозволяется право обдѣлки ихъ въ теченіи 3-хъ зимъ сряду, на мѣстахъ рубки, въ брусья, или бревна даже малыхъ размѣровъ; но съ условіемъ производить рубку и обдѣлку деревъ въ то время, когда почва будетъ покрыта снѣгомъ не менѣе одного фута толщиною. Распиловка же на доски или выдѣлываніе слиперовъ дозволяется только по вывозкѣ деревъ изъ дачи.

3) Учетъ вырубленнаго лѣса будетъ производиться по пнямъ, т. е. по числу вырубленныхъ деревъ, а не по количеству заготовленныхъ матеріаловъ.

4) Купившій перестойныя деревья обязанъ внести въ залогъ ⅓ часть заторгованной суммы наличными деньгами и билетами кредитныхъ установленій или другими кредитными бумагами, вообще принимаемыми въ залогъ по дѣламъ съ казною.

5) Торгъ будетъ производиться не только устно, но и запечатанными конвертами, присланными въ сроки, назначенные для торговъ, на основаніи общихъ о производствѣ торговъ узаконеній.

6) Продажа деревъ на торгахъ будетъ допущена не только оптомъ, но и по кварталамъ.

7) Въ лѣсномъ отдѣленіи Виленской палаты государственныхъ имуществъ можно видѣть во всякое время составленныя перестойнымъ сосновымъ деревьямъ вѣдомости, подробную имъ оцѣнку и условія самой продажи.

Подлинное подписали ис. д. управляющаго Н. *Кидошенковъ.*

За губерн. лѣснич. ис. д. лѣснаго ревизора штабсъ-капитанъ *Вестбергъ.*

Скрѣпилъ ис. д. дѣлопроизводителя *Абакумовъ.* (830)

2. Витебскій приказъ общественнаго призрѣнія симъ объявляетъ, что въ ономъ будетъ продаваться съ публичнаго торга имѣніе Астапково помѣщиковъ Невельскаго уѣзда Антона и Матвѣя Ивановыхъ Блажевскихъ за долгъ приказа 960 р. 47 к. сер. Въ имѣніи этомъ числится земли 91 дес. 378¾ саж., на коей насодятся помѣщичьи строенія съ принадлежностями и три деревни: Станъ, Паражково и Новинки, въ коихъ числится по послѣдней десятой ревизіи 7 мужескаго пола душъ. О времени же торговъ объявлено будетъ особо. (838)

2. Конкурсное управленіе, учрежденное по дѣламъ несостоятельнаго должника, помѣщика Минской губерніи Пинскаго уѣзда Карла Рафаилова Зàленскаго, положивъ созвать общее заимодавцевъ собраніе, назначаетъ для сего срокомъ 9 января 1862 года, а мѣстомъ—квартиру занимаемую онымъ управленіемъ, въ 1-й части г. Минска на Новомъ Рынкѣ въ Дворянскомъ домѣ.

Предсѣдатель *Дмоховскій.*
Кураторъ Иванъ *Гуторовичъ.*
Кураторъ Михаилъ *Шкленникъ.* (845)

2. Канцелярія попечителя Виленскаго учебнаго округа симъ объявляетъ, что въ оной будутъ производиться 8 января торги, а переторжка 11 того же мѣсяца 1862 года, на очистку домовъ управленія округа и по-Прозоровскаго отъ снѣга и всякой нечистоты, а также отхожихъ мѣстъ въ этихъ же домахъ. Желающіе участвовать въ торгахъ, могутъ явиться въ канцелярію округа, на вышеозначенный срокъ съ узаконенными залогами.

Правитель канцеляріи Осипъ *Романкевичъ.*
Столоначальникъ А. *Богдзевичъ.* (846)

OGŁOSZENIA SKARBOWE.

3. W Wileńskiéj izbie dóbr państwa, za pozwoleniem ministerstwa będą się odbywały w jéj sądowéj dnia 23 lutego 1862 r. targi i 26 lutego przetarg, na przedaż sosny przestałéj w II leśnictwie Trockiem z urządzonego lasu Międzyrzeckiego, w pobliżu rzeki spławnéj Mereczanki i drogi żelaznéj z Wilna do Kowna w kwartałach następujących: 23, 24, 25, 26, 34, 35, 36 i 37; w ogóle 1,686 sztuk drzewa, ocenionego według cennika na 1,394 rub. 85½ kop.

Przedaż będzie się odbywała na ogólnych zasadach o przedaży drzewa z lasów skarbowych i nadto na następujących warunkach ulżonych dla nabywców:

1-y) Sosny przestałe przedają się w całych sztukach. Są one naznaczone cechą i numerem na pniu, przeto życzący kupić, mogą je oglądać wcześnie, gdyż zwierzchność leśnicza ręczy tylko za ilość, nie zaś za jakość drzewa. Straż leśna ma dany sobie rozkaz pokazywania przedającéj się sosny wszystkim chcącym ją widzieć.

2-gi) Nabywcy sosnowych drzew przestałych daje się prawo wyrabiania ich, przez trzy zimy z rzędu na miejscu wyrębu, na brusy lub berwiona małych nawet rozmiarów; z zastrzeżeniem atoli, iżby wyręb i wyrob drzewa odbywał się w téj porze, kiedy ziemia pokryta będzie śniegiem głębokim najmniéj na stopę. Piłowanie zaś na deski lub wyrób podkładów pod relsy pozwala się dopiéro po wywiezieniu drzewa z lasu.

3-ci) Rachunek wyrąbanego drzewa będzie się czynił według pni, to jest stosownie do liczby drzew wyrąbanych, nie zaś według ilości wyrobionego materjału.

4-ty) Nabywca drzewa przestałego obowiązany jest złożyć na zastaw ⅓ część summy zatargowanéj w pieniądzach gotowych i biletach ustanowień kredytowych lub innych papierach kredytowych, w ogólności na zastaw w interesach ze skarbem przyjmowanych.

5-ty) Targ będzie się odbywał nie tylko ustnie, ale i za pomocą objawień opieczętowanych, przysłanych na termin naznaczonych targów, na zasadzie ogólnych przepisów o sposobie odbywania targów.

6-ty) Przedaż drzew na targach może być dokonana nie tylko hurtowie, ale i kwartałami.

7-my) W wydziale leśnym Wileńskiéj izby dóbr państwa, można widzieć w każdym czasie ułożone spisy przestałych drzew sosnowych, szczegółową ich ocenkę i warunki saméj przedaży.

Spr. ob. zarządzającego izbą N. *Kidoszenkow.*

Za gubernjalnego leśniczego sztabs-kapitan *Westberg.*

Peł. ob. Sekretarza *Abakumow.* (830)

2. Witebski urząd powszechnego opatrzenia ogłasza niniejszém, iż będą się w nim sprzedawały z licytacji publicznéj dobra Astapkowo, należące do obywateli powiatu Newelskiego, Antoniego i Macieja synów Jana Błażewskich, za dług należący temuż urzędowi w ilości 960 rub. 47 k. W dobrach rzeczonych znajduje się 91 dz. 378¾ ziemi, na któréj wzniesione są budowle dworne ze wszelkiemi przynależytościami, oraz trzy zaścianki: Stan, Parażkowo i Nowinki, gdzie wedle ostatniéj rewizji liczy się dusz 7 płci męzkiéj. Termin na targi ogłoszony będzie osóbno. (838)

2. Zarząd konkursowy ustanowiony w interesach niewypłatnego dłużnika, obywatela gubernji Mińskiéj powiatu Pińskiego Karola Załęskiego, postanowiwszy zwołać ogólne zebranie wierzycieli, naznacza na to termin dnia 9 stycznia 1862 r., a miejsce—mieszkanie przez tenże zarząd zajmowane w 1-éj części m. Mińska na Nowym Rynku w domu Zgromadzenia Szlacheckiego.

Prezydent *Dmochowski.*
Kurator Jan *Hutorowicz.*
Kurator Michał *Szklennik.* (845)

2. Kancellarja kuratora Wileńskiego okręgu naukowego niniejszém ogłasza, iż w niéj będą się odbywały 8 stycznia targi, a przetarg d. 11 tegoż miesiąca 1862 r., na oczyszczenie domów zarządu okręgu i po-Prozorowskiego ze śniegu i wszelkich smieci, oraz na wywózkę wychodków tychże domów. Życzący uczęstniczyć w tych targach, zechcą przybyć na nie do kancellarji okręgu, z przepisanemi prawem zastawami.

Rządca kancellarji Józef *Romankiewicz.*
Nacz. Stołu A. *Bohdziewicz.* (846)

ВИЛЕНСКІЙ ДНЕВНИКЪ.

Пріѣхавшіе въ Вильно, съ 2-го по 4-го января.

ГОСТИННИЦА НИШКОВСКІЙ Инспекторъ Бѣлявски. Пом. Коверски. Генералъ Синельниковъ. Г-жа Щуцка.

Въ разныхъ домахъ:

Пом. М. Володковичъ. Директоръ Кейданской гимназіи М. Рачински. Отст. подполк. Л. Довгялло. Пом. Графъ Ад. Чапски. А. Снядецки.

Выѣхавшіе изъ Вильна, съ 2-го по 4-го января.

Пом.: Коверски. Минкевичъ. Скирмунтъ. Генер. Синельниковъ.

DZIENNIK WILEŃSKI.

Przyjechali do Wilna od 2-go do 4-go stycznia.

HOTEL NISZKOWKI. Inspektor Bielawski. Ob. Kowerski. Jenerał Sinielnikow. Pani Szczucka.

W różnych domach:

Ob. L. Wołodkowicz. Dyrektor gimnazjum Kiejdań. M. Raczyński. Dymis. podpółkow. L. Dowgjałło. Ob. Adam Hrabia Czapski. A. Śniadecki.

Wyjechali z Wilna, od 2-go do 4-go stycznia.

Ob.: Kowerski. Minkiewicz Skirmunt. Jenerał Sinielnikow.

Печатать позволяется. Вильно, 5 Января 1862 г. — Ценсоръ статскій совѣтникъ и кавалеръ А. *Мухинъ.*

W drukarni A. H. Kirkora.